

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE EVLİLİK KAVRAMI
(ADLAR VE EYLEMLER)

DİLEK BAYRAKTAR

TEZ DANIŞMANI:

Doç. Dr. YAKUP YILMAZ

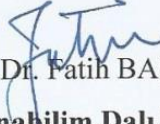
MAYIS-2017

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

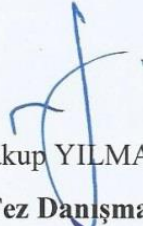
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Dilek BAYRAKTAR'ın “*Türkçe Sözlük'te Evlilik Kavramı (Adlar ve Eylemler)*” başlıklı tezi 22/05/2017 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Cengiz CEYLAN
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü V.

Bu tezin yüksek lisans derecesi elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığımı onaylıyorum.

Doç.Dr. Fatih BAŞPINAR
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Doç.Dr. Yakup YILMAZ
Tez Danışmanı

Jüri üyeleri:

Doç.Dr. Secaattin TURAL	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç.Dr. Fatih BAŞPINAR	Kırklareli Üniversitesi
Doç.Dr. Yakup YILMAZ	Kırklareli Üniversitesi

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Dilek BAYRAKTAR

03.05.2017

ÖZ

TÜRKÇE SÖZLÜK’TE EVLİLİK KAVRAMI

(ADLAR VE EYLEMLER)

Bayraktar, Dilek

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Yakup YILMAZ

Mayıs 2017

Bu çalışma 2011 yılında yayımlanan TDK *Türkçe Sözlük*’te yer alan evlilik kavramına ilişkin adlar ve eylemler taranarak hazırlanmıştır. *TS*’de evlilik kavramı çerçevesinde 581 ad ve eylemin madde başı olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Toplumun ve bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan evliliğin kavramsal çalışması Türkçenin söz varlığının geniş bir bölümünü aydınlatmakla beraber geleceğe taşınması bakımından da önem arz etmektedir.

İslamiyet öncesinden, sonrasına; Cumhuriyet’ten günümüze değin yaşanan tarihsel devrim evliliğin oluşumundan sonlandırılmasına, evlilik çeşitlerinden evlilik yoluyla alınan unvanlara kadar evlilik kavramının sözcüklerini de etkilemiştir. Çalışmada; evlilik sürecinden evlilikte hediye göreneğine, evlilik-zaman ilişkisinden evlilikte aldatmaya kadar tasnif ettiğimiz sözcükleri ayrıca köken bakımından da inceledik. Yapı tasnifiyle Türkçenin yeni sözcük yapımında türetme ve birleştirme gücünü gösterdik. Hazırladığımız *Sözlük* bölümünde kökenbilim incelemesi yaptık.

Bu çalışma, Türk dili ve kültüründe köklü bir yeri olan evliliğe dair sözcüklerin kavramlaşmasını göstermesi bakımından zengin ve faydalı bir kaynak olacaktır.

Anahtar kelimeler: Evlilik Kavramı, Türkçe Sözlük, Kökenbilim, Söz Varlığı, Kültür.

ABSTRACT

CONCEPT OF MARRIAGE IN TURKISH DICTIONARY

(NOUNS AND VERBS)

Bayraktar, Dilek

Master of Arts, Turkish Language and Literature

Supervisor: Assoc. Prof. Yakup YILMAZ

May 2017

This study was prepared by scanning nouns and verbs related to the concept of marriage in the Turkish Dictionary, which was published in 2011. It has been determined that there are five hundred eighty one (581) nouns and verbs that relate to the concept of marriage in the dictionary. The conceptual study of marriage has an important place in society and in the life of the individual, and is also important since it carries the Turkish language to the future by displaying a wide range of Turkish vocabulary.

The historical movements beginning before Islam and expanding until after the foundation of the Republic and the modern day, have affected the vocabulary related to marriage; including the vocabulary about the types of marriage, about the titles received through marriage and the words that are used from the beginning of a marriage until it is terminated. In this study, we classified these words under many different groups such as the process of marriage, gift traditions in marriages, the relationship between marriage and time, and infidelities in marriages. We also examined the origins of the words. We classified the words according to their structures and demonstrated the Turkish Language's power of derivation and unification.

This study will be a rich and useful recourse that shows the conceptualization of the vocabulary related to marriage that has a deep root in the Turkish language and culture.

Key words: Concept of Marriage, Turkish Dictionary, Etymology, Vocabulary, Culture.

ÖNSÖZ

Dilin temel söz varlığını oluşturan evlilik kavramı adları ve eylemleri Türkçede (ölçünlü dilde, halk ağzında, terim anlamlarıyla hukuk ile sosyal antropolojideki kullanımlarıyla) önemli bir yer tutmaktadır. Türkçe, evlilik kavramı ad ve eylemleri bakımından oldukça zengin bir dildir. Bu kavramlar; sevgili olma, nişanlanma, evlenme töreni ve evlilik birliğinin kurulmasıyla devam eden süreçle beraber evlilik çeşitlerinden evliliğin sonlanmasına, gayrimeşruluktan ikinci evlilik durumlarına, hısımlık ve unvanlara kadar geniş bir yelpazede şekillenmiştir.

Bu çalışma, 2011 yılında yayımlanan TDK *Türkçe Sözlük* taranarak oluşturulmuştur. Evlilik kavramına dair madde başı olarak 581 ad ve eylemin geçtiği tespit edilmiştir. Bu kavramlardan 305 sözcük isim sınıfından, 87 sözcük fiil sınıfından, 188'i söz öbeği hâlinde, 1'i de cümle hâlinde sayılmıştır.

Giriş bölümünde kavram ve kavramlaşma anlatılmış, dil-kültür ilişkisi çerçevesinde evlilik kavramlarının Türkçedeki kullanımları ve anlam zenginlikleri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde, evliliğin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği, Türk toplumunda evliliğin yeri ve önemi, evlilik aşamaları ve çeşitleri konularında açıklamalar yer almıştır. İkinci bölümde *Türkçe Sözlük*'te yer alan evlilik kavramı ad ve eylemleri; yapı ve köken bakımından, evlilik sürecine, evlilik-zaman ilişkisine, kayın hısımlığına, evlilik çeşitlerine, evlilikte hediye göreneğine, aldatmaya, unvanlara, eşi olmayanlara, evliliğin sonlanmasına, gayrimeşruluğa göre on iki ana başlık hâlinde tasnif edilmiştir.

Kraliçe, imparatoriçe, düşes, prenses gibi milletlerarası etkileşimin neticesinde başka kültürlerin dilinden Türkçeye geçmiş evlenme yoluyla alınan unvanlara da çalışmamızda yer verilmiştir. Ayrıca; evliliğin toplumdaki rolünü kavratması bakımından gayrimeşrulukla ilişkili kavramlar da incelememize dâhil edilmiştir. Ailenin ayrı bir kurum olarak ele alınması gerektiği düşüncesiyle kan bağına dayalı akrabalık adları incelememiz dışında bırakılmıştır.

Türkçe Sözlük'te madde başı olarak yer alan evlilik kavramlarından bir kısmının birden çok anlamı vardır ve her bir anlamı farklı bir tasnife girebilmektedir. Tasnif içerisinde kelimeler verilirken kelimenin sözlükteki açıklama sayısı hangi başlıkla ilintiliyse, kelime o başlığın altında, yanında açıklama sayısıyla birlikte verilmiştir. Kelimelerin yanında parantez içinde verilen sayı bu durumu belirtmektedir. Örneğin *eş* kelimesinin *Türkçe Sözlük*'teki 2. anlamı *evlilik sürecine göre* ana başlığında, *evlilik birliği* alt başlığına; 5. anlamı ise *evlilik çeşitlerine göre* ana başlığında, *eş sayısına göre* alt başlığına konulmuştur.

Evlilik kavramı incelenirken Türkçe kökenli sözcüklerin 215, yabancı kökenli sözcüklerin 153 olduğu, söz öbeği hâlindeki kavramlardan Türkçe + Türkçe kuruluşundakilerin 103, Türkçe ile kurulu yabancı kökenli söz öbeklerinin 63, her iki sözcüğü yabancı kökenli söz öbeklerinin ise 44 olduğu belirlenmiştir. Cümle hâlindeki 1 kavram da yabancı köken + Türkçe kuruluşundadır. Aynı köke sahip 2 kavramın kökeni belli değildir ve açıklamalar *Sözlük*'te yer almaktadır.

Üçüncü bölüm *Sözlük*'te yer alan madde başları *Türkçe Sözlük*'teki tanımları ile verilmiştir. Bu bölümde her madde başı için, ait olduğu kaynak dil belirlenerek ve çeşitli sözlüklerden yararlanılarak ayrı ayrı etimolojik açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalar köşeli parantez içerisinde verilmiştir. İki ya da daha fazla sözcükten oluşan madde başlarında her sözcük ayrıca içerisinde verilmiş ve kelimelerin arasına (+) işareti konmuştur. Yapısına dair, kaynaklarda fazla bilgi bulunmayan kavramlar için öneri mahiyetinde açıklamalar yapılmış ve bu açıklamanın önüne (*) işareti konmuştur.

Türkçe Sözlük'te Evlilik Kavramı (Adlar ve Eylemler) adlı tez çalışmamın her aşamasında bana görüşleri ve tavsiyeleri ile yardımcı olan, kaynakların kullanımında yol gösteren ve katkılarıyla çalışmama yön veren çok değerli hocam Sayın Doç. Dr. Yakup Yılmaz'a teşekkür ederim. Çalışmam sırasında beni yalnız bırakmayıp destekleyen sevgili eşim Şerafettin Bayraktar'a ve canım kızlarım Güzin ve Azra'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BEYAN	iii
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	xv
GİRİŞ	1
Kavram ve Kavramlaştırma Nedir?	1
Sözcük-Kavram İlişkisi	2
Sözlük Birimi Olarak Kavram Ad ve Eylemleri	3
Evlilik Kavramı Ad ve Eylemleri	4
Kendi Dilinden Ad Verme ve Eylem Adları	5
Yabancı Dilden Alma	5
1. BÖLÜM	7
EVLİLİK	7
1.1. Evlilik Nedir? Niçin Evlenilir?	7
1.2. Evlilik, İslam ve Aile.....	8
1.3. Türklerde Evlilik	10
1.4. Evlilik Aşamaları.....	13
1.5. Evlilik Çeşitleri.....	15
2. BÖLÜM	19
EVLİLİK KAVRAMLARININ İNCELENMESİ	19
2.1. Yapı bakımından Evlilik Kavramları	19

2.1.1. Sözcük Hâlindeki Kavramlar	19
2.1.2. Söz Öbeği Hâlindeki Evlilik Kavramları	30
2.1.3. Cümle Hâlindeki Kavramlar.....	36
2.2. Köken Bakımından Evlilik Kavramları.....	36
2.2.1. Sözcük Hâlindeki Kavramların Kökenleri	36
2.2.2. Söz Öbeği Hâlindeki Kavramların Kökenleri	45
2.2.3. Cümle Hâlindeki Kavramların Kökenleri	51
2.3. Evlilik Sürecine Göre	51
2.3.1. Sevgili veya Eş Arama	51
2.3.2. Sevgili Olma.....	51
2.3.3. Evlenmeyi İsteme	52
2.3.4. Eş Bulma	52
2.3.5. Sözlenme	53
2.3.6. Nişanlanma.....	53
2.3.7. Nikâhlanma.....	54
2.3.8. Evlenme Töreni	54
2.3.9. Evlilik Birliği.....	56
2.4. Evlilik-Zaman İlişkisine Göre	60
2.5. Kayın Hısımlığına Göre	60
2.6. Evlilik Çeşitlerine Göre.....	61
2.6.1. Geleneğe Göre	61
2.6.2. Eş Sayısına Göre.....	62
2.6.3. Grup İlişkilerine Göre.....	62
2.6.4. Çiftlerin Yerleşim Yerine Göre	62
2.7. Evlilikte Hediye Göreneğine Göre	63
2.8. Evlilikte Aldatmaya Göre.....	63
2.8.1. Kadınla İlgili Kavramlar.....	63

2.8.2. Erkeklerle İlgili Kavramlar	64
2.8.3. Hem Kadın hem Erkeklerle İlgili Kavramlar	64
2.9. Evlilikte Unvanlara Göre.....	64
2.9.1. Evlenme Öncesinde	64
2.9.2. Evlenme Esnasında.....	65
2.9.3. Evlenme Sonrasında	66
2.9.4. Nikâhsızlıkta.....	68
2.10. Eşi Olmayanlara Göre	68
2.10.1. Kadınlar İçin	69
2.10.2. Erkekler İçin	69
2.10.3. Hem Kadın hem Erkekler İçin.....	69
2.11. Evliliğin Sonlanmasına Göre.....	69
2.12. Gayrimeşruluğa Göre	70
3. BÖLÜM.....	73
SÖZLÜK	73
A.....	73
B	77
C	86
Ç	87
D.....	89
E.....	95
F.....	101
G.....	101
H.....	106
İ.....	109
J	111
K.....	112

M	123
N.....	127
O.....	132
P.....	133
R.....	135
S.....	136
Ş.....	138
T.....	139
U.....	142
Ü.....	142
V.....	144
Y.....	144
Z.....	148
SONUÇ	149
KAYNAKÇA	155

KISALTMALAR

a.	: ad
alay	: alay yollu
argo	: argo söz
Ar.	: Arapça
ç.	: çokluk
Er.	: Ermenice
esk.	: eskimiş
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
Gr.	: Grekçe
g. z.	: geçmiş zaman
h. e.	: hâl eki
hkr.	: hakaret yollu
hlk.	: halk ağzında
Hosa	: Hausa Dili
huk.	: hukuk
İng.	: İngilizce
İt.	: İtalyanca
kaba	: kaba konuşmada
Kıpti.	: Kıptice
Kür.	: Kürtçe
Lat.	: Latince
mec.	: mecaz
Moğ.	: Moğolca

müz. : müzik
nsz : nesne almayan fil
Rum. : Rumca
s. : sayfa
Sans. : Sanskritçe
sf. : sıfat
Sırp. : Sırpça
şaka : şaka yollu
t. : teklik
tar. : tarih
tkz. : teklifsiz konuşmada
top. b. : toplum bilimi
TS : Türkçe Sözlük
Tun. : Tunguzca
Tür. : Türkçe
vb. : ve benzerleri
Yun. : Yunanca
zf. : zarf
zm. : zamir

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ء ʾ

ا e, a, ā

ب b

پ p

ت t

ث s

ج c

چ ç

ح h

خ ħ

د d

ذ z

ر r

ز z

ژ j

س s

ش ş

ص ş

ض d, z

ط t

ظ z

ع ʿ

غ ğ

ف f

ق k

ك k, g, ñ

ل l

م m

ن n

و o, ō, ö, u, ū, ü, v

ه e, h, i

ی l, ī, î, ï, y, é

GİRİŞ

Dünyanın her yerinde insanlar belli bir şeye ad takarlar. Her ad, bir şeyin, daha doğrusu bir kavramın yerini tutar, onun göstergesi olur (Akerson, 2008, s. 189). *Balayı, bekâr odası, boşanmak, çöpçatan, evlenmek, dul, nişanlı, mihr, tek eşli* sözcükleri karşıladığı kavramlarla zihnimizde anlam kazanmaktadır. Yine aynı sözcükler toplumca ortak sayılan ve herkes tarafından kabul görmüş adlar (ad ve eylem adı) olarak bilinmektedir.

Her dil, benzer kavramlara farklı adlar verir, ama aynı dili bilen ve konuşan kişiler aynı kavramlar için aynı adları kullandıklarından birbirlerini anlarlar (Akerson, 2008, s. 188). Bu bağlamda adları alt anlam ile üst kavram ilişkisi dâhilinde düşünmemiz ve onları belli bir kavram alanı içinde sınıflandırmamız mümkündür. Nasıl ki *meşe, çam, gürgen, kavak, servi* adları ağaç kavramının birer alt elemanıdır; *çeyiz, gerdek, boynuzlamak, kılıbık, zevce, taygeldi, başı bağlı* adları da öyle evlilik kavramının alt elemanlarıdır. Adlanlandırma alt anlamdan üst kavrama; yani bir başka deyişle özelden genele taşınabilmektedir. *Alyans, bekleme süresi, berdel, damat, dış evlilik, evermek, gelin, gümüş yıl, izdivaç, karı, koca, kuma, nişanlanmak* sözcüklerini bir arada yahut ayrı ayrı ele aldığımızda *evlilik* temel kavramını düşünmeksizin anlamlandırmamız zor olacaktır. Üst kavramların bizim çalışmamızda olduğu gibi alt anlamlarının belirlenmesi ve incelenmesi, dil öğrenimini kolaylaştırması ve dilin ses, yapı, anlam yönüyle işlerliğini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Kavram ve Kavramlaştırma Nedir?

Bir dilin söz varlığını temel alarak kavramı “bir sözlükte madde başı olarak yer alan sözcükler” biçiminde niteleyebiliriz. Bunlardan bir bölümü bir nesneyi, bir niteliği; bir bölümü de bir olayı, bir oluş ya da devinimi gösterir (Aksan, 2009, s. 41). *Bekâr, nikâh, dul, sözlü, nişanlı, sağdıç, gerdek, kılıbık, zevce* kavramları adları işaret ederken; *sözlenmek, evlenmek, boşanmak, boynuzlamak* kavramları eylem adlarını yahut eylemleri gösterir.

Türkçe Sözlük'te kavram, birinci anlamıyla *bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon* şeklinde tanımlandığı gibi ikinci anlamıyla *nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım* olarak da tanımlanmıştır (TDK, 2011, s. 1358). Kavramlar dilin konu olarak tüm alanlarını içine alırlar. Hiçbir sözcük bu kavramlaştırmanın dışında kalmaz. Sözcükler zamanın olgunlaştırıcı şartlarıyla son noktaları olan kavramlaşma temayülündedir (Yılmaz, 2007, s. 9).

Kavramlaştırma, varlığı eş ve benzer özellikler eksenlerinde öbeklendirme eylemidir (Karaağaç, 2013, s. 532). Zihnimiz bize yalnızca tek tek sözcüklere bağlı olarak kavramları tanıma olanağı değil, aynı zamanda onların ilişkili oldukları başka kavramlarla bağlantı ve ayrımlarını tanıma olanağını da verir; ayrıca kavramların başka öğelerce ortaya koydukları kuruluşları tanıma ve çözme yetisine sahiptir (Aksan, 2009, s. 42).

Sözcük-Kavram İlişkisi

İster bir konuşma, ister bir yazı parçasında olsun, dilde en etkili, en güçlü birimler sözcüklerdir. Sözcük adını verdiğimiz bu birimler doğrudan kavramları yansıtırlar (Aksan, 2007, s. 61). İnsan zihninde sözcük ve kavram birbirini çağrıştıran ayrılmaz iki unsurdur. Sözcükler, kullanıldıkları bağlamlar içinde farklı farklı anlamlar kazansalar da temel bir anlama ve bir dili konuşanlar arasında ortak olan, başka bir deyişle sosyal olan mecaz anlamlara sahiptirler. Nitekim insanlar bir dili öğrenirken kelimeleri kavramları ile birlikte öğrenmektedirler (Erol, 2002, s. 32).

Kavramlar ve onların adları oluşurken, toplumda da bu gösterge hakkında bir uzlaşım doğmuş demektir, artık [kavram + sözcük] birimi bir gösterge olmuştur ve hem iletişim işlevini hem de bireysel düşünmeyi sağlama işlevini yerine getirebilir. Önemli olan, bir toplumda herkesin bu göstergeye aynı değeri biçmesi, yani sözcüğü duyduğu zaman aynı şeyi anlamasıdır. Aynı kavram, farklı kişilerde değişik imgeler çağrıştıracaktır. Ne var ki, bu farklar ayrıntıda kaldığı merkez anlamın dışına taşmadığı sürece, iletişime engel olmazlar (Akerson, 2008, s. 192).

Biz de tezimizde *Türkçe Sözlük*'te tespit ettiğimiz evliliğe dair sözcükleri kavram alanı dâhilinde sınıflandırarak çeşitli başlıklar altında bir araya getirmeye çalıştık. Bu sözcükleri tanımlarından hareketle sınıflandırdık. Nesnel olmak için çok çaba sarf ettik. Mümkün olduğu ölçüde objektif yaklaşımla evlilik kavramına dair bütün madde başlarını ele aldık ve çeşitli tasniflerle özel anlam alanları ortaya koymaya çalıştık.

Evliliği -her şeyden önce bir süreç olarak düşündüğümüz için- öncesi, gerçekleşmesi ve evlilik birliğinin kurulması, sonlanması temeline dayandırarak sözcükleri buna göre belirledik. Ailenin ayrı bir kurum olarak ele alınması gerektiği düşüncesiyle kan bağına dayalı akrabalık adlarını incelememiz dışında bıraktık; ancak aile ve evlilik bağıntısından hareketle belirlediğimiz sözcükleri ve kayın hısımlığı adlarını evlilik kavramı içerisinde saydık.

Sözlük Birimi Olarak Kavram Ad ve Eylemleri

Sözlük birimleri, tümevarım sonucu ulaşılmış, sosyal ve nedensiz genellemelerden ibarettir. Varlık ve eylem adlarından oluşan sözlük birimleri, varlık ve eylemlerin özelliklerine ineksizin, onları kavramlar hâlinde bildirirler. Ayrı ayrı varlık ve bilgilerin belirli ve benzer ölçekler içinde birleştirilmesi, genelleme ve kavramlaştırma olarak bilinir. Bu bakımdan da sözlük birimleri, uzlaşıya dayalı nedensiz göstergeler ve sosyal olan genellemelerdir ve kuşaklar arasında aktarılan bir sosyal mirası temsil ederler (Karaağaç, 2013, s. 531).

Evlilik kavramı adları ve eylemleri Türklerin sosyal ve kültürel yaşamının zenginliklerini gözler önüne sermesi bakımından oldukça ilgi çekicidir. *Kaynana, gelin, güveyi, elti, görümce, çeyiz, evli, elkızı, eloğlu; isteşmek, adaklanmak, duvaklanmak, beşik kertme, everme, kemer bağlama* sözcükleri bir genellemenin ve kavramlaştırmanın sözlük birimleridir. Kültürümüzde *koroğlu* ve *ayvaz* sözcüklerinin nasıl kavramlaştığına bir bakalım: *Koroğlu*, kocanın karısına verdiği ad; *ayvaz* ise koca, eş manasına gelmektedir. Benzer bir hadise *küldöken* ve *kaşık düşmanı* sözcüklerinde de görülmektedir. Her ikisi de kadın, eş manasına gelmektedir. Şunu da

belirtmeliyiz ki bu sözcüklerin karşıladıkları anlamlar kullanıldıkları bağlamla yakından ilişkilidir.

Varlık ile adı arasındaki ilişkide dilcilerin ürettiği bilgilere göre, bir dilin söz varlığı, yani sözlük öğeleri, o dilde zaten mevcut öğeleri ses-biçim ya da anlamca değiştirme veya başka dillerden alıntılama gibi başlıca iki kaynağa dayanmaktadır. Bu yüzden, her dilin söz varlığı, iç öğeler ve dış öğeler diye ikiye ayrılır. İç öğeler, dil toplumunun kendi ürettiklerinin, dış öğeler ise, dil toplumunun başkalarından öğrendiklerinin adlarıdır (Karaağaç, 2013, s. 532).

Hazırladığımız sözlük çalışmamızla ele aldığımız evlilik kavram adlarının iç öğeler bakımından ne kadar zengin olduğunu ortaya koyduk. Bunun sebepleri arasında Türk toplumunun evlilik ve aile kurumlarına verdiği önemi gösterebiliriz. Dış öğeler bakımından ise sözcüklere yüklenen yan anlamlar dikkat çekicidir. Örneğin *mürüvvet* sözcüğü kaynak dilde 'erkeklik, mertlik, yücelik, cömertlik' anlamlarına gelirken Türkçede 'bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk, sevinç' anlamıyla kullanılmaktadır. Yine *muaşaka* sözcüğünün kaynak dilde olmayıp Arapça *aşk* kökünden Türkçede türetilmiş ve 'âşıklık' anlamı kazanmış olması oldukça dikkat çekicidir.

Evlilik Kavramı Ad ve Eylemleri

Geçmiş ve bugünkü çalışmaların ışığında meydana getirilen *Türkçe Sözlük*'te evlilik kavram dünyasına ait belirlediğimiz ad ve eylemlerin çokluğu, çeşitliliği, anlamları, köken ve yapıları bize Türkçenin evlilik temelli söz varlığına dair kapsamlı bir bilgi sunmaktadır. Yine de şunu belirtmeliyiz ki bu sözcükler Oğuz temelli Türkiye Türkçesinin evlenme geleneği ve düğünle ilişkili kavramların bütünü değildir. Ağızlar, çalışmamıza dahil edilmemiştir. Bununla ilgili olarak M. Ziya Binler'in hazırladığı *Türk Dünyası Aile ve Akrabalık Terimleri Sözlüğü* ile M. Adil Özder'in *Türk Halkbiliminde Düğün-Evlilik-Akrabalık Terimleri Sözlüğü*'ne bakılabilir. Özder'in kitabında kız isteme, nişan, düğün, nikâh, evlenme, aile ve akrabalık töreleriyle ilgili 1400'ü aşan terim yer almıştır (Özder, 1981, önsöz).

Kendi Dilinden Ad Verme ve Eylem Adları

Türkçe, yapısı itibarıyla geniş türetme ve birleştirme olanaklarına sahip bir dildir. Bir yandan bütün zaman, kip çekimlerinin, ad durumlarının, türetmelerin, çoğul yapmanın yalnızca bir ek türüyle gerçekleştirilmesi, bunların art arda getirilmesi, bir yandan da birden fazla sözcüğün birleştirilerek birleşik sözcükler oluşturulabilmesi, ona somut ve soyut çeşitli kavramları kolaylıkla oluşturma, ayrıntılara inen bir kavramlaştırma gücü verir. Bunu en eski yazılı belgelerimizden itibaren izlemek mümkündür (Erol, 2002, s. 41-42).

Biz de tezimizin *yapı bakımından evlilik kavramları* bölümünde sözcükleri tek tek inceledik. Bir yandan Türkçenin yeni sözcüklerini kendi dilinin imkânlarını kullanarak nasıl oluşturduğunu gözler önüne sererken bir yandan da hazırladığımız *Sözlük*'le Türkçenin kavramlaştırmada türetme ve birleştirme şekillerini ortaya koymaya çalıştık.

TS'de sadece 'evlenmek/evlilik' ve 'boşanmak' sözcüklerinden hareketle oluşturulmuş ve madde başı saydığımız kavramların (sözcük ve söz öbeği) sayısının toplamı 61'dir.

Türkçenin yan anlamlar oluşturmada ve birleştirmede zenginliğini ortaya koyması bakımından evlilik kavramıyla ilişkilendirdiğimiz şu örnekler de oldukça dikkat çekicidir: 'almak', 'adaklı', 'ağırlık', 'altın yıl', 'askı' 'balayı', 'başlık', 'benimki', 'beşik kertiği' 'boynuzlu', 'bürük' 'duvak düşkünü', 'el kapısı', 'elkızı', 'eloğlu', 'evli barklı' 'geyik', 'görümlük', ilk göz ağrısı', 'kız kurusu', 'koltuk', 'seninki', 'uzatmalı sevgili' 'varmak', 'vermek' 'yaldızlamak' vb.

Yabancı Dilden Alma

Geniş bir coğrafyada hâkimiyet kurmuş olan Türkler aynı zamanda komşularıyla sosyal ve kültürel ilişkiler geliştirdiklerinden birbirleriyle sözcük alışverişinde bulunmuşlardır. Türk dili de tarihsiz düşünülmemeyeceği için tarih içinde savaşlar, göçler, ticari ilişkiler, din değiştirme vb. sebeplerden Türkçede yabancı dilden alıntılar baş göstermiştir. Bu alıntı sözcükler çoğu zaman doğal yollardan, ihtiyaç sebebiyle dilimize girmiştir; ancak kimi zaman da devlet eliyle, resmî kanaldan Türkçede yer

edinmiştir. Türkçenin genel tarihsel akışında bugün için yabancı unsurlar bakımından Arapça ve Farsçanın ezici üstünlüğü bulunmakla beraber Avrupa dillerinden alınan sözcüklerin sayısı hiç de az değildir. Bu konuda daha geniş bilgi için Günay Karaağaç'ın *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü* adlı çalışmasına bakılabilir.

Tezimizde, evlilik kavramına ilişkin adların büyük çoğunluğunun Türkçe kökenli olduğunu, alıntı sözcüklerin en çok Arapça ve Farsça kökenli olduğunu; bunu takiben Fransızca, İtalyanca, Yunancadan ve az sayıda Moğolca, İngilizce ve diğer dillerden de sözcük alındığını belirledik.

Bir dilde yabancı sözcüklerin bulunması o dilin fakirliğini değil, aksine zenginliğinin göstergesidir. Bilginin biricik ve vazgeçilmez ögesinin sözcük ve onun işaret ettiği kavram olduğunu hatırlayacak olursak yeni sözcük yapımında alıntı yolunun tercih edilmesini toplumların birbirleriyle ne denli iletişim hâlinde olduklarının ve bilgi alışverişinde bulduklarının bir göstergesi olarak kabul etmemiz yerinde olacaktır. Kaldı ki Türkçe çoğunlukla alıntılı olduğu bir dildeki sözcüğü o dildeki fonetiği ve morfemiyle değil, kendi bünyesindeki ses ve biçimsel unsurlarla kaynaştırmak veya birleştirmek yoluyla değiştirerek almıştır. Bu kazanımlar kimi zaman sözcüğün anlamının farklılaşmasına, birden fazla anlamda kullanılmasına imkân sağlamıştır. Örneğin Arapçadan alınan *cihaz* sözcüğü, temelde '*herhangi bir şeyi yapmaya yarayan alet, aygıt*' anlamındayken; *çeyiz* örneğinde '*düğün yapmak için gereken hazırlıklardan birinin adı*'ni ifade eder hâle gelmiştir (Kara, 2011, s. 138).

Türkçenin etkileşimde olduğu bu vb. dillerin söz varlığında da evlilik kavramına ilişkin Türkçeden geçen sözcükler bulunmaktadır. Günay Karaağaç'ın *Türkçe Verintiler Sözlüğü*'nden hareketle tespit ettiğimiz ağırlık (s. 12), âşık (s. 48), baba (s. 61), bekâr (s. 96), çeyiz (s. 195), düğün (s. 266), dünür (s. 267), hanım (s. 347), kadın (s. 412), karı (s. 450), kuma (s.543), nikâh (s. 641), yâr (s. 907), yavuklu (s. 917), yüzük (s. 940), zina (s. 953) sözcüklerini örnek gösterebiliriz.

1. BÖLÜM

EVLİLİK

1.1. Evlilik Nedir? Niçin Evlenilir?

Türkçe Sözlük'te *evlenmek*; “erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2011, s. 837). Evlenmek yoluyla bireyler aileler kurmakta, neslini sürdürmekte, çocuklar yetiştirmekte ve sosyalleşmektedir. Evlilik birey için duygusal paylaşımlar, cinsel yaşantılar, mal paylaşımı, miras gibi bireysel ve sosyal pek çok hakkı yasalarla güvence altına almaktadır. Evlilik yalnızca insan neslini devam ettirmek amacıyla gerçekleşmiyor, aynı zamanda araştırmalar kadın ve erkeğin yakın ilişkiler kurmak, ekonomik refaha erişmek, yalnızlık duygusunu gidermek, iyi yaşam koşullarına ulaşmak, sağlıklı ve meşru bir cinsel hayat sürdürmek, güçlü sosyal destek ihtiyacını karşılamak, aile olabilmek, statü kazanmak gibi gerekçelerle de evlendiklerini göstermektedir. Dolayısıyla evlilik çok yönlü katkılar sağlamaktadır. Evlenmeye ilişkin gerekçe ve beklentiler evlilik ilişkisi ve sürecinin de belirleyicisi olabilmektedir (Demir & Durmuş, 2015, s. 637).

Türkçe Sözlük'te *evlilik birliği* için “karı ve kocadan oluşan topluluk” denmiştir (TDK, 2011, s. 838). Evlenmek isteyen kişiler evlendirmeye yetkili memurun önünde evlenme hususundaki iradelerini açıkladıkları anda evlenme sözleşmesi, dolayısıyla evlilik birliği kurulmuş olur. Evlilik birliği, bütün hayatı içine alan bir ortaklığı ifade eder. Bu birlik içinde tarafların bütün gaye ve ideallerinde, her türlü mücadelelerinde, sevinç ve üzüntülerinde beraberlik söz konusudur (Samat, 2010, s. 2). Medeni Kanun'umuzun İkinci Kitap-Aile Hukuku 3. bölümde *Evliliğin Genel Hükümleri* başlığı altında 185-201 maddeleri ile evlilik birliğinin kuruluşu, temsili, korunması açıklanmıştır. Birliği oluşturan kadın ve kocanın evlenme yoluyla meydana gelen hakları ve sorumlulukları bu hükümlerle teminat altına alınmıştır (En Son Değişiklikleriyle Güncellenmiş Türk Medeni Kanunu, 2007, s. 50).

Boşanma her ne kadar istenilmeyen bir durum olsa da evlilik kavramıyla yakından ilişkilidir. Biz de boşanma kavramını *Türkçe Sözlük*'te 42 madde başı sözcükle ilişkilendirdik. “*Eşlerden birinin boşanma ilanı almasıyla evlilik birliğinin son bulması*” olarak tanımlanan (TDK, 2011, s. 384) boşanma hukuksal bir süreçtir; ancak bundan her iki tarafın aile bireyleri ve özellikle çocuklar oldukça etkilenir. Bu sebeple boşanma toplumun da bir bakıma kırılma eşiğidir. Ailenin parçalanması anlamına da gelebilecek bu olguda tarafların anlaşmazlığı işleri daha da açmaza sürükleyebilmekte ve kimi zaman aile facialarının yaşanmasına yol açabilmektedir.

Toplumumuzda son yıllarda evlilikler kadar ne yazık ki boşanmaların da arttığı görülmektedir. TÜİK Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, 21515 sayılı 2 Mart 2016 tarihli Haber Bülteninde evlenen çiftlerin sayısının bir önceki yıla göre % 0,5 artarak 2015 yılında 602 bin 982 olduğunu; boşanan çiftlerin sayısının ise bir önceki yıla göre % 0,7 artarak 131 bin 830 olduğunu bildirmiştir. Bu verilere göre evliliklerin neye göre, nasıl, ne amaçla yapıldığı bir kez daha sorgulanmalıdır.

Evlilik geçici bir heves yahut geçici bir süre için birlikte yaşamak değildir. Evlilik uzun yolda ömürlük bir yolculuktur. Uzun süre evli olan bireylerin evlilik algılarına bakıldığında genellikle kişisel istek ve arzulardan ziyade birlikte yaşama ve bir yuva kurma algılarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda evliliklerin uzun sürmesinde başkası/başkaları ile yaşamak ve bu kişilerle bir yuva olmak algısına sahip bireylerin evliliklerinin uzun süreli olduğunu söylemek mümkündür. Kısaca evliliğe yüklenen anlamın evliliğin uzun süreli olmasında önemli bir faktör olduğu görülmektedir (Demir & Durmuş, 2015, s. 642). Aslında dilimizde *yuvalanmak* sözcüğünün ev bark sahibi olmak, yuva kurmak anlamına gelecek biçimde türetilmesi de evlilik algısının toplumumuzun hafızasında mühim bir işarettir.

1.2. Evlilik, İslam ve Aile

Evlilik, soyun devam ettirilmesi için aile kurmanın ilk resmî adımıdır; akittir, sözleşmedir. Bir kadın ve bir erkeğin nikâhlı olarak beraber

yaşamalarını sağlayan sosyal ve hukuksal boyutlu bir kurumdur. Karı ve koca, yani eş olabilmektir. Evlilik, toplumun onayladığı ve yasalarla çerçevesi çizilen; İslam'ın da teşvik ettiği, ayet ve hadislerde zikredilen sosyal bir olgudur.

Nikâh, kadın ve erkeği yasalara uygun bir biçimde birbirine bağladığı için son derece önemlidir. Nikâh kelimesi fıkıh terminolojisinde, şer'an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder. Arapçada zevâc kökünden türeyen sözcükler de "evlenmek, evlendirmek, evlilik, evliliğin taraflarını oluşturan eşler" manalarında yaygın biçimde kullanılır (Atar, 2007, s. 112). Türkçede kullanılan zevç, zevce, izdivaç, tezevvüç sözcükleri de aynı kökten türeyen kavramlardır.

Kur'an'a göre kadın ve erkek, birbirlerinin eksikliğini ve ayıplarını kapatan, birbirini günahattan koruyan, biyolojik anlamda olduğu gibi psikolojik ve ahlaki açıdan da birbirini tamamlayan iki cins olarak görülür: "Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz." (2. Bakara, 187) (İslâm'a Giriş, 2006, s. 347).

İslam, boşanmayı bir hak olarak gerek kadınlara gerek de erkeklere tanımuş olmakla birlikte Hz. Muhammed (S.A.V.) eşlerin evlilik birliğini sonlandırmalarını "Allah nezdinde helallerin en istenmeyeni" olarak ifade etmiştir (Özgiraz & Baş İşçi, 2016, s. 90).

Evlilik birliği kurmuş tarafların birbirleriyle uyumu aileyi de o kadar sağlam kılacaktır. Aile saadeti içerisinde yaşayan toplumun fertleri daha huzurlu ve mutludurlar. Bu sebeple toplumlarda evlenmeye önem verilmiş, evlilik kurumu yasalarla şekillendirilmiştir. *Türkçe Sözlük*'te yalnızca nikâh sözcüğüyle türetilen veya öbikleşen madde başı sözcük sayısı 20'dir.

İslam'da hayatın çeşitli alanlarına dair pek çok düzenleme Kur'an ve sünnette ortaya konan genel ilkeler ve amaçlar çerçevesinde ihtiyaçlara, zaman ve şartlara göre İslam toplumunun takdirine bırakılırken evlenme ve

aile ile ilgili belli başlı hükümlerin Hz. Peygamber tarafından genişçe açıklanıp uygulanması İslam dininin evlilik ve aile kurumuna atfettiği önemin bir ifadesidir. Kur'an-ı Kerim'de nikâh kelimesi ve türevleri genellikle evlenme akdini belirtmek üzere on dokuz ayette geçmektedir (Atar, 2007, s. 112).

Evlilik; toplumun en önemli yapı taşı olan aile kurumunun temel direği, çekirdeğidir. Ailenin oluşabilmesi için evlilik kurumuna ihtiyaç vardır. Ancak bu suretle evlilik içinde doğan çocuklar meşru sayılırlar (Özkalp, 2000, s. 134). Sağlıklı, özgüvenli, çalışkan ve duyarlı nesiller aile ortamında yetişirler ve anne ile babalarını rol model alırlar. Bu kadar önemli bir vazife evlilik birliği kurmuş olan karı ve kocaya verilmiştir.

1.3. Türklerde Evlilik

Türklerin binlerce yıla dayalı bir kültür tarihi vardır. Evlilik geleneğinin oluşmasında bu tarihsel devinim ve kültürler arası etkileşim önemli role sahiptir.

Türkler izdivaca “evlenmek” “ev-bark” sahibi olmak derler. “Bark” Orhun Kitabesi'nde “mabet” manasındadır (Gökalkp, 1976, s. 296). Türkçede izdivaç için kullanılan “evlenme” veya “evlendirme” tabirleri, evlenen erkek veya kızın baba ocağından ayrılarak ayrı bir ev (aile) meydana getirdiğinin ifadesidir (Kafesoğlu, 1997, s. 228).

Güliden Sağol, *Türklerde Evliliğin Algılanışı -Evlenmek Karşılığı Kullanılan Kelimelerden Hareketle-* adlı makalesinde bu algılanışı beş ana başlık altında toplar:

1. Evliliğin ev sahibi olmak, ev kurmak, ev açmak olarak algılanması
2. Evliliğin erkek açısından “almak” kadın açısından “varmak” olarak algılanması
3. Evliliğin birine bağlanmak, serbestlikten ve başıboşluktan kurtulmak olarak algılanması
4. Evliliğin sahip olmak olarak algılanması

5. Evliliğin hayata başlamak, hayata girmek olarak algılanması

Dilimizde ilk olarak Suci Yazıtı'nda *eble-* 'evlendirmek' şeklinde karşılaştığımız sözcüğün *eb* sözcüğünden türetilmesi (Sağol, 2005, s. 662), belirlediğimiz *ev* ile kurulu sözcük ve söz öbeklerinin *TS*'de sayısının 26 olması, ayrıca *ev* sözcüğünün tek başına mecaz olarak *aile* anlamına da gelmesi, Türkçede *evlilik* kavramının *ev* sözcüğü ile ne kadar ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Eski Türk cemiyetinde ilk sosyal birlik olan aile bütün içtimai bünyenin çekirdeği durumundadır. Kan akrabalığı esasına dayanır. Türklerin, dünyanın dört bucağına dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları aile yapısına verdikleri ehemmiyetten ileri gelir ki, bunun bir delili de Türk dilinde, başka milletlerde rastlanmayan zenginlikte mevcut olan akrabalık nüanslarını belirleyici kelimelerdir (Kafesoğlu, 1997, s. 227-228). Sadece *TS*'de belirlediğimiz evlilik yoluyla oluşan akrabalık adlarının sayısı 56'dır.

Türk dilinde evlilik sebebiyle kadınların aldığı unvanlar vardır. Eski Türk toplumunda hakanın eşine hatun denirdi. Hükümdar törenle unvanını alırken, zevcesinin -veya hatun olmak üzere saraya gelen gelinin- törenle aldığı "*katun*" (hâtun) unvanı Hunlardan beri Türklerce tanınmakta idi (Kafesoğlu, 1997, s. 269). Hatunlar da tıpkı eşleri gibi devlet yönetiminin birer parçası konumundaydılar. İbn-i Batuta, İznik şehrinde, o zaman Osmanlı tahtının câlisi bulunan Sultan Orhan Gazi'nin muhterem zevcesi Bayalun Hatun'un ikamet ederek oradaki askere hükümlerini bildirdi (Gökalp, 1976, s. 299). Yöneticilerle halk arasında aile anlayışı bakımından farklılıkların neredeyse bulunmadığı Türk kültür yapısında önemli bir söz sahibi olan kadın aynı zamanda ev işlerinin de ustası konumundadır. Selçuk Çağı'nın başlarında "*evlik*", "*evli*" denince, hatıra yalnızca ev kadını gelmesi (Ögel, 2000, s. 7) bu sebeptir.

Osmanlıda aile ve evlilik İslam'ın hüküm, kural ve içtihatları dışında önemli ölçüde eski gelenekleri de izlemektedir (Akyılmaz, 2002, s. 664). Kadın, toplumda önemli bir yere sahiptir, hatta toplumun esasıdır. Evlilik kurumu, tıpkı eski Türk töresinde olduğu gibi, Türk İslam toplumlarında da

hukukun çerçevelediği hükümlerle teminat altına alınmıştır. Osmanlı toplumunda çok karılı evlilik sanıldığı kadar yaygın değildir. Pek az Müslüman'ın iki karısı vardır (Akyılmaz, 2002, s. 667). Osmanlıda özellikle kırsal bölgelerdeki ailelerinin büyük çoğunluğu tek eşlidir.

Tıpkı evlenme gibi boşanma da hukuki bir kimliğe sahiptir. Şeriye sicilleri ve seyahatnameler boşanma hususunda kadının erkeğin karşısında korunmasız bırakılmadığını ortaya koymaktadır. Zira İslamiyet boşanmayı bir hak olarak tanımakla beraber İslam ahlakı son derece önemli sebepler olmaksızın kocayı bu hakkı kullanmaktan men etmiş ve hakkın istismarını yasaklamıştır (Özkiraz & Baş İşçi, 2016, s. 91).

Türklerde evlilik birliği tesis edilmeden önce erkek tarafının kız tarafına vermiş olduğu kalın, aileyi sağlam temeller üzerine inşa ederek keyfi nedenlerle sarsılmasının önüne geçmeyi amaçlayan bir denetim mekanizmasıdır. Bu mekanizmanın işlerliği ve aile kurumuna verilen önem, ailenin kolay kolay çözülmemesi için gerekli tedbirlerin alındığı ve uygulandığı Osmanlı Dönemi'nde de gözlemlenmiştir (Özkiraz & Baş İşçi, 2016, s. 89).

Kalın sözcüğü ilk kez IX. yüzyılda (840) dikildiği kabul edilen Köktürk yazısıyla yazılmış, Uygurların Suci Yazıtı'nda (6. ve 7. satırlar) geçmektedir ve yine bir geleneği ilk kez anlatması bakımından oldukça ilgi çekicidir (Aksan, 2008, s. 48). Tezimizde erkek tarafının gelin olacak kıza verdiği para veya armağanlar: ağırlık, başlık, kalın, mihr vb. şeklinde belirlenmiş olup *evlilikte hediye göreneği* başlıklı tasnifte gösterilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde evlilik kurumu 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanun'un hükümlerince güvence altına alınmıştır. Buna göre; erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yasaklanmış, evlenme ve miras hukukunda kadın, erkekle eşit haklara sahip kılınmış, dinî nikâh yerine medeni nikâh şart koşulmuştur (İçli, 2003, s. 587).

Aradan geçen 75 yıllık süre içerisinde dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeler 1 Ocak 2002 tarihinde Türk Medeni Yasası'nın yenilenmesine

yol açmıştır. Kadın ve erkek için yasal evlenme yaşı 17, hâkim iznine bağlı olan evlenme yaşı 16'ya çıkarılmıştır. Yapılan düzenlemelerde evlilik birliğini eşlerin birlikte yönetecekleri; çocukların bakım, eğitim ve gözetiminde birbirlerine yardımcı olacakları, oturdukları konutu birlikte seçecekleri yer almıştır. Kadının çalışması kocanın iznine bağlı değildir. Ayrıca eşlerin evlilik süresince edindiği malları bölüşüm hükmü de önemli ölçüde kadınların mağduriyetlerini önlemiştir.

1.4. Evlilik Aşamaları

Evlilik bir süreçtir. Bu sebeple öncesinden birliğin kurulmasına kadar birtakım aşamaları vardır. Bu aşamalar kültüre özgü olduğundan toplumdan topluma farklılıklar gösterir. *Türkçe Sözlük*'te tespit ettiğimiz evlilik aşamalarına dair sözcükleri; *sevgili veya eş arama, sevgili olma, evlenmeyi isteme, eş bulma, sözlenme, nişanlanma, nikâhlanma, evlenme töreni, evlilik birliği* başlıkları altında sınıflandırdık. Bunu yaparken sözcüklerin anlamlarından hareket ettik ve ayrıca kendi içlerinde taraflara göre de tasnif ettik.

Türkiye'de *eş bulma* olgusu görücü usulüyle ve anlaşarak olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Bu ayrımın en belirgin özelliği, görücü usulünde çiftlerin bir başkası aracılığıyla tanışması ve bu tanışmanın ana fikrinin evlilik olmasıdır. Başka bir deyişle, kişiler ilk görüşmeden itibaren birbirlerini evlilik amaçlı tanımaya çalışmakta, karşısındakinin nasıl bir eş olacağını ve hayatını onunla devam ettirmek isteyip istemediğini kendine sormaktadır. Anlaşarak gerçekleştirilen evliliklerde ise, bireyler birbirlerini okul, iş, arkadaş ortamı gibi yerlerde bulmakta, bazen sadece arkadaşlık amaçlı, bazen de ilk görüşte bir beğeniyle ilişki başlamakta ve bunun devamında evlilik fikri ortaya çıkmaktadır (Çimen, 2007, s. 60). Dilimizde bu duruma uygun düşecek *ilk göz ağrısı* sözü '*ilk sevilen, âşık olunan kimse*' anlamında kavramlaşmıştır.

TS'de 1 sözcüğü *sevgili veya eş arama* ile ilişkilendirdik.

TS'de 34 madde başını *sevgililik* kavramıyla ilişkilendirdik ve hazırladığımız tasnifle bu anlamdaki sözcüklere çalışmamızda yer verdik.

TS'de istemek: '*Evlenmek dileğinde bulunmak*' (TDK, 2011, s. 1212) anlamındadır. Biz de 7 sözcüğü *evlenmeyi isteme* başlığı altında tasnif ettik.

TS'de 8 kavramı *eş bulma* ile ilişkilendirdik.

TS'de sözlenmek: '*Evlenmek için anlaşarak kesin karar vermek*' (TDK, 2011, s. 2156) olarak tanımlanmıştır. Bu aşamayla ilgili belirlediğimiz sözcük sayısı 13'tür.

TS'de nişanlamak: '*Bir çiftin evlenme işinin kararlaştığına belirti olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak*' (TDK, 2011, s. 1774) manasındadır. Bu aşamadan itibaren taraflar arasında hukuki açıdan da sorumluluklar başlamaktadır. *TS*'de nişanlanma ile ilgili tespit ettiğimiz sözcük sayısı 32'dir. Anlamlarından hareketle sözlenme ve nişanlanma ile ilgili kavramlardan *gondol* ve *şerbet* sözcüklerinin ortak olduğunu belirledik.

TS'de nikâh, genel anlamıyla hukuksal nitelikte bir akit, sözleşme olarak tanımlanmışsa da çalışmamızda nikâhın temelde üç şeklinin olduğu belirlenmiştir: *Resmî, dinî, geçici nikâh*. Kavramla ilgili sınıflandırmada nikâhın dinî, resmî, geçici oluşunu ifade eden adlarla beraber genel anlamını karşılayacak şekilde kavramlaştırılmış ve nikâhla ilişkilendirdiğimiz sözcüklere de yer verilmiştir. Nikâhlanma ile ilgili belirlediğimiz madde başları 30'dur.

TS'de *evlenme töreni* başlığı altında topladığımız kavramların sayısı 82'dir. Bu tasnifte 'gelin'le ilgili kavramlar sayıca fazladır ve toplamı 40'tır. Buna göre Türklerin evlenme geleneğinde ve Türkçenin söz varlığında '*düğün*' ve '*gelin*'le ilgili kavramlar önemli bir yer tutmaktadır. Yenisey ve Köktürk Yazıtlarından günümüze kadar hep aynı manada kullanılan *kelin/gelin* adı aynı zamanda Türk izdivaç şeklinin '*egzogami*' ve aile yapısının kadim zamandan beri '*ataerkil*' olduğunu göstermektedir (Aydemir, 2013, s. 622).

TS'de '*karı ve kocadan oluşan topluluk*' olarak tanımlanan *evlilik birliğine* dair ilişkilendirdiğimiz kavramların sayısı 149'dur. Bunlardan yine en çoğu 42 sözcükle kadınla ilgilidir. Erkeklerle ilgili sözcükler ise 35'tir.

1.5. Evlilik Çeşitleri

TS’de evlilik çeşitlerine dair sözcükleri “*geleneksel evlilik çeşitleri*”, “*eş sayısına göre*”, “*grup ilişkilerine göre*”, “*çiftlerin yerleşim yerine göre*” olmak üzere dört ana çizgiden hareketle gruplandırabiliriz. Geleneksel çizginin temelini *berdel*, *beşik kertme*, *başlıkla evlenme*, *kız kaçırma* ile *taygeldi* oluşturmaktadır. Geleneksel toplumlarda evlenme, bireylerden çok, aileleri birbirine bağlar ve evlenmede karar organları aile reisleridir. Bu organ kendi yaşam biçimlerinde anlamlı ve geçerli olan beşik kertmeden kız kaçırarak evlenmelere değin kimi şekilleri kurumlaştırır (Balaman, 1982, s. 27). Balaman, *Türkçe Sözlük*’te geçen *beşik kertme*, *berdel evlilik* ve *taygeldi evlilik* çeşitlerini *tercihli evlilik türleri* başlığı altında incelemiştir. Bireysel tercih yerine ailesel tercihlerde gerçekleşen ve aileler arası dayanışma ve dirliğin pekiştirilmesini amaçlayan tercihli evlilikler, temelde çıkar esasına dayanır. Ekonomik uğraşları geleneksel tarımcı ve hayvancı olan kültürlerde yaygın olan bu tür evlenmeler, yaşam biçiminin bir gereği olarak karşımıza çıkar (Balaman, 1982, s. 39).

Beşik kertme evlilik türünde adından da kolayca anlaşılacağı gibi çocuklar, daha beşikteyken birbirleriyle ileride evlenmek üzere aileleri tarafından nişanlanırlar. Kertme sözcüğü, bir nişan verme, işaretleme olayıdır (Balaman, 1982, s. 40). *Berdel evliliği*, evlenecek iki erkeğin, evlilik çağındaki kız kardeşlerini birbirleriyle değiştirme biçiminde gerçekleşir (Tacoğlu, 2011, s. 119). *Taygeldi evlilik*, ülkemiz ve İslam toplumları dışında varlığı saptanıp henüz toplum bilimi ve insan bilimi literatürüne geçmemiş bir evlilik türüdür. Ülkemizde köyde, kentte, doğuda, batıda ve pek çok yörelerde sık olmamasına karşın yaygın olduğunu gözlemlediğimiz bu olgu çocuklu dul (eşi ölmüş ya da ayrılmış) bir erkekle, ayrı cinsten çocuklu dul bir kadının, çocuklarının ve kendilerinin evlenmeleriyle ortaya çıkan evlilik olaylarıdır (Balaman, 1982, s. 44). Balaman’a göre “*taygeldi*” deki *tay* sözcüğü atın yavrusu anlamında değil denk, eşit, eş anlamına gelmektedir (Balaman, 1982, s. 44).

TS’de Türkiye’de gerçekleştirilen geleneksel evlilik çeşitlerinin hepsine yer verilmediği tespit edilmiştir. Daha geniş bilgi için Ali Rıza Balaman’ın

“Sosyal Antropolojik Yaklaşımla Akrabalık Evlilik ve Türleri” adlı çalışmasına bakılabilir.

Eş sayısına göre evlilikler tek eşle olabileceği gibi çok eşli de olabilir. Erkeğin veya kadının bir tek eşle evliliğine *monogami*; kadının veya erkeğin birden fazla eşi olmasına ise *çok eşli evlilik* veya *poligami* denir. Çok eşli evlilik karşımıza iki biçimde çıkar. Bunlar, erkeğin birden fazla kadınla evliliği olan *polijini* ve kadının birçok erkekle evliliği olan *poliandri*'dir (Özkalp, 2000, s. 150-151).

Türkiye’de *polijiniye* rastlamakla beraber -ki bu türden evlilikler Medeni Kanun’a göre yasaktır- tek eşle evlilik esastır. Bir erkeğin birden fazla kadınla evliliği durumuyla ilişkili Türkçede *kuma* kavramı ile karşılaşırız. *TS*’de *kuma* sözcüğü “aynı erkekle evli olan kadınların birbirine göre adı, ortak” olarak tanımlanmıştır. Biz de evlilik kavramını evlilik çeşitlerine göre tasnif ederken *kuma* sözcüğüne yer verdik.

Grup ilişkilerine göre evliliklerde bazı sosyal gruplar üyelerinin onun dışından evlenmelerine izin verirken bazı gruplar izin vermezler. Buna göre evlilikler *egzogami* yani grup dışında evlenme ve *endogami* aynı sosyal grup içinden evlenmeler olmak üzere ikiye ayrılır (Özkalp, 2000, s. 151). *TS*’de *dış evlilik*, “evlenecek kimsenin eşini kendi boy veya soyunun dışından seçmesi kuralına dayalı evlilik biçimi, dışarıdan evlenme, *egzogami*”; *iç evlilik* ise “evlenecek kimsenin eşini, kendi boy veya soyu içinden seçmesi kuralına dayalı evlilik biçimi, içten evlilik, *endogami*” olarak tanımlanmıştır. Bu kavramlardan hareketle Türklerde her iki evlilik türüne rastlamamızla birlikte evliliklerin daha çok *dış evlilik* anlayışına göre gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz.

Eş sayısına ve grup ilişkilerine göre evliliklerde *Türkçe Sözlük*’te dikkat çeken bir husus da toplum bilimine ait bu terimlerin hemen bütün karşılıklarının Türkçe kökenli kavramlarla dilimize kazandırılmış olmasıdır.

Çiftlerin yerleşim yerine göre evlilik türleri kavramlarının *TS*’de sadece Türkçe karşılıklarına yer verildiği görülmüştür. Bu evliliklerde karşımıza üç yerleşim biçimi çıkmaktadır. Birincisi baba tarafı veya onun yanında yerleşmedir. Buna *patrilokalite* denir. İkincisi kadının tarafı veya kadının

ebeveynleri ile oturmaz ki, buna *matrilokalite* denir. Ancak modern toplumlarda yeni evlenen çiftler her iki tarafı da reddederek, onlardan ayrı kendi başlarına yaşamayı tercih etmektedirler ki buna da *neolokalite* veya ev açma denir (Özkalp, 2000, s. 151). *TS*'de bu üç çeşit evliliğe örnek verilebilecek kavramlar mevcuttur. *Türkçe Sözlük*'te madde başı olmayıp ev ile kurulu birleşik fiillerde *ev açmak* şeklinde geçen kavram 1. anlamıyla *ayrı bir eve yerleşmek, ayrı bir eve geçmek*; 2. anlamıyla *evlenmek* karşılığında kullanılmaktadır (TDK, 2011, s. 834). Bizim madde başı olarak belirlediğimiz sözcükler dâhilinde *baba yerli, baba yerlilik; iç güveyi, iç güveyilik, iç güveyisi* sözcükleri yukarıda sözü edilen diğer iki evlilik çeşidinin Türk dilindeki karşılıkları olarak kavramlaşmışlardır. *Baba yerlilik*, “yeni evli çiftin, erkeğin ailesinin yanında yaşamasına dayanan evlilik düzeni”dir; *iç güveyisi* ise “eşinin ailesinin evinde oturan damat, iç güveyi”dir. *İç güveyilik*, “iç güveyi olma durumu”dur.

2. BÖLÜM

EVLİLİK KAVRAMLARININ İNCELENMESİ

2.1. Yapı bakımından Evlilik Kavramları

Çok az istisnalarla bütün Türkçe sözcük tabanları iki ana gruba ayrılır: İsim ve fiiller. Bu sözcük sınıflarından her biri, hepsi kendi sözcük sınıflarıyla kesinkes sınırlanmış, gramer ve türetme eklerinden ibaret özel bir gruba dâhildirler (Gronbech, 1995, s. 18).

2.1.1. Sözcük Hâlindeki Kavramlar

2.1.1.1. İsim sınıfından sözcükler

TS’de evlilik kavramına ilişkin saydığımız sözcük hâlindeki madde başı isimler 305’dir.

adaklı	âşık	bayan
adaksız	âşıklı	bekâr
adam	âşıklık	bekârhane
adamsız	âşıktaş	bekârlık
adamsızlık	âşıktaşlık	benimki
ağa	avrat	berdel
ağırlık	ayal	bey
ağıt	ayrılık	bizimki
aile	ayvaz	boydak
akit	babalık	boynuzlu
alyans	bacanak	bula
analık	bacanaklık	bürük
arşidüşes	baldız	canan
askı	başlık	cananlık

cemiyet	düğüncülük	erkeksizlik
cihaz	düğünsüz	ersiz
çeyiz	dünür	ersizlik
çeyizci	dünürcü	eş
çeyizcilik	dünürcülük	eşli
çeyizli	dünürlük	eşlik
çeyizlik	dürü	eşlilik
çeyizsiz	düşes	eşsiz
çift	düşeslik	ev
damat	düzgüncü	evdeş
damatlık	düzgüncülük	evdeşlik
deri	ece	evli
dernek	efendi	evlilik
deyyus	egzogami	familya
deyyusluk	ehil	flört
dost	elçek	gacı
drahoma	elçekli	garsoniyer
dul	elti	gayrimeşru
dulluk	eltilik	gayrimeşruluk
duvak	endogami	gelin
duvakçı	enişte	gelinlik
duvakçılık	er	gelinlikçi
duvaklı	ergen	gelinlikçilik
duvaksız	erkek	gerdek
düğün	erkekli	geyik
düğüncü	erkeksiz	gondol

gönüllü	imparatoriçe	kılıbıklık
görücü	imparatoriçelik	kırık
görücülük	ini	kısmet
görümce	izdivaç	kızlık
görümcelik	izinname	kişi
görümlük	jübile	koca
güveyi	kadın	kocalı
güveyilik	kadinsız	kocalık
hanım	kadinsızlık	kocalılık
hanuman	kalak	kocasız
haramzade	kalık	kocasızlık
harem	kalıklık	koltuk
haremlik	kalın	koltukçu
hatun	karabet	konfeti
helal	karılı	kontes
helalli	karılık	korte
helallik	katkı	kraliçe
helalzade	kayın	kraliçelik
herif	kayınlık	kuma
hısım	kazak	kumalı
hısımlık	kazaklık	kumasız
hülle	kepez	kurum
hülleci	kerata	mabude
hüllecilik	keşiş	madam
ihanet	kılavuz	madama
ilanaşk	kılıbık	mahrem

manita	nikâhsızlık	refika
markiz	nişan	ruhbaniyet
matmazel	nişanlı	saçı
melike	nişanlılık	sağdıç
metres	nişanlılık	sağdıçlık
metreslik	ocak	sefire
metrukiyet	odalık	seninki
mihr	oğulluk	sevdalı
mis	okuntu	sevdalılık
misis	okuyucu	sevgili
monogam	okuyuculuk	sevgililik
monogami	onunki	seyyibe
muaşaka	ortak	sıhri
musahiplik	paçalık	sıhriyet
muta	partner	sözlü
mutallaka	piç	sözlülük
mücerret	piçlik	sultan
mürüvvet	poliandri	sülale
namahrem	poligam	şartlı
namahremlik	poligami	şebiarus
namzet	polijini	şerbet
nikâh	prenses	taallukat
nikâhlı	prenseslik	taaşşuk
nikâhlık	rahibe	taç
nikâhlılık	rahip	takı
nikâhsız	refik	talak

talakıselase	vikontes	yol
talip	yağlıkçı	yoldaş
talipli	yâr	zamazingo
taliplik	yârlık	zevce
taliplilik	yavuklu	zevcelik
tehhül	yavukluluk	zevç
tezevvüç	yazıcılık	zılgıt
toycu	yenge	zifaf
üvey	yengelik	zina
veledizina	yetişkin	

2.1.1.1.1. Kök hâlindeki isimler

Yabancı dilden geçen isimlerin yapıları kaynak dillere göre değerlendirilmiş, aşağıdaki bu türden sözcükler Türkçenin türetme sistemine ve söz öbekleri kuruluşuna dâhil olmadıklarından kök hâlinde sayılmıştır. Köken bakımından tasnif edilirken sözcüklerin birleşme şekilleri gösterilmiştir. *TS*'de kök hâlinde saydığımız isimlerin sayısı 146'dır.

adam	baldız	cihaz
ağa	bayan	çeyiz
aile	bekâr	çift
akit	bekârhane	damat
alyans	berdel	deyyus
arşidüşes	bey	dost
âşık	boydak	drahoma
avrat	bula	dul
ayal	canan	dünür
ayvaz	cemiyet	düşes

ece	ihamet	madam
efendi	ilanıaşk	madama
egzogami	imparatoriçe	mahrem
ehil	ini	manita
endogami	izdivaç	markiz
enişte	izinname	matmazel
er	jübile	melike
eş	kadın	metres
ev	kalın	metrukiyet
familya	karabet	mihr
flört	kayın	mis
gacı	kazak	misis
garsoniyer	kepez	monogam
gayrimeşru	kerata	monogami
gerdek	keşiş	muaşaka
geyik	kılavuz	muta
gondol	kılıbık	mutallaka
hanüman	kısmet	mücerret
haramzade	kişi	mürüvvet
harem	koca	namahrem
hatun	konfeti	namzet
helal	kontes	nikâh
helalzade	korte	nişan
herif	kraliçe	partner
hısım	kuma	piç
hülle	mabude	poliandri

poligam	sihriyet	üvey
poligami	sultan	veledizina
polijini	sülale	vikontes
prensese	şebiarus	yâr
rahibe	şerbet	yenge
rahip	taallukat	yol
refik	taaşşuk	zamazingo
refika	taç	zevce
ruhbanıyet	talak	zevç
sağdıç	talakıselase	zılgıt
sefire	talip	zıfaf
seyyibe	teehhül	zina
sıhri	tezevvüç	

2.1.1.1.2. Gövde hâlindeki isimler

TS’de gövde hâlinde saydığımız isimlerin sayısı 159’dur.

adaklı	âşıktaşlık	cananlık
adaksız	ayrılık	çeyizci
adamsız	babalık	çeyizcilik
adamsızlık	bacanak	çeyizli
ağırlık	bacanaklık	çeyizlik
ağıt	başlık	çeyizsiz
analık	bekârlık	damatlık
askı	benimki	deri
âşıklı	bizimki	dernek
âşıklık	boynuzlu	deyyusluk
âşıktaş	bürük	dulluk

duvak	ersizlik	hısımlık
duvakçı	eşli	hülleci
duvakçılık	eşlik	hüllecilik
duvaklı	eşlilik	imparatoriçelik
duvaksız	eşsiz	kadınsız
düğün	evdeş	kadınsızlık
düğüncü	evdeşlik	kalak
düğüncülük	evli	kalık
düğünsüz	evlilik	kalıklık
dünürcü	gayrimeşruluk	karılı
dünürçülük	gelin	karılık
dünürlük	gelinlik	katkı
dürü	gelinlikçi	kaynık
düşeslik	gelinlikçilik	kazaklık
düzgüncü	gönüllü	kılıbıklık
düzgüncülük	görücü	kırık
elçek	görücülük	kızlık
elçekli	görümce	kocalı
elti	görümcelik	kocalık
eltilik	görümlük	kocalılık
ergen	güveyi	kocasız
erkek	güveyilik	kocasızlık
erkekli	hanım	koltuk
erkeksiz	haremlik	koltukçu
erkeksizlik	helalli	kraliçelik
ersiz	helallik	kumalı

kumasız	okuntu	sözlülük
kurum	okuyucu	şartlı
metreslik	okuyuculuk	takı
musahiplik	onunki	talipli
namahremlik	ortak	taliplik
nikâhlı	paçalık	taliplilik
nikâhlık	piçlik	toycu
nikâhlılık	prensellik	yağlıkçı
nikâhsız	saçı	yârlık
nikâhsızlık	sağdıçlık	yavuklu
nişanlı	seninki	yavukluluk
nişanlık	sevdalı	yazıcılık
nişanlılık	sevdalılık	yengelik
ocak	sevgili	yetişkin
odalık	sevgililik	yoldaş
oğulluk	sözlü	zevcelik

2.1.1.2. Fiil sınıfından sözcükler

TS’de evlilik kavramına ilişkin saydığımız sözcük hâlindeki fiiller 87’dir.

adaklanma	aranmak	boşandırılma
adaklanmak	ayrılmak	boşandırılmak
ağırlama	bırakmak	boşandırma
aldatmak	boşama	boşandırmak
almak	boşamak	boşanılma
boşanılmak	boşanma	boşatılma
boşanış	boşanmak	boşatılmak

boşatma	evlenilme	nişanlamak
boşatmak	evlenilmek	nişanlanış
boşattırma	evleniş	nişanlanma
boşattırmak	evlenme	nişanlanmak
boynuzlama	evlenmek	okumak
boynuzlamak	gezeleme	okunmak
boynuzlanma	istemek	sözleme
boynuzlanmak	isteşmek	sözlemek
boynuzlatma	kaçmak	sözlenme
boynuzlatmak	kapama	sözlenmek
boynuzlayış	kapatma	takmak
duvaklama	kapatmak	varmak
duvaklamak	karı	vermek
duvaklanma	kılıbıklaşma	yaldızlamak
duvaklanmak	kılıbıklaşmak	yapıştırma
ersemek	nikâhlama	yapmak
everme	nikâhlamak	yavuklama
evermek	nikâhlanış	yavuklamak
evlendirilme	nikâhlanma	yavuklanma
evlendirilmek	nikâhlanmak	yavuklanmak
evlendirme	nikâhlayış	yazmak
evlendirmek	nişanlama	yuvalanmak

2.1.1.2.1. Kök hâlindeki fiiller

TS'de evlilik kavramına ilişkin kök hâlindeki fiillerin sayısı 10'dur.

almak	kaçmak	okumak
bırakmak	karı	takmak

varmak	yapmak
vermek	yazmak

2.1.1.2.2. Gövde hâlindeki fiiller

Gövde hâlindeki fiillerin sayısı 77'dir.

adaklanma	boşattırmak	evlenme
adaklanmak	boynuzlama	evlenmek
ağırlama	boynuzlamak	gezeleme
aldatmak	boynuzlanma	istemek
aranmak	boynuzlanmak	isteşmek
ayrılmak	boynuzlatma	kapama
boşama	boynuzlatmak	kapatma
boşamak	boynuzlayış	kapatmak
boşandırılma	duvaklama	kılıbıklaşma
boşandırılmak	duvaklamak	kılıbıklaşmak
boşandırma	duvaklanma	nikâhlama
boşandırmak	duvaklanmak	nikâhlamak
boşanılma	ersemek	nikâhlanış
boşanılmak	everme	nikâhlanma
boşanış	evermek	nikâhlanmak
boşanma	evlendirilme	nikâhlayış
boşanmak	evlendirilmek	nişanlama
boşatılma	evlendirme	nişanlamak
boşatılmak	evlendirmek	nişanlanış
boşatma	evlenilme	nişanlanma
boşatmak	evlenilmek	nişanlanmak
boşattırma	evleniş	okunmak

sözleme	yaldızlamak	yavuklanma
sözlemek	yapıştırma	yavuklanmak
sözlenme	yavuklama	yuvalanmak
sözlenmek	yavuklamak	

2.1.2. Söz Öbeği Hâlindeki Evlilik Kavramları

TS’de evlilik kavramıyla ilişkili 188 madde başı söz öbeği hâlinindedir.

2.1.2.1. İsim odaklı öbekler

157 madde başı söz öbeği, isim odaklı öbeklerdendir.

2.1.2.1.1. Belirsiz ad tamlaması

TS’de söz öbeklerinden 67’si belirsiz ad tamlaması hâlinindedir.

ağız nişanı	düğün alayı
aile gazinosu	düğünçübaşı
aile saadeti	düğün çorbası
balayı	düğünevi
başlık parası	dünyaevi
bekâr odası	düğün hamamı
bekleme süresi	düğün pilavı
belediye nikâhı	düğün salonu
beşik kertiği	düğün yahnisi
boşanma davası	el kapısı
boşanma ilamı	elkızı
boş kâğıdı	eloğlu
boyunduruk parası	erkekevi
cicimayı	er ekmeği
çeşnicibaşı	ev adamı
duvak düşkünü	evlilik akdi

evlilik birliği	kısmet kapısı
evlilik dışı	kızevi
evlilik sözleşmesi	kız kilimi
gayret kuşağı	kız kurusu
gelin alayı	köroğlu
gelin hamamı	muta nikâhı
gelin havası	nikâh memuru
gelinlik çağı	nikâh şekeri
gelin teli	nişan halkası
güveyi yemeği	nişan yüzüğü
hanım evladı	oğlanevi
hayat arkadaşı	paça günü
iç güveyisi	söz kesimi
imam nikâhı	yıldırım nikâhı
kasap havası	yol kardeşliği
kaşık düşmanı	yüz görümlüğü
kına gecesi	yüz yazısı
kırık dölü	

2.1.2.1.2. Eksiz ad tamlaması

2.1.2.1.2.1. Kısaltma yoluyla oluşan eksiz tamlama

TS’de kısaltma yoluyla oluşan eksiz tamlamanın sayısı 1’dir.

gelin alıcı

2.1.2.1.3. Sıfat tamlaması

TS’de 69 söz öbeği sıfat tamlaması hâlinindedir.

altın yıl

baba yerli

altıparmak

baba yerlilik

cicianne	katır karı
cicibaba	kayınbaba
çifte kumrular	kayınbabalık
çok eşli	kayınbirader
çok eşlilik	kayınbiraderlik
çok karılı	kayınço
çok karılılık	kayınpeder
çok kocalılık	kayınpederlik
çöpsüz üzüm	kayınvalide
dış evlilik	kayınvalidelik
efendibaba	kaynana
efendibabacık	kaynanalık
gelin abla	kaynata
gelinlik kız	kaynatalık
gümüş yıl	kör ocak
hanımanne	küçük hanım
iç evlilik	medeni hâl
iç güveyi	medeni nikâh
iç güveyilik	müzmin bekâr
ilk göz ağrısı	müzmin bekârlık
imam nikâhlı	resmî nikâh
kan ayaklı	servi boylu
karabaş	tek eşli
karı ağızlı	tek eşlilik
karı ağızlılık	tek evli
karım köylü	tek evlilik

uzatmalı nişanlı	üvey kardeş
uzatmalı sevgili	üvey kız
üvey ana	üvey oğul
üvey anne	yasak aşk
üvey baba	yasak ilişki
üvey çocuk	yazıcı kadın
üvey evlat	

2.1.2.1.4. Kısaltma öbekleri

2.1.2.1.4.1. İyelikli isnat öbeği

TS'de söz öbeklerinden 10'u iyelikli isnat öbeği hâlinindedir.

başı bağlı	karısı ağızlılık
başı bütün	karısı köylü
gözü dışarıda	karısı köylülük
kanı ayaklı	nesebi gayrisahih
karısı ağızlı	nesebi sahih

2.1.2.1.4.2. Ayrılma öbeği

TS'de ayrılma öbeğinin sayısı 2'dir.

içten evlilik

dıştan evlilik

2.1.2.1.5. Tekrar öbeği

2.1.2.1.5.1. Eş ve yakın anlamlı sözcüklerin tekrarı

TS'de eş ve yakın anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşan söz öbeklerinin sayısı 7'dir.

düğün dernek	karı koca
ev bark	karı kocalık
evli barklı	karılı kocalı

telli duvaklı

2.1.2.1.5.2. İsim hâl ekli tekrarlar

TS'de isim hâl ekli tekrarlarla oluşmuş söz öbeği sayısı 1'dir.

üçten dokuza

2.1.2.2. Fiil odaklı öbekler

Türkçe Sözlük'te madde başı 31 söz öbeği fiil odaklı öbeklerdendir.

2.1.2.2.1. Birleşik fiil öbeği

TS'de 23 söz öbeği birleşik fiil öbeği hâindedir.

boşanabilme

boynuzlayabilme

boşanabilmek

boynuzlayabilmek

boşanıverme

evlendirebilme

boşanıvermek

evlendirebilmek

boşatabilme

evlenebilme

boşatabilmek

evlenebilmek

boşatılabilme

kavletmek

boşatılabilmek

nişanlayabilme

boşayabilme

nişanlayabilmek

boşayabilmek

nişanlayıverme

boşayıverme

nişanlayıvermek

boşayıvermek

2.1.2.2.1.1. Kurallı birleşik fiiller

2.1.2.2.1.1.1 Yeterlik fiilleri

TS'de söz öbeklerinden 16'sı yeterlik fiillerindendir.

boşanabilme

boşatabilmek

boşanabilmek

boşatılabilme

boşatabilme

boşatılabilmek

boşayabilme	evlendirebilme
boşayabilmek	evlenebilme
boynuzlayabilme	evlenebilme
boynuzlayabilmek	nişanlayabilme
evlendirebilme	nişanlayabilmek

2.1.2.2.1.1.2. Tezlik Fiilleri

TS'de söz öbeklerinden 6'sı yeterli fiillerindendir.

boşanıverme	boşayıvermek
boşanıvermek	nişanlayıverme
boşayıverme	nişanlayıvermek

2.1.2.2.1.2. isim + yardımcı fiil

TS'de söz öbeklerinden 1'i isim + yardımcı fiil kuruluşundadır.

kavletmek

2.1.2.2.2. Fiilimsi öbekleri

TS'de söz öbeklerinden 8'i fiilimsi öbeklerindendir.

beşik kertme	kemer bağlama
çöpçatan	koltuğa girme
çöpçatanlık	kuşak bağlama
dışarıdan evlenme	küldöken

2.1.2.2.2.1. İsim-fiil öbeği

TS'de söz öbeklerinden 5'i isim-fiil öbeğidir.

beşik kertme
dışarıdan evlenme
kemer bağlama
koltuğa girme
kuşak bağlama

2.1.2.2.2.1. Sıfat-fiil öbeği

TS’de söz öbeklerinden 3’ü sıfat-fiil öbeğidir.

çöpçatan

çöpçatanlık

küldöken

2.1.3. Cümle Hâlindeki Kavramlar

TS’de cümle hâlinde saydığımız kavram 1’dir.

taygeldi

2.2. Köken Bakımından Evlilik Kavramları

Sözlük bölümünden hareketle kökenlerini belirlediğimiz kavramlar şunlardır:

2.2.1. Sözcük Hâlindeki Kavramların Kökenleri

2.2.1.1. Türkçe

TS’de evlilik kavramına ilişkin 215 Türkçe kökenli sözcük yer almaktadır.

adaklanma

ayrılık

adaklanmak

ayrılmak

adaklı

bacanak

adaksız

bacanaklık

ağırlama

balayı

ağırlık

baldız

ağıt

başlık

aldatmak

benimki

almak

bey

analık

bırakmak

aranmak

bizimki

askı

boşama

boşamak	bürük
boşandırılma	deri
boşandırılmak	dernek
boşandırma	dul
boşandırmak	dulluk
boşanılma	duvak
boşanılmak	duvakçı
boşanış	duvakçılık
boşanma	duvaklama
boşanmak	duvaklamak
boşatılma	duvaklanma
boşatılmak	duvaklanmak
boşatma	duvaklı
boşatmak	duvaksız
boşattırma	düğün
boşattırmak	düğüncü
boydak	düğüncülük
boynuzlama	düğünsüz
boynuzlamak	dünür
boynuzlanma	dünürcü
boynuzlanmak	dünürcülük
boynuzlatma	dünürlük
boynuzlatmak	dürü
boynuzlayış	düzgüncü
boynuzlu	düzgüncülük
bula	ece

elçek	evlendirmek
elçekli	evlenilme
elti	evlenilmek
eltilik	evleniş
er	evlenme
ergen	evlenmek
erkek	evli
erkekli	evlilik
erkeksiz	gelin
erkeksizlik	gelinlik
ersemek	gelinlikçi
ersiz	gelinlikçilik
ersizlik	geyik
eş	gezeleme
eşli	gönüllü
eşlik	görücü
eşlilik	görücülük
eşsiz	görümce
ev	görümcelik
evdeş	görümlük
evdeşlik	güveyi
everme	güveyilik
evermek	hanım
evlendirilme	hatun
evlendirilmek	ini
evlendirme	istemek

isteşmek	kırık
kaçmak	kızlık
kadın	kişi
kadınsız	koca
kadınsızlık	kocalı
kalak	kocalık
kalık	kocalılık
kalıklık	kocasız
kalın	kocasızlık
kapama	koltuk
kapatma	koltukçu
kapatmak	kuma
karı	kumalı
karılı	kumasız
karılık	kurum
katkı	ocak
kayın	odalık
kayınlık	oğulluk
kazak	okumak
kazaklık	okunmak
kepez	okuntu
kılavuz	okuyucu
kılıbık	okuyuculuk
kılıbıklaşma	onunki
kılıbıklaşmak	ortak
kılıbıklık	saçı

sağdıç	yaldızlamak
sağdıçlık	yapıştırma
seninki	yapmak
sevgili	yavuklama
sevgililik	yavuklamak
sözleme	yavuklanma
sözlemek	yavuklanmak
sözlenme	yavuklu
sözlenmek	yavukluluk
sözlü	yazıcılık
sözlülük	yazmak
takı	yenge
takmak	yengelik
toycu	yetişkin
üvey	yol
varmak	yoldaş
vermek	yuvalanmak
yağlıkçı	

2.2.1.2. Arapça

TS’de 94 sözcük Arapça kökenlidir.

adam	âşıklı
adamsız	âşıklık
adamsızlık	âşıktaş
aile	âşıktaşlık
akit	avrat
âşık	ayal

ayvaz	kısmet
bekâr	mabude
bekârlık	mahrem
cemiyet	melike
cihaz	metrukiyet
çeyiz	mihr
çeyizci	muaşaka
çeyizcilik	musahiplik
çeyizli	muta
çeyizlik	mutallaka
çeyizsiz	mücerret
deyyus	mürüvvet
deyyusluk	nikâh
ehil	nikâhlama
harem	nikâhlamak
haremlık	nikâhlanış
helal	nikâhlanma
helalli	nikâhlanmak
helallik	nikâhlayış
herif	nikâhlı
hülle	nikâhlık
hülleci	nikâhlılık
hüllecilik	nikâhsız
ihanet	nikâhsızlık
izdivaç	rahibe
karabet	rahip

refik	taç
refika	talak
ruhbaniyet	talip
sefire	talipli
sevdalı	taliplik
sevdalılık	taliplilik
seyyibe	teehhül
sıhri	tezevvüç
sıhriyet	zevce
sultan	zevcelik
sülale	zevç
şartlı	zılgıt
şerbet	zifaf
taallukat	zina
taaşşuk	

2.2.1.2.1. Kürtçe < Arapça

berdel

2.2.1.3. Hausa Dili

zamazingo

TS'de 1 sözcük Hausa Dili'ndendir.

2.2.1.4. Farsça

TS'de 24 sözcük Farsça kökenlidir.

babalık	damat
canan	damatlık
cananlık	dost
çift	enişte

gerdek	nişanlı
keşiş	nişanlılık
nişan	nişanlılık
nişanlama	paçalık
nişanlamak	piç
nişanlanış	piçlik
nişanlanma	yâr
nişanlanmak	yârlık

2.2.1.5. Fransızca

TS'de 15 sözcük Fransızca kökenlidir.

alyans	markiz
düşes	matmazel
düşeslik	metres
garsoniyer	metreslik
jübile	prences
kontes	prenceslik
madam	vikontes
madama	

2.2.1.6. İngilizce

TS'de 4 sözcük İngilizce kökenlidir.

mis

missis

2.2.1.6.1. Fransızca < İngilizce

flört

partner

2.2.1.7. İtalyanca

TS'de 4 sözcük İtalyanca kökenlidir.

familya

konfeti

korte

2.2.1.7.1. Fransızca < İtalyanca

gondol

2.2.1.8. Kıptice

TS'de Kıptice 1 sözcük yer almıştır.

gacı

2.2.1.9. Latince

TS'de 2 sözcük Latince kökenlidir.

imparatoriçe

imparatoriçelik

2.2.1.10. Moğolca

TS'de 2 sözcük Moğolca kökenlidir.

ağa

bayan

2.2.1.11. Sırpça

TS'de 2 sözcük Sırpça kökenlidir.

kraliçe

kraliçelik

2.2.1.12. Yunanca

TS'de 4 sözcük Yunanca kökenlidir.

drahoma

efendi

kerata

manita

2.2.2. Söz Öbeği Hâlindeki Kavramların Kökenleri

2.2.2.1. Türkçe + Türkçe

TS’de 103 söz öbeği bu kuruluştadır.

altın yıl	cicianne
altıparmak	cicimayı
başı bağlı	çok eşli
başı bütün	çok eşlilik
bekleme süresi	çok karılı
beşik kertiği	çok karılılık
beşik kertme	çok kocalılık
boşanabilme	dışarıdan evlenme
boşanabilmek	dış evlilik
boşanıverme	dıştan evlilik
boşanıvermek	duvak düşkünü
boşatabilme	düğünçübaşı
boşatabilmek	düğün dernek
boşatılabilme	düğünevi
boşatılabilmek	el kapısı
boşayabilme	elkızı
boşayabilmek	eloğlu
boşayıverme	er ekmeği
boşayıvermek	erkekevi
boynuzlayabilme	ev bark
boynuzlayabilmek	evlendirebilme

evlendirebilmek	karı kocalık
evlenebilme	karılı kocalı
evlenebilmek	karısı ağızlı
evli barklı	karısı ağızlılık
evlilik birliği	katır karı
evlilik dışı	kayınço
evlilik sözleşmesi	kaynana
gelin abla	kaynanalık
gelin alıcı	kaynata
gelinlik kız	kaynatalık
gözü dışarıda	kırık dölü
gümüş yıl	kızevi
güveyi yemeği	kız kurusu
hanımanne	koltuğa girme
iç evlilik	kuşak bağlama
iç güveyi	küçük hanım
iç güveyilik	küldöken
iç güveyisi	oğlanevi
içten evlilik	söz kesimi
ilk göz ağrısı	tek eşli
kan ayaklı	tek eşlilik
kanı ayaklı	tek evli
karabaş	tek evlilik
karı ağızlı	uzatmalı sevgili
karı ağızlılık	üçten dokuza
karı koca	üvey ana

üvey anne	yazıcı kadın
üvey çocuk	yol kardeşliği
üvey kardeş	yüz görümlüğü
üvey kız	yüz yazısı
üvey oğul	

2.2.2.2. Türkçe + Arapça

TS’de 11 söz öbeği bu kuruluştadır.

boşanma davası	gelin havası
boşanma ilamı	hanım evladı
düğün hamamı	kayınvalide
ev adamı	üvey evlat
evlilik akdi	yıldırım nikâhı
gelin hamamı	

2.2.2.3. Arapça + Türkçe

TS’de 7 söz öbeği bu kuruluştadır.

bekâr odası
dünyaevi
gayret kuşağı
hayat arkadaşı
kavletmek
kına gecesi
kısmet kapısı

2.2.2.4. Türkçe + Farsça

TS’de 22 söz öbeği bu kuruluştadır.

ağız nişanı	boş kâğıdı
başlık parası	boyunduruk parası

cicibaba	kayınbabalık
düğün çorbası	kayınbirader
düğün pilavı	kayınbiraderlik
düğün yahnisi	kayınpeder
karım köylü	kayınpederlik
karısı köylü	kayınvalidelik
karısı köylülük	kız kilimi
kaşık düşmanı	uzatmalı nişanlı
kayınbaba	üvey baba

2.2.2.5. Farsça + Türkçe

TS’de 16 söz öbeği bu kuruluştadır.

baba yerli	köroğlu
baba yerlilik	nişanlayabilme
çeşnicibaşı	nişanlayabilmek
çöpçatan	nişanlayıverme
çöpçatanlık	nişanlayıvermek
çöpsüz üzüm	nişan yüzüğü
kemer bağlama	paça günü
kör ocak	servi boylu

2.2.2.6. Türkçe + Moğolca

TS’de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

gelinlik çağı

2.2.2.7. Moğolca + Türkçe

TS’de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

yasak ilişki

2.2.2.8. Türkçe + İtalyanca

TS’de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

düğün salonu

2.2.2.9. Türkçe + Ermenice

TS’de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

gelin teli

2.2.2.10. Ermenice + Türkçe

TS’de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

telli duvaklı

2.2.2.11. Türkçe + Yunanca

TS’de 2 söz öbeği bu kuruluştadır.

düğün alayı

gelin alayı

2.2.2.12. Arapça + Arapça

TS’de 19 söz öbeği bu kuruluştadır.

aile saadeti

belediye nikâhı

gayrimeşru

gayrimeşruluk

ilanışk

imam nikâhı

imam nikâhlı

kasap havası

medeni hâl

medeni nikâh

muta nikâhı

müzmin bekâr

müzmin bekârlık

nesebi gayrisahih

nesebi sahîh

nikâh memuru

resmî nikâh

talakıselase

veledizina

2.2.2.13. Arapça + Farsça

TS'de 4 söz öbeği bu kuruluştadır.

bekârhane

haramzade

helalzade

izinname

2.2.2.14. Arapça + Sanskritçe

TS'de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

nikâh şekeri

2.2.2.15. Arapça + İtalyanca

TS'de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

aile gazinosu

2.2.2.16. Moğolca + Arapça

TS'de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

yasak aşk

2.2.2.17. Farsça + Arapça

TS'de 4 söz öbeği bu kuruluştadır.

nişan halkası

şebiarus

namahrem

namahremlik

2.2.2.18. Farsça + Farsça

TS'de 3 söz öbeği bu kuruluştadır.

çifte kumrular

hanuman

namzet

2.2.2.19. Yunanca + Farsça

TS’de 2 söz öbeği bu kuruluştadır.

efendibaba

efendibabacık

2.2.2.20. Yunanca + Fransızca

TS’de 1 söz öbeği bu kuruluştadır.

arşidüşes

2.2.2.21. Yunanca + Yunanca

TS’de 8 söz öbeği bu kuruluştadır.

egzogami

poliandri

endogami

poligam

monogam

poligami

monogami

polijini

2.2.3. Cümle Hâlindeki Kavramların Kökenleri

2.2.3.1. Farsça + Türkçe

taygeldi

2.3. Evlilik Sürecine Göre

Evlilik bir süreçtir ve birtakım aşamalardan meydana gelir. TS’de bu sürece ilişkin belirlediğimiz kavramları dokuz alt başlıkta tasnif ettik. Bunlar: “*Sevgili veya eş arama, sevgili olma, evlenmeyi isteme, eş bulma, sözlenme, nişanlanma, nikâhlanma, evlenme töreni ve evlilik birliği*”dir. Sevgililiğin evlilik öncesinde yaşanan bir durum olmasından hareketle bu kavramla ilgili sözcükleri de evlilik sürecine dâhil ettik.

2.3.1. Sevgili veya Eş Arama

aranmak

2.3.2. Sevgili Olma

2.3.2.1. Kadınla ilgili kavramlar

canan

gacı

cananlık

mabude

servi boylu
sevgili

sevgililik

2.3.2.2. Hem kadın hem erkekle ilgili kavramlar

âşık
âşıklı
âşıklık
gönüllü
ilanaşık
ilk göz ağrısı
manita
namzet
sevdalı

sevdalılık

sevgili

sevgililik

uzatmalı sevgili

yâr

yârlık

yavuklu (2.)

yavukluluk

2.3.2.3. Birliktelik bildiren kavramlar

âşıktaş
âşıktaşlık
çift
çifte kumrular
flört

isteşmek

korte

muaşaka

taaşşuk

2.3.3. Evlenmeyi İsteme

duvak düşkünü
ersemek
istemek
talip

talipli

taliplik

taliplilik

2.3.4. Eş Bulma

çöpçatan
çöpçatanlık

görücü

görücülük

kılavuz

dünürcü

kısmet

dünürçülük

2.3.5. Sözlenme

gondol

sözlenmek

kavletmek

sözlü

namzet

sözlülük

söz kesimi

şerbet

sözleme

yavuklu (1.)

sözlemek

yavukluluk

sözlenme

2.3.6. Nişanlanma

adaklanma

nişanlamak

adaklanmak

nişanlanış

adaklı

nişanlanma

adaksız

nişanlanmak

ağız nişanı

nişanlayabilme

alyans

nişanlayabilmek

başı bağlı (4.)

nişanlayıverme

beşik kertiği

nişanlayıvermek

beşik kertme

nişanlı

gondol

nişanlık

görümlük

nişanlılık

nişan

şerbet

nişan halkası

uzatmalı nişanlı

nişan yüzüğü

yavuklama

nişanlama

yavuklamak

yavuklanma yavuklanmak

2.3.7. Nikâhlanma

2.3.7.1. Dinî nikâhla ilişkili kavramlar

hülle imam nikâhlı

hülleci izinname

hüllecilik mihr

imam nikâhı nikâh (2.)

2.3.7.2. Resmi nikâhla ilişkili kavramlar

belediye nikâhı resmî nikâh

medeni nikâh yıldırım nikâhı

nikâh memuru

2.3.7.3. Geçici nikâhla ilişkili kavramlar

muta

muta nikâhı

2.3.7.4. Genel kavramlar

akit nikâhlanış

evlilik akdi nikâhlanma

mahrem nikâhlanmak

namahrem nikâhlayış

namahremlik nikâhlı

nikâh (1.) nikâhlık

nikâhlama nikâhlılık

nikâhlamak (2.) nikâh şekeri

2.3.8. Evlenme Töreni

2.3.8.1. Gelinle ilgili kavramlar

ağıt altıparmak

askı (9.)	gelinlikçi
bürük	gelinlikçilik
duvak	kalak
duvakçı	kemer bağlama
duvakçılık	kepez
duvaklama	kına gecesi
duvaklamak	kızıevi
duvaklanma	kuşak bağlama
duvaklanmak	saçı (1.)
duvaklı	taç
duvaksız	telli duvaklı
düğün hamamı	yağlıkçı
düzgüncü	yapıştırma
düzgüncülük	yazıcı kadın
elçek	yazıcılık
elçekli	yazmak
gayret kuşağı	yenge (4.)
gelin (1.)	yengelik
gelin teli	yüz yazısı
gelinlik (1. 2. 3. 5.)	

2.3.8.2. Damatla ilgili kavramlar

damat (1.)	oğlanevi
erkekevi	damatlık (1.)
güveyi	güveyilik
güveyi yemeği	damatlık (2. 3.)

2.3.8.3. Gelin ve damatla ilgili kavramlar

düğünsüz (2.)	koltukçu
koltuğa girme	sağdıç
koltuk	sağdıçlık

2.3.8.4. Evlenme töreni ile ilgili diğer kavramlar

ağırlama	düğünsüz (1.)
cemiyet	gelin alayı
deri	gelin alıcı
dernek	gelin hamamı (1.)
düğün	gelin havası
düğün alayı	kasap havası
düğün çorbası	konfeti
düğün dernek	okumak
düğün pilavı	okunmak
düğün salonu	okuntu
düğün yahnisi	okuyucu
düğüncü	okuyuculuk
düğüncübaşı	toycu
düğüncülük	zılgıt
düğünevi	

2.3.9. Evlilik Birliği

2.3.9.1. Kadınla ilgili kavramlar

adamsız	bayan
adamsızlık	elkızı (2.)
aile (4.)	erkeksiz
avrat	erkeksizlik
ayal	erkeksizlik

ersiz	kocalı
ersizlik	kocalılık
eş (5.)	kocasız
familya (3.)	kocasızlık
gelin (2.)	köroğlu
hanım	küçük hanım
harem	küldöken
haremlik	paçalık
hatun (3.)	refika
kadın	taygeldi
kan ayaklı	varmak
kanı ayaklı	vermek
karı	yenge (2.)
karılık	yengelik
kaşık düşmanı	zevce
katır karı	zevcelik

2.3.9.2. Erkeklerle ilgili kavramlar

adam	er
ağa	er ekmeği
almak	erkek
ayvaz	erkekli
bey	ev adamı
çeşnicibaşı	herif
damat (2.)	kadınsız
efendi	kadınsızlık
eloğlu (3.)	karı ağızlı

karı ağızlılık	kılıbıklaşma
karılı	kılıbıklaşmak
karım köylü	kılıbıklık
karısı ağızlı	kişi
karısı köylü	koca
karısı köylülük	kocalık
kazak	refik
kazaklık	zevç

kılıbık

2.3.9.3. Hem erkek hem kadınla ilgili kavramlar

başı bağı (3.)	evli
başı bütün	evli barklı
bekâr (2.)	evlilik
benimki	hayat arkadaşı
bizimki	helal
dünyaevi	helalli
ehil	helallik
eş (2.)	onunki
eşli (1.)	partner
eşlik	seninki
eşsiz (2.)	

2.3.9.4. Birliktelik bildiren kavramlar

eşli (2.)	evdeşlik
eşlilik	everme
eşsiz (2.)	evermek
evdeş	evlendirebilme

evlendirebilmek	evlilik birliği
evlendirilme	izdivaç
evlendirilmek	karı koca
evlendirme	karı kocalık
evlendirmek	karılı kocalı
evlenebilme	nikâhlamak (1.)
evlenebilmek	teehhül
evlenilme	tezevvüç
evlenilmek	yapmak
evleniş	yoldaş
evlenme	yuvalanmak
evlenmek	

2.3.9.5. Evlilik birliğine dair diğer kavramlar

aile (1.)	helalzade
aile gazinosu	kısmet kapısı
aile saadeti	kör ocak
el kapısı	kurum
ev	medeni hâl
ev bark	musahiplik
evlilik sözleşmesi	mürüvvet
familya (1.)	nesebi sahih
gelin hamamı (2.)	ocak
gezeleme	sülale
hanuman	yol kardeşliği

2.4. Evlilik-Zaman İlişisine Göre

Evlilik geçici bir heves yahut geçici bir süre için birlikte yaşamak değildir. Evlilik uzun yolda ömürlük bir yolculuktur. Öncesi, merasimleri, sonrası ve sonlanması ile bir süreçtir. Bu süreçte geleneksel, hukuksal ve kurumsal olarak yaşanan bazı özel zamanlar, gün ve geceler vardır. Buna dayanarak evliliği zamanla ilişkilendirdik. Belirlediğimiz kavramlar şunlardır:

altın yıl	jübile
balayı	kına gecesi
bekleme süresi	kızlık (2.)
cicimayı	paça günü
gelinlik çağı	şebiarus
gerdek	zifaf
gümüş yıl	

2.5. Kayın Hısımlığına Göre

Evlenmemizle yahut kan bağıyla akrabamız olan kimselerin evliliği ile hısımlarımız olur. Evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler hısımdır. Bu duruma *kayın hısımlığı* da denir. İkinci evlilik durumuna göre de hısımlarımız olur. Üvey kavramını bu türden evlilikler içinde değerlendirdik ve bu sözcükle kurulu söz öbeklerine de tasnifte yer verdik.

analık	damat (2.)
babalık	dünür
bacanak	dünürlük
bacanaklık	efendibaba
baldız	efendibabacık
bula	elkızı (1.)
cicianne	eloğlu (2.)
cicibaba	enişte

gelin	kaynana
gelin abla	kaynanalık
görümce	kaynata
görümcelik	kaynatalık
hanımanne	kızlık (3.)
hısım	oğulluk
hısımlık	sıhri
ini	sıhriyet
karabet	taallukat
kayın	üvey
kayınbaba	üvey ana
kayınbabalık	üvey anne
kayınbirader	üvey baba
kayınbiraderlik	üvey çocuk
kayınço	üvey evlat
kayınlık	üvey kardeş
kayınpeder	üvey kız
kayınpederlik	üvey oğul
kayınvalide	yenge (1.)
kayınvalidelik	yengelik

2.6. Evlilik Çeşitlerine Göre

TS’de evlilik çeşitlerine dair kavramlar dört grupta tasnif edilmiştir.

2.6.1. Geleneğe Göre

2.6.1.1. Tercihli evlilik

berdel	beşik kertme
beşik kertiği	taygeldi

2.6.1.2. Kız kaçırma

kaçmak

2.6.2. Eş Sayısına Göre

çok eşli	monogami
çok eşlilik	ortak
çok karılı	poliandri
çok karılılık	poligam
çok kocalılık	poligami
eş (5.)	polijini
kuma	tek eşli
kumalı	tek eşlilik
kumasız	tek evli
monogam	tek evlilik

2.6.3. Grup İlişkilerine Göre

dış evlilik	endogami
dışarıdan evlenme	iç evlilik
dıştan evlilik	içten evlilik
egzogami	

2.6.4. Çiftlerin Yerleşim Yerine Göre

baba yerli
baba yerlilik
iç güveyi
iç güveyilik
iç güveyisi

2.7. Evlilikte Hediye Göreneğine Göre

Evlilik, gelenek ve görenek gibi toplumsal kurallar yönüyle insan yaşamında önemli bir geçiş dönemidir. Evlilik sürecinde kız istemeden nişana, çeyiz hazırlığından düğün ve sonrasına bir dizi hediye alışverişi yapılır. Bu hediyeler evlenme sürecinde belirli işlevleri de üstlenirler (Naskali & Koç, 2007, s. 159). Bu bağlamda belirlediğimiz sözcük sayısı 24'tür.

ağırlık (7.), (11.)	drahoma
askı (11.)	dürü
başlık	görümlük
başlık parası	kalın
boyunduruk parası	katkı
cihaz	kız kilimi
çeyiz	mihr
çeyizci	saçı (2.)
çeyizcilik	takı
çeyizli	takmak
çeyizlik	yol
çeyizsiz	yüz görümlüğü

2.8. Evlilikte Aldatmaya Göre

TS'de aldatmak kavramı ile ilgili belirlediğimiz sözcükleri üç grupta tasnif ettik. Dilimizde kadının veya erkeğin aldatılmasına karşılık kavramlaşan *boynuzlamak* fiilinden türetilen veya öbekleşen sözcüklerin sayısı dikkat çekicidir. Bu sözcüğün dışındaki diğer kavramların da temel anlamlarıyla değil yan ve mecaz anlamlarıyla kullanımı söz konusudur.

2.8.1. Kadınlı İlgili Kavramlar

boynuzlama

boynuzlamak

boynuzlayabilme

boynuzlayabilmek

boynuzlayış

yaldızlamak

2.8.2. Erkeklerle İlgili Kavramlar

boynuzlanma

boynuzlanmak

boynuzlu

deyyus

deyyusluk

geyik

kerata

2.8.3. Hem Kadın hem Erkeklerle İlgili Kavramlar

aldatmak

boynuzlatma

boynuzlatmak

gözü dışarıda

ihanet

2.9. Evlilikte Unvanlara Göre

Bir kimsenin toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan unvanlar evlilik kavramı çerçevesinde dört grupta tasnif edilmiştir.

2.9.1. Evlenme Öncesinde

adaklı

bekâr

adaksız

beşik kertiği

âşık

boydak

başı bağlı (4.)

canan

çift	mahrem
çifte kumrular	matmazel
çöpçatan (1.)	mis
duvak düşkünü	mücerret
dünürcü	müzmin bekâr
ergen	namahrem
eşsiz	namzet
flört (2.)	nişanlı
gelinlik (4.)	servi boylu
gelinlik kız	sevgili
gönüllü	sözlü
görücü	talip
ilk göz ağrısı	talipli
kalık	uzatmalı nişanlı
karabaş	uzatmalı sevgili
kılavuz	yâr
kız kurusu	yavuklu
küçük hanım	yetişkin
mabude	

2.9.2. Evlenme Esnasında

damat (1.)	güveyi
düğüncü	hülleci
düğüncübaşı	koltukçu
düzgüncü	nikâh memuru
gelin (1.)	okuyucu
gelin alıcı	sağdıç

telli duvaklı

yazıcı kadın

toyucu

yenge (4.)

2.9.3. Evlenme Sonrasında

2.9.3.1. Kadınlar için

Bu tasnifte bütün yetkileri elinde bulunduran devlet başkanlarıyla evlenmeleri neticesinde kadınların aldıkları unvanlara yer verilmiştir. Ayrıca tasnife eşinden ayrılmış veya eşi ölmüş kadınların unvanları dâhil edilmiştir.

adamsız

kan ayaklı

arşidüşes

kanı ayaklı

avrat

karı

ayal

kaşık düşmanı

bayan

katır karı

düşes

kocalı

ece

kocasız

elkızı

kontes

erkekli

köroğlu

erkeksiz

kraliçe

ersiz

kuma

eş (5.)

kumalı

familya (3.)

kumasız

gelin (2.)

küçük hanım

hanım

küldöken

harem

madam

hatun

madama

imparatoriçe

markiz

kadın

melike

misis	seyyibe
mutallaka	sultan
ortak	vikontes
prences	yenge (2.)
refika	zevce
sefire	

2.9.3.2. Erkekler için

adam	iç güveyi
ağa	iç güveyisi
ayvaz	kadınsız
bey	karı ağızlı
boynuzlu	karım köylü
çeşnicibaşı	karısı ağızlı
damat (2.) (3.)	karısı köylü
deyyus	kazak
efendi	kerata
eloğlu	kılıbık
er	kişi
erkek	koca
ev adamı	refik
geyik	şartlı
güveyi	zevç
herif	

2.9.3.3. Hem kadın hem erkek için

başı bağlı	çöpsüz üzüm
başı bütün	dul

ehil	hayat arkadaşı
eş (2.)	helal
eşli	helalli
eşsiz	helallik
evdeş	imam nikâhli
evli	nikâhli
evli barklı	partner
gözü dışarıda	yoldaş

2.9.3.4. Diğer unvanlar

helalzade
karı koca
nesebi sahih
taygeldi

2.9.4. Nikâhsızlıkta

dost	metres
gacı	nesebi gayrisahih
hanım evladı	nikâhsız
haramzade	odalık
kapama	piç
kapatma	veledizina
kırık	zamazingo
kırık dölü	

2.10. Eşi Olmayanlara Göre

Hiç evlenmemiş, eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kimselere göre ve bunların durumlarını belirtmek için kullanılan kavramlar, kadınlar, erkekler ve hem kadın hem erkekler için farklıdır, onlar da şunlardır:

2.10.1. Kadınlar İçin

adamsız	kız kurusu
adamsızlık	kocasız
erkeksiz	kocasızlık
erkeksizlik	mis
ersiz	mutallaka
ersizlik	rahibe
kalık	seyyibe
kalıklık	

2.10.2. Erkekler İçin

kadinsız
karabaş
keşiş
rahip

2.10.3. Hem Kadın hem Erkekler İçin

bekâr (1.)	ergen
bekâr odası	eşsiz (2.)
bekârhane	medeni hâl
bekârlık	mücerret
boydak	müzmin bekâr
çöpsüz üzüm	müzmin bekârlık
dul	ruhbanîyet
dulluk	

2.11. Evliliğin Sonlanmasına Göre

Hukuksal süreç içerisinde evlilik birliğinin son bulmasına ilişkin belirlediğimiz kavramlar şunlardır:

ayrılık	boşatabilme
ayrılmak	boşatabilmek
bırakmak	boşatılabilme
boş kâğıdı	boşatılabilmek
boşama	boşatılma
boşamak	boşatılmak
boşanabilme	boşatma
boşanabilmek	boşatmak
boşandırılma	boşattırma
boşandırılmak	boşattırmak
boşandırma	boşayabilme
boşandırmak	boşayabilmek
boşanılma	boşayıverme
boşanılmak	boşayıvermek
boşanış	dul
boşanıverme	metrukiyet
boşanıvermek	mutallaka
boşanma	şartlı
boşanma davası	talak
boşanma ilamı	talakıselase
boşanmak	üçten dokuza

2.12. Gayrimeşruluğa Göre

Nikâh dışı beraberlikle ortaya çıkan durumlara, bu ilişki içerisinde bulunanlara ve annesiyle babası evlilik bağı kurmadan dünyaya gelen çocuklara karşılık gelen madde başlarını da evlilik kavramıyla ilişkilendirdik.

dost

evlilik dışı

gacı

garsoniyer

gayrimeşru

gayrimeşruluk

hanım evladı

haramzade

kapama

kapatma

kapatmak

kırık

kırık dölü

metres

metreslik

nesebi gayrisahih

nikâhsız

nikâhsızlık

odalık

piç

piçlik

veledizina

yasak aşk

yasak ilişki

zamazingo (2.) (3.)

zina

3. BÖLÜM

SÖZLÜK

A

adaklanma *a.* Nişanlanma (TS, 2011, s. 24) [< Tür. **ada-** çağırmaq (Clauson, 1972, s. 42) < **ad** ad (Clauson, 1972, s. 32-33) + **a-k+la-n-ma**].

adaklanmak (*nsz, -le*) *hkl.* Nişanlanmak (TS, 2011, s. 24) [< Tür. **ada-** çağırmaq (Clauson, 1972, s. 42) < **ad** ad (Clauson, 1972, s. 32-33) + **a-k+la-n-mak**].

adaklı *sf. 2. a. hkl.* Nişanlı (TS, 2011, 24) [< Tür. **ada-** çağırmaq (Clauson, 1972, s. 42) < **ad** ad (Clauson, 1972, s. 32-33) + **a-k+lı**].

adaksız *sf. 2. hkl.* Nişanlı olmayan (TS, 2011, 24) [< Tür. **ada-** çağırmaq (Clauson, 1972, s. 42) < **ad** ad (Clauson, 1972, s. 32-33) + **a-k+sız**].

adam *a. Ar. ādem 9. hkl.* Eş, koca (TS, 2011, s. 24-25) [< Ar. **ādam** kara yağız kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) < ²**-d-m** kara yağız olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390)].

adamsız *zf. 2. sf. hkl.* Erkeksiz, kocasız (TS, 2011, s. 26) [< Ar. **ādam** kara yağız kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) < ²**-d-m** kara yağız olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) + **sız**].

adamsızlık, -ğı *a.* Adamsız olma durumu (TS, 2011, s. 26) [< Ar. **ādam** kara yağız kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) < ²**-d-m** kara yağız olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) + **sız+lık**].

ağa *a. 6. hkl.* Koca (TS, 2011, s. 36) [< Moğ. **aha** ağabey (Lessing, 2003, s. 95)].

ağırlama *a. 2.* Gelin veya güveyi karşılanırken çalınan kıvrak bir hava (TS, 2011, s. 42) [< Tür. **ağırla-** onurlandırmak, saygı göstermek (Clauson,

1972, s. 94) **-ma** < **ağır** ağır, değerli (Clauson, 1972, s. 88-89) + **la-**
ma].

ağırlık, -ğı *a. 7. Takı. 11. hlk.* Çeyizini düzmek için damadın geline verdiği para, kalın (**II**) (TS, 2011, s. 42) [< Tür. **ağırlık** düğün için damadın geline verdiği hediyeler (Clauson, 1972, s. 93) < **ağır** ağır, değerli (Clauson, 1972, s. 88-89) + **lık**].

ağıt, -dı *a. 2.* Gelinin arkasından niteliklerini anlatan söz veya ezgi (TS, 2011, 43-44) [< Tür. **ağı** gözyaşı + **t**, ***ağıt** ağıt < **ak-** akmak (Clauson, 1972, s. 77) **ı-t**]

ağız nişanı *a.* Yalnız sözle yapılan nişan (TS, 2011, s. 49) [< {Tür. **ağız** ağız (Clauson, 1972, s. 98)} + {Far. **nişān** duran, yerleşen, dikilen, kalan (Steingass, 1998, s. 1402) + **ı** iyelik 3.t.}].

aile *a. (a:ile) Ar. ‘a’ ile 1. top. b.* Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. **4. hlk.** Eş, karı (TS, 2011, s. 57) [< Ar. **‘ā’ile** aile (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 300) < ‘-v-**l** aileye bakmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 288)].

aile gazinosu *a.* Sadece evlilerin girebildiği ve birlikte eğlendikleri yer (TS, 2011, s. 57) [< {Ar. **‘ā’ile** aile (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 300) < ‘-v-**l** aileye bakmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 288)} + {İt. **casino** gazino (Tanış, 2004, s. 211) + **su** iyelik 3. t.}].

aile saadeti *a.* Genellikle karı, koca bazen de büyükler ve çocuklar arasındaki uyum, anlaşma, sevgi ve hoşgörü (TS, 2011, 57-58) [< {Ar. **‘ā’ile** aile (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 300) < ‘-v-**l** aileye bakmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 288)} + {Ar. **sa‘âdet** talihi iyi ve bahtı da güzel olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 622)} < **s-‘-d** kuvvetli, ferhunde ve mübarek olmak; mübarek ve ferhunde nesne (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 621-622) + **i** iyelik 3.t.}].

akit, -kdi *a. Ar. ‘akd huk. esk. 2. Nikâh* (TS, 2011, s. 69) [< Ar. ‘**akd** bağ, düğüm, ahit (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 647) < ‘-**k-d** düğüm bağlamak, düğmek ve düğümlemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 647)].

aldatmak (-i) 7. Karı ve kocadan biri eşine sadakatsizlik etmek, ihanet etmek (TS, 2011, s. 88) [< Tür. **alta, alda-** aldatmak (Clauson, 1972, s. 133) < **al** hile (Clauson, 1972, s. 120) **da-t-mak**].

almak, -ır (-i) 10. (*nsz*) Erkek kadınla evlenmek (TS, 2011, s. 102) [< Tür. **al-** almak (Clauson, 1972, s. 124) **mak**].

altın yıl *a. mec.* Eşlerin evliliklerinin ellinci yılı (TS, 2011, s. 108) [< {Tür. **altun** altın (Clauson, 1972, s. 131) < **al** kızıl + Tür. **ton** elbise} + {Tür. **yıl** yıl (Clauson, 1972, s. 917)}].

altıparmak, -ğı (II) *a. (altı’parmak)* 1. Ayrı renkte altı yolu olan kumaş. 2. Bu kumaştan yapılan gelin giysisi (TS, 2011, s. 108) [< {Tür. **altı** altı (Clauson, 1972, s. 130)} + {Tür. **barmak** parmak (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 84) < **barñak** parmak < **bar-¹n-gak**}].

alyans *a. (I ince okunur) Fr. alliance* Nişan yüzüğü (TS, 2011, s. 110) [< Fr. **alliance** (dş.) evlilik birliği, nişan yüzüğü, alyans (Yurdakul, 2011, s. 49) < **allier** evlendirmek (Yurdakul, 2011, s. 49)]

analık, -ğı *a. 5. hlk.* Üvey ana (TS, 2011, s. 120-121) [< Tür. **ana** anne (Clauson, 1972, s. 169-170) + **lık**].

aranmak (nsz) 7. Kendisine eş veya sevgili aramak (TS, 2011, s. 144) [< Tür. **arka-** aramak (Clauson, 1972, s. 217) **n-mak**].

arşidüşes *a. Fr. archiduchesse* 1. Arşidükün karısı veya kızı (TS, 2011, s. 157) [< Fr. **archiduchesse** eski Avusturya’da prenses veya Arşidük karısı, Arşidüşes (Yurdakul, 2011, s. 99) < **arch** baş < {Yun. **arhi** baş (Aksoy, 2003, s. 41)} + {Fr. **duchesse** düşes, dük karısı (Yurdakul, 2011, s. 568) < **duc** dük (Yurdakul, 2011, s. 568) + **esse** dişilik eki}]

- askı** *a.* 9. Gelinin odasına asılan süs. 11. Düğünlerde geline yakınları tarafından takılan hediye (TS, 2011, s. 167) [< Tür. *askuğ* askı, çardak (Caferoğlu, 1968, s. 22) < *as-* asmak (Clauson, 1972, s. 240) *kı, kuğ*]
- âşık, -kı, -ğı** *a.* (*a:şık*) *Ar.* ‘*âşık* 2. Birbirini seven bir çiftten kadına oranla genellikle erkeğe verilen ad (TS, 2011, s. 174) [< Ar. ‘*âşık* âşık < ‘*-ş-k* çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23)].
- âşıklı** *sf.* 1. Âşığı olan 2. Çok seven, düşkün, tutkun (TS, 2011, s. 174) [< Ar. ‘*âşık* âşık < ‘*-ş-k* çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23) + *lı*]
- âşıklık, -ğı** *a.* Âşık olanın durumu (TS, 2011, s. 174) [< Ar. ‘*âşık* âşık < ‘*-ş-k* çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23) + *lık*]
- âşıktaş** *a.* *tkz.* Birbirleriyle sevişen erkek ve kadından her biri (TS, 2011, s. 174) [< Ar. ‘*âşık* âşık < ‘*-ş-k* çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23) + *taş*].
- âşıktaşlık, -ğı** *a.* Birbirini karşılıklı sevmek, muaşaka (TS, 2011, s. 174) [< Ar. ‘*âşık* âşık < ‘*-ş-k* çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23) + *taş+lık*].
- avrat, -dı** *a.* *Ar.* ‘*avret hlk.* 2. Karı, eş (TS, 2011, s. 192) [< Ar. ‘*avrat* insanda setri vacip olan aza, kadın (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 46) < ‘*-v-r* gözün kuvve-i bâsırası zâil olmak (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 45)].
- ayal, -li** *a.* (*aya:li*) *Ar.* ‘*iyâl esk.* Karı, eş (TS, 2011, s. 199) [< Ar. ‘*iyâl* Bir adamın besleyip zâd (yiyecek) ve nafakalarını gördüğü kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 300) < ‘*avl* bir adama bâr u sıklet olan nesne; ihtiyaçların karşılanmasında kendisine dayanılan kimse; kût (yiyecek) ve nafaka (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 299-300) < ‘*-v-l* aileye bakmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 288)].
- ayrılık, -ğı** *a.* 4. *huk.* Evlilik birliğinin yargıç kararı ile geçici bir süre için kaldırılması (TS, 2011, s. 210) [< Tür. *adrl-* ayrılmak (Clauson, 1972, s. 68-69) *-k* < *adlr-* ayırmak (Clauson, 1972, s. 66) < *ad-, at-* atmak (Clauson, 1972, s. 36)].

ayrılmak (-e) 3. (-den) Boşanmak (TS, 2011, s. 210) [< Tür. **adrl-** ayrılmak (Clauson, 1972, s. 68-69) **mak** < **ad,r-** ayırmak (Clauson, 1972, s. 66) < Tür. **ad-, at- atmak** (Clauson, 1972, s. 36)].

ayvaz a. hlk. 1. Koca, erkek, eş (TS, 2011, s. 212) [< Ar. ‘**ivāz**’ bedel, halef (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 434) < ‘-**v-ž**’ bir nesneye bedel ve halef vermek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 434)]

B

babalık, -ğı a. 2. hlk. Üvey baba. **3. hlk.** Kaynata (TS, 2011, s. 221) [< Tür. **aba, apa** baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. **baba** baba (Steingass, 1998, s. 135) + **lk**].

baba yerli sf. top. b. Baba yerliliğe ilişkin olan, baba yerliliğe dayanan (TS, 2011, s. 221) [< {Tür. **aba, apa** baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. **baba** baba (Steingass, 1998, s. 135)} + {Tür. **yér** toprak, yer (Clauson, 1972, s. 954) + **li**}].

baba yerlilik, -ğı a. Yeni evli çiftin, erkeğin ailesinin yanında yaşamasına dayanan evlilik düzeni (TS, 2011, s. 221) [< {Tür. **aba, apa** baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. **baba** baba (Steingass, 1998, s. 135)} + {Tür. **yér** toprak, yer (Clauson, 1972, s. 954) + **li+lik**}].

bacanak, -ğı a. 1. Eşleri kardeş olan erkeklerin birbirine göre durumu (TS, 2011, s. 222) [< Tun. **bazda** bacanak / Tür. **bacı** bacı, kız kardeş + **nak** küçültme eki; ağızlarda **bacınak** olarak da kullanılır (Eren, 1999, s. 31); **bacı-nak** (Li, 1999, s. 301)].

bacanaklık, -ğı a. Bacanak olma durumu (TS, 2011, s. 222) [< Tun. **bazda** bacanak / Tür. **bacı** bacı, kız kardeş + **nak** küçültme eki; ağızlarda **bacınak** olarak da kullanılır (Eren, 1999, s. 31); **bacı-nak** (Li, 1999, s. 301) + **lk**].

balayı a. Evlilik hayatının ilk ayı veya ilk günleri (TS, 2011, s. 242) [< {Tür. **bal** bal (Clauson, 1972, s. 330)} + {Tür. **ay** ay (Clauson, 1972, s. 265) + **ı** iyelik 3. t.}].

baldız *a.* Erkeğe göre eşinin kız kardeşi (TS, 2011, s. 243) [< Tür. *baldız* baldız (Clauson, 1972, s. 334)].

başı bağı *sf.* **3.** *mec.* Evli olan (kimse). **4.** *mec.* Nişanlı olan (kimse) (TS, 2011, s. 273) [< {Tür. *baş* baş (Clauson, 1972, s. 375) + *ı* iyelik 3. t.} + {Tür. *bağlı* bağı (Clauson, 1972, s. 314) < *bağ* bağ (Clauson, 1972, s. 310-311) < *ba-* bağlamak (Clauson, 1972, s. 292) *ğ+lığ*}]].

başı bütün *sf. mec.* Eşi hayatta olan (kadın veya erkek) (TS, 2011, s. 273) [< {Tür. *baş* baş (Clauson, 1972, s. 375) + *ı* iyelik 3. t.} + {Tür. *büt-* bitmek, tamamlanmak (Clauson, 1972, s. 306) *ü* *n*}]].

başlık, -ğı *a.* **7.** Başlık parası (TS, 2011, s. 277) [< Tür. *başlık* başlık (Clauson, 1972, s. 381) *baş* baş (Clauson, 1972, s. 375) + *lık*]].

başlık parası *a.* Bazı bölgelerde, evlenirken damadın kaynatasına ödemesi gereken para veya mal, başlık (TS, 2011, s. 277) [< {Tür. *başlık* başlık (Clauson, 1972, s. 381) *baş* baş (Clauson, 1972, s. 375) + *lık*} + {Far. *pāra* parça (Steingass, 1998, s. 230) + *sı* iyelik 3. t.}]].

bayan *a.* **3.** Eş, karı (TS, 2011, s. 285) [< Moğ. *bayan* zenginlik, baylık, refah, bolluk; bay, zengin, varlıklı, hâli vakti yerinde (Lessing, 2003, s. 122)].

bekâr *a.* *Ar.* *bekâr* **1.** Evlenmemiş kimse **2.** Evli olduğu hâlde ailesinden ayrı, yalnız yaşayan kimse (TS, 2011, s. 295) [< Ar. *bikr* henüz bakire olan kız, henüz evlenmemiş oğlan (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) < *b-k-r* kız bekâr olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774)].

bekârhane *a.* (*bekârha:ne*) *Ar.* *bekâr* + *Far.* *hâne* *esk.* **1.** Bekârların kalması için ayrılmış veya düzenlenmiş oda. **2.** Bekârların yaşadığı müstakil ev (TS, 2011, s. 295) [< {Ar. *bikr* henüz bakire olan kız, henüz evlenmemiş oğlan (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) < *b-k-r* kız bekâr olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774)} + {Far. *hâne* ev (Steingass, 1998, s. 444)}]].

bekârlık, -ği *a.* Bekâr olma durumu (TS, 2011, s. 295) [< Ar. *bikr* henüz bakire olan kız, henüz evlenmemiş oğlan (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) < *b-k-r* kız bekâr olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) + *lık*].

bekâr odası *a.* Bekârların, taşradan gelen işçilerin kaldığı oda (TS, 2011, s. 295) [< {Ar. *bikr* henüz bakire olan kız, henüz evlenmemiş oğlan (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) < *b-k-r* kız bekâr olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774)} + {Tür. *otağ, otak* küçük, geçici bir bina, küçük ev (Clauson, 1972, s. 46) < *ot, od* ateş (Clauson, 1972, s. 34) + *ak* + *sı* iyelik 3. t.}].

bekleme süresi *a.* 1. *huk.* Evliliği sona ermiş kadının yeniden evlenebilmesi için aradan geçmesi gereken süre (TS, 2011, s. 296) [< {Tür. *bekle*-beklemek, sağlamaştırmak (Clauson, 1972, s. 326) *me* < *bek, berk, pek* sağlam, güvenilir, kararlı (Clauson, 1972, s. 323) + *le-me*} + {Tür. *sür-* sürmek (Clauson, 1972, s. 844) *e* + *si* iyelik 3. t.}].

belediye nikâhı *a.* *hfk.* Medeni kanuna göre kıyılan resmî nikâh (TS, 2011, s. 299) [< {Ar. *baladiyya* beldelik < *balad* imaret eseri, geniş yer, şehir (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 578) < *b-l-d* nâs bir arz için birbiriyle kıtal ederek ona mülâzemet eylemek, onda ikamet zımında birbiriyle mukâtele eylemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 578); *b-l-d* alışmak, uyum sağlamak (Baalbaki, 1995, s. 246) + Ar. *iyya* nispet eki} + {Ar. *nikâh* cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < *n-k-h* evlenmek + *ı* iyelik 3. t.}].

benimki 2. *zm. tkz.* Kadınların kocalarından, kocaların karılarından söz ederken kullandıkları söz (TS, 2011, s. 307) [< Tür. *ben, mén* ben (Clauson, 1972, s. 346) + *im* ilgi eki + *ki* aitlik eki].

berdel *a.* *hfk.* Ailenin kız ve erkek çocuğunun diğer ailenin kız ve erkek çocuğuyla karşılıklı olarak aynı zamanda evlendirilmesi (TS, 2011, s. 311) [< Kür. *berdel* değişme; aile arasında kızlarını birbirlerinin oğullarına vermek, kız takas etmek (İzoli, 1992, s. 53) < *Ar. *ba'dal* karşılık < *b-d-l* değiştirmek (Topaloğlu & Karaman, 2013, s. 19)].

beşik kertiği a. Bebeğin daha beşikteyken anası babası tarafından nişanlandığı kimse (TS, 2011, s. 317) [< Tür. {*béşük* bebek yatağı, evlilik yoluyla oluşan akrabalık (Clauson, 1972, s. 380-381); *bişük*, *büşük* dost, sıhri akraba, sevgili (Li, 1999, s. 44) < **beşi-* sallamak *k* (Ayverdi, 2011, s. 139)} + {Tür. *kert-* yarık açmak, çentik atmak (Clauson, 1972, s. 738) *-ik* + *i* iyelik 3. t.}].

beşik kertme a. Bebeğin daha beşikteyken bir başka bebekle anası babası tarafından nişanlanması (TS, 2011, s. 317) [< Tür. {*béşük* bebek yatağı, evlilik yoluyla oluşan akrabalık (Clauson, 1972, s. 380-381); *bişük*, *büşük* dost, sıhri akraba, sevgili (Li, 1999, s. 44) < **beşi-* sallamak (Ayverdi, 2011, s. 139)} + {Tür. *kert-* yarık açmak, çentik atmak (Clauson, 1972, s. 738) *me*}].

bey (I) a. 3. Eş, koca (TS, 2011, s. 320) [< Tür. *beg*, *bey* evin, ailenin erkek başı, zevç (Clauson, 1972, s. 322-323)].

bırakmak (-i) 15. Boşamak (TS, 2011, s. 329) [< Tür. *birak-* elde tutulan şeyi salıvermek (Tietze, 2002, s. 333) **bir-* terk etmek, atmak (Tietze, 2002, s. 333) *ak-* *mak*].

bizimki 2. zm. tkz. Kadınların kocalarından, kocaların karılarından söz ederken kullandıkları söz (TS, 2011, s. 367) [< Tür. *biz* biz (Clauson, 1972, s. 388) + *im* ilgi eki + *ki* aitlik eki].

boşama a. Boşamak işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *ma*].

boşamak (-i) Kanunlara göre eşlerden biri, aile ilişkisini kesmek (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *mak*].

boşanabilme a. Boşanabilmek işi (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-a*} + {Tür. *bil-me*}].

boşanabilmek (*nsz, -den*) Boşanma ihtimali veya imkânı bulunmak (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanmak (Clauson, 1972, s. 383) *-a* < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-a*} + {Tür. *bil-mek*}].

boşandırılma *a.* Boşandırılmak işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanmak (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-dir-¹-ma*].

boşandırılmak (*nsz*) Boşanması sağlanmak (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-dir-¹-mak*].

boşandırma *a.* Boşandırmak işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-dir-ma*].

boşandırmak (*-i*) 1. Boşanmasına yol açmak. 2. Karı ile kocayı istekleri üzerine kanunlara uyararak ayırmak (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-dir-mak*].

boşanılma *a.* Boşanılmak işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-¹-ma*].

boşanılmak (*nsz*) Boşanma işi yapılmak (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-¹-mak*].

boşanış *a.* Boşanma işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. **boş** boş (Clauson, 1972, s. 376) + **u-** boşamak **n-** < **boşun-** boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < **boşu-** boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) **n-iş**].

boşanıverme *a.* Boşanıvermek işi (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. **boş** boş (Clauson, 1972, s. 376) + **u-** boşamak **n-** < **boşun-** boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < **boşu-** boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) < **n-i**} + {**ver-me**}].

boşanıvermek (*nsz, -den*) (*boşanı' vermek*) Çabucak veya ansızın boşanmak (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. **boş** boş (Clauson, 1972, s. 376) + **u-** boşamak **n-** < **boşun-** boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < **boşu-** boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) < **n-i**} + {**ver-mek**}].

boşanma *a.* 1.Boşanmak işi. 2. Eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması (TS, 2011, s. 384) [< Tür. **boş** boş (Clauson, 1972, s. 376) + **u-** boşamak **n-** < **boşun-** boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < **boşu-** boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) **n-ma**].

boşanma davası *a. huk.* Eşlerden birinin evlilik birliğine son verecek kararı elde etmek için açtığı dava (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. **boş** boş (Clauson, 1972, s. 376) + **u-** boşamak **n-** < **boşun-** boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < **boşu-** boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) **n-ma**} + {Ar. **da'vâ** dava, çağrı < **d-'**-**v** çağırmaq (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 810) + **si** iyelik 3. t.}].

boşanma ilamı *a. huk.* Mahkemenin boşanmayı kesin hükme bağladığını belirterek verdiği resmî belge (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. **boş** boş (Clauson, 1972, s. 376) + **u-** boşamak **n-** < **boşun-** boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < **boşu-** boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) **n-ma**} + {Ar. **i'lâm** bildirme, anlatma < '**-l-m** bilmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 519) + **i** iyelik 3. t.}].

boşanmak (-den) 1. Karı ve koca mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak *n-* < *boşun-* boşanma (Clauson, 1972, s. 383) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *n-mak*].

boşatabilme *a.* Boşatabilmek işi (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t-a*} + {Tür. *bil-me*}].

boşatabilmek (-i, -den) 1. Boşatma ihtimali veya imkânı bulunmak. 2. Boşatmaya gücü yetmek (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t-a*} + {Tür. *bil-mek*}].

boşatılabilme *a.* Boşatılabilmek işi (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t⁻¹-a*} + {Tür. *bil-me*}].

boşatılabilmek (*nsz*) Boşatılma ihtimali veya imkânı bulunmak (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t⁻¹-a*} + {Tür. *bil-mek*}].

boşatılma *a.* Boşatılmak işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t⁻¹-ma*].

boşatılmak (*nsz*) Boşatma işine konu olmak (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t⁻¹-mak*].

boşatma *a.* Boşatmak işi (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t -ma*].

boşatmak *(-den)* Boşama işini yaptırmak. (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t -mak*].

boşattırma *a.* Boşatma işini yaptırtma (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t -tır -ma*].

boşattırmak *(-i)* Boşatma işini yaptırtmak (TS, 2011, s. 384) [< Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşut-* boşatmak (Clauson, 1972, s. 378) < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) *t -tır -mak*].

boşayabilme *a.* Boşayabilmek işi (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) ^{*Y*}*a*} + {Tür. *bil-me*}].

boşayabilmek *(-i)* 1. Boşama ihtimali veya imkânı bulunmak. 2. Boşamaya gücü yetmek (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) ^{*Y*}*a*} + {Tür. *bil-mek*}]

boşayıverme *a.* Boşayıvermek işi (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) ^{*Y*}*1*} + {*ver-me*}].

boşayıvermek *(-i)* (boşayı' vermek) Çabucak boşamak (TS, 2011, s. 384) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376) + *u-* boşamak < *boşu-* boşamak, serbest bırakmak (Clauson, 1972, s. 377) ^{*Y*}*1*} + {*ver-mek*}].

boş kâğıdı *a. esk.* Ayrılmak isteyen kocanın, karısına gönderdiği boşanma kâğıdı (TS, 2011, s. 385) [< {Tür. *boş* boş (Clauson, 1972, s. 376)} + {Far. *kāghad, kāghid, kāghaz, kāghiz* kâğıt (Steingass, 1998, s. 1006) + *ı* iyelik 3. t.}].

boydak, -ği *a. hlk. 2. sf.* Bekâr, yalnız, serbest (TS, 2011, s. 388) [< Tür. *boydak, boydağ* bekâr, yalnız, serbest; çocuksuz kadın; kötü kadın (TDK, 1965, s. 745)].

boynuzlama *a.* Boynuzlamak işi (TS, 2011, s. 389) [< Tür. *boynuz* boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + *la-ma* < *boy+^un+^uz+la-ma*]

boynuzlamak (-i) *2. mec.* Kocasını başka bir erkekle aldatmak (TS, 2011, s. 389) [< Tür. *boynuz* boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + *la-mak* < *boy+^un+^uz+la-mak*]

boynuzlanma *a.* Boynuzlanmak işi (TS, 2011, s. 389) [< Tür. *boynuz* boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + *la-n-ma* < *boy+^un+^uz+la-n-ma*].

boynuzlanmak (nsz) *3. mec.* Karısı veya bir kadın yakını tarafından aldatılmak (TS, 2011, s. 390) [< Tür. *boynuz* boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + *la-n-mak* < *boy+^un+^uz+la-n-mak*].

boynuzlatma *a.* Boynuzlatmak işi (TS, 2011, s. 390) [< Tür. *boynuz* boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + *la-t-ma* < *boy+^un+^uz+la-t-ma*].

boynuzlatmak (-i) Kadın, kocasını; koca, karısını aldatmak (TS, 2011, s. 390) [< Tür. *boynuz* boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + *la-t-mak* < *boy+^un+^uz+la-t-mak*].

boynuzlayabilme *a.* Boynuzlayabilmek işi (TS, 2011, s. 390) [< {Tür. *boynuz* (Clauson, 1972, s. 352) + *la-^ya* < *boy+^un+^uz+la-^ya*} + {Tür. *bil-me*}].

boynuzlayabilmek (-i) Boynuzlama ihtimali veya imkânı bulunmak (TS, 2011, s. 390) [< {Tür. *boynuz* (Clauson, 1972, s. 352) + *la-^ya* < *boy+^un+^uz+la-^ya*} + {Tür. *bil-mek*}].

boynuzlayış *a.* Boynuzlama işi (TS, 2011, s. 390) [< Tür. **boynuz** boynuz (Clauson, 1972, s. 352) + **la-ʏış** < **boy+^un+^uz+la-ʏış**].

boynuzlu *sf.* 2. *mec.* Karısının veya kadın yakınlarından birinin iffetsizliğine göz yuman (erkek) (TS, 2011, s. 390) [< Tür. **boynuz** boynuz (Clauson, 1972, s. 352) < **boy+^un+^uz+lu**].

boyunduruk parası *a.* *hlk.* Bir mahalleden veya köyden başka yere gelin götürülürken, kaynatanın, gelinin ayrıldığı yerin delikanlılarına verdiği bahşiş (TS, 2011, s. 391) [< {Tür. **boyun**, **boyın** boyun (Clauson, 1972, s. 387) < **boy+^un** + **duruk**} + {Far. **pāra** parça (Steingass, 1998, s. 230) + **si** iyelik 3. t.}].

bula *a.* *hlk.* Yenge, amca veya dayı karısı (TS, 2011, s. 407) [< Tür. **bula** yenge, amca, dayı karısı (TDK, 1965, s. 784)].

bürük, -ğü *a.* 2. Duvak (TS, 2011, s. 424) [< Tür. **bürük** büzgü (Clauson, 1972, s. 362) < **bür-** büzmek, büzgü yapmak (Clauson, 1972, s. 355) **ü**k].

C

canan *a.* (*ca:na:nı*) *Far.* **cānān** 1. Gönülden sevilen, gönül verilmiş olan kadın, sevgili (TS, 2011, s. 440) [< Far. **cānān** sevgili (Steingass, 1998, s. 352) < **cān** can, gönül (Steingass, 1998, s. 352) + **ān**, **āne** sıfat-i nisbi (Bangî, 1971, s. 30-31)].

cananlık, -ğı *a.* Canan olma durumu (TS, 2011, s. 440) [< Far. **cānān** sevgili (Steingass, 1998, s. 352) < **cān** can, gönül (Steingass, 1998, s. 352) + **ān**, **āne** sıfat-i nisbi (Bangî, 1971, s. 30-31) + **lık**].

cemiyet *a.* *Ar.* **cemʿiyyet** 2. *esk.* Düğün (TS, 2011, s. 451) [< Ar. **camʿiyyat** topluluk < **-iyyat** *mecʿ* ûl masdar (Timurtaş, 2014, s. 149) < **c-m-ʿ** dağılık nesneyi biriktirmek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 559)].

cicianne *a.* (*ciciʿanne*) 2. Üvey anne (TS, 2011, s. 463) [< {Tür. **cici** cici, iyi, güzel, hoş} + {Tür. **ana** anne (Clauson, 1972, s. 169-170)}].

cicibaba *a. (cici'baba)* Üvey baba (TS, 2011, s. 463) [< {Tür. **cici** cici, iyi, güzel, hoş} + {Tür. **aba, apa** baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. **baba** baba (Steingass, 1998, s. 135)}].

cicimayı *a. (cici'mayı) mec.* 1. Balayı, evliliğin ilk zamanları (TS, 2011, s. 463) [< {Tür. **cici** cici, iyi, güzel, hoş + **m** iyelik 1.t.} + {Tür. **ay** ay (Clauson, 1972, s. 265) + **ı** iyelik 3. t.}].

cihaz *a. Ar. cihāz* 2. Çeyiz (TS, 2011, s. 465) [< Ar. **cihāz, cahāz** cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < **c-h-z** gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168)].

Ç

çeşnicibaşı *a. (çeşnici'başı)* Sık sık eş değiştiren erkek (TS, 2011, s. 524) [< {Far. **çāşnī** damak zevki, tat, lezzet (Steingass, 1998, s. 386) + **ci**} + {Tür. **baş** baş (Clauson, 1972, s. 375) + **ı** iyelik 3. t.}].

çeyiz *a. Ar. cihāz* Gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz (TS, 2011, s. 528) [< Ar. **cihāz, cehāz** cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < **c-h-z** gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168)].

çeyizci *a.* Çeyiz hazırlayan veya satan kimse (TS, 2011, s. 528) [< Ar. **cihāz, cehāz** cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < **c-h-z** gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) + **ci**].

çeyizcilik,-ği *a.* Çeyizcinin yaptığı iş (TS, 2011, s. 528) [< Ar. **cihāz, cehāz** cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < **c-h-z** gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) + **ci+lik**].

çeyizli *sf.* Çeyizi olan (TS, 2011, s. 528) [< Ar. **cihāz, cehāz** cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < **c-h-z** gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) + **li**].

çeyizlik,-ği *a.* 1. Çeyiz eşyası. 2. *sf.* Çeyiz olarak hazırlanan, çeyiz için ayrılan (TS, 2011, s. 528) [< Ar. *cihāz, cehāz* cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < *c-h-z* gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) + *lik*].

çeyizsiz *sf.* Çeyizi olmayan (TS, 2011, s. 528) [< Ar. *cihāz, cehāz* cenaze, düğün ve misafirler için ihtiyaç duyulan önemli eşyalar (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) < *c-h-z* gelini çeyizlemek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 168) + *siz*].

çift *sf. Far. cuft* 2. *a.* Bir erkek ve bir dişiden oluşan iki eş (TS, 2011, s. 542) [< Far. *cuft* çift, bir çift, koca veya karı (Steingass, 1998, s. 365)].

çifte kumrular *ç. a. mec.* Birbirini çok seven iki sevgili (TS, 2011, s. 543) [< {Far. *cuft* çift, bir çift, koca veya karı (Steingass, 1998, s. 365) + Far. *e* benzetme eki} + {Far. *kumrî* kumru, boynu halkalı güvercin, sevgili (Steingass, 1998, s. 988); *kumr* güvercin (Steingass, 1998, s. 988) + Ar. *î* nispet eki + *lar* çokluk e.}].

çok eşli *sf. top b.* Aynı zamanda birçok kadınla evli olan (erkek) veya birçok erkekle evli olan (kadın), poligam (TS, 2011, s. 560) [< {Tür. *çok* çok (Clauson, 1972, s. 405)} + {Tür. *eşlig, işli* eşli (Clauson, 1972, s. 262) < *eş* eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + *liğ*}].

çok eşlilik, -ği *a. top b.* Karı veya kocadan herhangi birinin birden çok sayıda olmasının toplumsal olarak onaylandığı evlilik biçimi, poligami (TS, 2011, s. 560) [< {Tür. *çok* çok (Clauson, 1972, s. 405)} + {Tür. *eşlig, işli* eşli (Clauson, 1972, s. 262) < *eş* eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + *liğ+lik*].

çok karılı *sf.* Birden çok karısı olan (TS, 2011, s. 560) [< {Tür. *çok* çok (Clauson, 1972, s. 405)} + {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı*-yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ+lı*}].

çok karılılık, -ğı *a. top. b.* Bir erkeğin yasalara uygun olarak aynı zamanda iki veya daha çok sayıda kadınla evli olabildiği evlilik biçimi, polijini (TS, 2011, s. 560) [< {Tür. **çok** çok (Clauson, 1972, s. 405)} + {Tür. **karı** yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < **karı-** yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) **ğ+Ir+lık**}].

çok kocalılık, -ğı *a. top. b.* Bir kadının yasalara uygun olarak aynı zamanda iki veya daha çok sayıda erkekle evli olabildiği evlilik biçimi, poliandri (TS, 2011, s. 560) [< {Tür. **çok** çok (Clauson, 1972, s. 405)} + {Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + **Ir+lık**}].

çöpçatan *a. (çö'pçatan)* 1. Evlenmelerde aracılık eden kimse. 2. *hlk.* Kimin kiminle evleneceğini önceden kararlaştırıp gerçekleştirdiğine inanılan manevi güç (TS, 2011, s. 566) [< {Far. **çüb** tahta, sopa, çubuk (Steingass, 1998, s. 401)} + {Tür. **çat-** bir araya getirmek, katmak, birleştirmek (Clauson, 1972, s. 402) **an**}].

çöpçatanlık, -ğı *a.* Çöpçatanın işi (TS, 2011, s. 566) [< {Far. **çüb** tahta, sopa, çubuk (Steingass, 1998, s. 401)} + {Tür. **çat-** bir araya getirmek, katmak, birleştirmek (Clauson, 1972, s. 402) **an+lık**}].

çöpsüz üzüm *a. mec.* 2. Birlikte yaşayacak yakınları olmayan eş (TS, 2011, s. 566) [< {Far. **çüb** tahta, sopa, çubuk (Steingass, 1998, s. 401) + **süz**} + {Tür. **üzüm, yüzüm** üzüm (Clauson, 1972, s. 288)}].

D

damat, -dı *a. (da:ma:dı)* *Far. dāmād* 1. Evlenmekte olan bir erkeğe, evlenme töreni sırasında verilen ad, güveyi. 2. Bir kızın ailesinden olan büyüklere göre kızın kocası, güveyi. 3. *esk.* Padişah soyundan kız almış olan kimse (TS, 2011, s. 590) [< Far. **dāmād** damat; kralın kız kardeşinin kocası (Steingass, 1998, s. 499)].

damatlık, -ğı *a.* 1. Damat olma durumu, güveyilik. 2. Damat için yapılan giysi. 3. *sf.* Damatken kullanılan veya yapılan (TS, 2011, s. 590) [<

Far. *dāmād* damat; kralın kız kardeşinin kocası (Steingass, 1998, s. 499) + *lık*].

deri (II) a. hlk. 1. Toplantı, düğün (TS, 2011, s. 635) [< Tür. *térig* meclis, kurul, toplantı (Clauson, 1972, s. 551) *tér-, dér-* toplamak, birleştirmek (Clauson, 1972, s. 529) *-iğ*].

dernek, -ği a. 1. Toplantı, düğün (TS, 2011, s. 638) [< Tür. *térnek* meclis, kurul, toplantı (Clauson, 1972, s. 551-552) < *tér-, dér-* toplamak, birleştirmek (Clauson, 1972, s. 529) *'n-ek*]

deyyus sf. Ar. deyyūs hkr. 1. Karısının veya kendisine çok yakın bir kadının iffetsizliğine göz yuman (kimse) (TS, 2011, s. 651) [< Ar. *dayyūs* namussuz, kaltaban, alçak, onursuz (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 350) < *d-y-ğ* pezevenklik eylemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 350)].

deyyusluk, -ğu a. Deyyus olma durumu (TS, 2011, s. 651) [< Ar. *dayyūs* namussuz, kaltaban, alçak, onursuz (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 350) < *d-y-ğ* pezevenklik eylemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 350) + *lık*].

dışarıdan evlenme a. top. b. Dış evlilik (TS, 2011, s. 653) [< {Tür. *taş* dışında, dışarıda, dışarı (Clauson, 1972, s. 556-557) + *arı* yön eki + *dan* ayrılma h. e.} + {Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-me*}]

dış evlilik, -ği a. top. b. Evlenecek kimsenin eşini kendi boy veya soyunun dışından seçmesi kuralına dayalı evlilik biçimi, dışarıdan evlenme, egzogami (TS, 2011, s. 654) [< {Tür. *taş* dışında, dışarıda, dışarı (Clauson, 1972, s. 556-557)} + {Tür. *evlig* evli (Clauson, 1972, s. 10) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *liğ+lık*}].

dıştan evlilik, -ği a. top. b. Dış evlilik (TS, 2011, s. 655) [< {Tür. *taş* dışında, dışarıda, dışarı (Clauson, 1972, s. 556-557) + *tan* ayrılma h. e.} + {Tür. *evlig* evli (Clauson, 1972, s. 10) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *liğ+lık*}].

dost *a. Far. dūst 2.* Erkek veya kadının evlilik dışı ilişki kurduğu kimse, zamazingo (TS, 2011, s. 706) [< Far. **dost** bir arkadaş, bir âşık, bir metres (Steingass, 1998, s. 544)].

drahoma *a. (draho'ma) Rum.* Hristiyan ve Musevilerde gelinin damada verdiği para veya mal (TS, 2011, s. 719) [< Yun. **trakhoma, drahmi** drahmi, Yunan para birimi (Aksoy, 2003, s. 88)].

dul *a.* Eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya erkek (TS, 2011, s. 722) [< Tür. **tul** dul (Clauson, 1972, s. 490)].

dulluk, -ğu *a.* Dul olma durumu (TS, 2011, s. 722) [< Tür. **tul** dul (Clauson, 1972, s. 490) + **luk**].

duvak, -ğı *a. 1.* Gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tül den örtü (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki].

duvakçı *a.* Duvak yapan veya satan kimse (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **çi**]

duvakçılık, -ğı *a.* Duvakçının yaptığı iş (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **çr+lık**].

duvak düşkünü *sf. mec.* Evlenmeye çok istekli olan (TS, 2011, s. 727) [< { Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki} + {Tür. **tüş-, düş-** düşmek (Clauson, 1972, s. 560) **kün+ü** iyelik 3. t.}]

duvaklama *a.* Duvaklamak işi (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **la-ma**].

duvaklamak *(-i)* Başını ve yüzünü duvakla örtmek (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **la-mak**].

duvaklanma *a.* Duvak örtünme (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **la-n-ma**].

duvaklanmak (*nsz*) 1. Duvak örtünmek. 2. *mec.* Gelin olmak (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **la-n-mak**].

duvaklı *sf.* 1. Başı ve yüzü duvakla örtülü (TS, 2011, s. 727) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **lı**].

duvaksız *sf.* Duvağı olmayan (TS, 2011, s. 728) [< Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **sız**].

düğün *a.* 1. Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet (TS, 2011, s. 733) [< Tür. **tüğün** düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < **tüg-** bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü**n**].

düğün alayı *a.* Düğüne katılanların çalgı eşliğinde hep birlikte yürümesiyle oluşan topluluk (TS, 2011, s. 733) [< {Tür. **tüğün** düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < **tüg-** bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü**n**} + {Gr.; Yun. **alay** herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk (Kara, 2011, s. 221) + **ı** iyelik 3. t.}].

düğüncü *a.* 1. Düğün sahibi, toycu. 2. Düğün çağrıcısı. 3. Düğüne katılan kimse (TS, 2011, s. 733) [< Tür. **tüğün** düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < **tüg-** bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü**n+cü**].

düğüncübaşı *a.* (*düğüncü'başı*) Düğünü yöneten kimse (TS, 2011, s. 733) [< {Tür. **tüğün** düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < **tüg-** bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü**n + cü**} + {Tür. **baş** baş (Clauson, 1972, s. 375) + **ı** iyelik 3. t.}].

düğüncülük, -ğü *a.* Düğüncü olma durumu (TS, 2011, s. 733) [< Tür. **tüğün** düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < **tüg-** bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü**n+cü+lük**].

düğün çorbası *a.* Et, un, yoğurt katılarak özellikle düğünlerde yapılan ve üzerine kızgın yağ dökülen bir çorba türü (TS, 2011, s. 733-734) [<

{Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) *ü_n*} + {Far. *şorbā*, *şūrbā* çorba (Steingass, 1998, s. 765) < *şor* tuzlu (Steingass, 1998, s. 765) + *bā-āb* sulu (Steingass, 1998, s. 135) + *sı* iyelik 3. t.}}].

düğün dernek, -ği *a.* Evlenme dolayısıyla yapılan kutlama töreni ve eğlence (TS, 2011, s. 734) [< {Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) *ü_n*} + {Tür. *térnek* meclis, kurul, toplantı (Clauson, 1972, s. 551-552) < *tér-, dér-* toplamak, birleştirmek (Clauson, 1972, s. 529) *i_{n-ek}*}}].

düğünevi *a.* (*düğü'nevi*) Düğün yapan aile (TS, 2011, s. 734) [< {Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) *ü_n*} + {Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 4) + *i* iyelik 3. t.}}].

düğün hamamı *a.* Düğünden bir gün önce gelin ve yakınlarının hamama giderek eğlenmeleri (TS, 2011, s. 734) [< {Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) *ü_n*} + {Ar. *ḥammām* hamam (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 435) < *ḥ-m-m* yakmak, ısıtmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 70) + *ı* iyelik 3. t.}}].

düğün pilavı *a.* Düğünlerde özel olarak pişirilen pilav (TS, 2011, s. 734) [< {Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) *ü_n*} + {Far. *palāv*, *pilav* pirinçle pişirilmiş yemek (Steingass, 1998, s. 254) + *ı* iyelik 3. t.}}].

düğün salonu *a.* Kiralanarak içinde eğlence ve toplantı yapılan salon (TS, 2011, s. 734) [< {Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlemek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) *ü_n*} + {Fr. *salon* evin salonu, misafir odası (Yurdakul, 2011, s. 1463) < İt. *salone* büyük oda, kabul odası (Tanış, 2004, s. 1022) + *u* iyelik 3. t.}}].

düğünsüz *zf.* 1. Düğün olmadan, düğün yapmadan. 2. *sf.* Düğünü olmayan (TS, 2011, s. 734) [< Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlmek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü*n+süz*].

düğün yahnisi *a.* Hafifçe kavru lan bol soğan içinde kemikli kuzu etinin ağır ateşte pişirilmesiyle hazırlanan, az sulu yemek türü (TS, 2011, s. 734) [< {Tür. *tüğün* düğün, tören (Clauson, 1972, s. 484) < *tüg-* bağlamak, düğümlmek, evlendirmek (Clauson, 1972, s. 477) ^ü*n*} + {Far. *yaḥni* pişmiş; kısık ateşte kendi suyuyla pişmiş et, yahni (Steingass, 1998, s. 1529) + *si* iyelik 3. t.}].

dünür *a. hlk.* Eşlerin baba ve analarının birbirlerine göre durumu (TS, 2011, s. 735) [< Tür. *tüñür, düñür* dünür (Clauson, 1972, s. 523)].

dünürcü *a.* Kız istemeye giden kimse, görücü (TS, 2011, s. 735-736) [< Tür. *tüñür, düñür* dünür (Clauson, 1972, s. 523) + *cü*].

dünürçülük, -ğü *a.* Dünürcü olma durumu (TS, 2011, s. 736) [< Tür. *tüñür, düñür* dünür (Clauson, 1972, s. 523) + *cü+lük*].

dünürlük, -ğü *a.* 1. Dünür olma durumu. 2. Evlenme sonucu oluşan yakınlık, hısımlık, sıhriyet (TS, 2011, s. 736) [< Tür. *tüñür, düñür* dünür (Clauson, 1972, s. 523) + *lük*].

dünyaevi *a.(dünya'evi) mec.* Evlilik (TS, 2011, s. 737) [< {Ar. *dunyā* dünya, aşağı < *d-n-y* yakın olmak, alçak olmak, yaklaşmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 108)} + {Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 4) + *i* iyelik 3. t.}].

dürü (I) *a. hlk.* 3. Çeyiz. 4. Düğüne çağrılanlara düğün sahibi tarafından verilen armağan (TS, 2011, s. 738) [< Tür. *tür-, dür-* sarmak, dürmek (Clauson, 1972, s. 530-531) ^ü].

düşes *a. Fr. duchesse* Dükün karısı (TS, 2011, s. 739) [< Fr. *duchesse* düşes, dük karısı (Yurdakul, 2011, s. 568) < *duc* dük (Yurdakul, 2011, s. 568) + *esse* dişilik eki].

düşeslik, -ği *a.* Düşes olma durumu (TS, 2011, s. 739) [< Fr. *duchesse* düşes, dük karısı (Yurdakul, 2011, s. 568) < *duc* dük (Yurdakul, 2011, s. 568) + *esse* dişilik eki + *lik*].

düzgüncü *a. 2.* Gelinin düzgününü süren ve onu süsleyen kadın (TS, 2011, s. 748) [< Tür. *düzgün* allık, pudra, sürme (TDK, 1969, s. 1646) < *tüz-*, *düz-* düzenlemek (Clauson, 1972, s. 572-573) *gün+cü*].

düzgüncülük, -ğü *a.* Düzgüncünün yaptığı iş (TS, 2011, s. 748) [< Tür. *düzgün* allık, pudra, sürme (TDK, 1969, s. 1646) < *tüz-*, *düz-* düzenlemek (Clauson, 1972, s. 572-573) *gün+cü+lük*].

E

ece *a. 1.* Kraliçe (TS, 2011, s. 752) [< Tür. *ece* büyük kardeş (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 162); Tür. *ece* birinin annesinin küçük kız kardeşi (Clauson, 1972, s. 20)].

efendi *a. Rum. 3.* Koca (TS, 2011, s. 757) [< Yun. *afendis* bey, efendi, koca, baba (Aksoy, 2003, s. 49)].

efendibaba *a.* (*efendi'baba*) *esk.* Bazı ailelerde çocukların babaları, gelinlerin kayınpederleri için kullandıkları saygı sözü (TS, 2011, s. 757) [< {Yun. *afendis* bey, efendi, koca, baba (Aksoy, 2003, s. 49)} + {Tür. *aba, apa* baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. *baba* baba (Steingass, 1998, s. 135)}].

efendibabacık, -ği Efendibaba sözünün sevgiyle dolu söylenen biçimi (TS, 2011, s. 757) [< {Yun. *afendis* bey, efendi, koca, baba (Aksoy, 2003, s. 49)} + {< Tür. *aba, apa* baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. *baba* baba (Steingass, 1998, s. 135) + *cık*}].

egzogami *a. Fr. exogamie top. b.* Dış evlilik (TS, 2011, s. 759) [< Fr. *exogamie* aile veya aşiret dışından evlenme (Yurdakul, 2011, s. 686); {Yun. *exo* dışarıya, dışarıda, hariç (Çelgin, 2011, s. 249)} + {< Yun. *gamos* evlilik (Aksoy, 2003, s. 61)}].

ehil, -hli *a. Ar. ehl* 3. *hlk.* Karı kocadan her biri, eş (TS, 2011, s. 764) [< Ar. *ahl* bir adamın aşiret ve akrabası ile evlat ve ayali (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 136) < *a-h-l* evlenmek, alışmak (Sarı, 1980, s. 56)].

elçek, -ği *a. hlk.* Gelinin elinin içine kına yakılmasından sonra giydiği, kumaştan yapılmış bir eldiven türü (TS, 2011, s. 781) [< Tür. *elig, el* el (Clauson, 1972, s. 140-141) + *çek*].

elçekli *sf.* Elçeği olan (TS, 2011, s. 781) [< Tür. *elig, el* el (Clauson, 1972, s. 140-141) + *çek+li*].

el kapısı *a. mec.* 2. Bir kızın gelin olarak gittiği ev (TS, 2011, s. 789) [< {Tür. *el* ülke, yurt, il, halk; başkası, diğer insanlar (Clauson, 1972, s. 121-122)} + {Tür. *kapıg, kapu* kapı (Clauson, 1972, s. 583) < *kap-* kapamak, örtmek *ıg+si*].

elkızı *a. (e'lkızı)* 1. Gelin 2. Kadın, eş (TS, 2011, s. 789) [< {Tür. *el* ülke, yurt; il; halk; başkası, diğer insanlar (Clauson, 1972, s. 121-122)} + {Tür. *kız* kız (Clauson, 1972, s. 679-680) + *ı* iyelik 3. t.}].

eloğlu *a. (e'loğlu)* 2. *mec.* Damat 3. *mec.* Koca (TS, 2011, s. 791) [< {Tür. *el* ülke, yurt; il; halk; başkası, diğer insanlar (Clauson, 1972, s. 121-122)} + {Tür. *oğul* oğul (Clauson, 1972, s. 83-84) < *oğ* tohum + *u* iyelik 3. t.}].

elti *a.* Kadına göre kocasının erkek kardeşlerinin eşlerinden her biri (TS, 2011, s. 791) [< Tür. *elti* elti < *el* el, başkası + *ti* (Korkmaz, 2014, s. 142)].

etilik, -ği *a.* Elti olma durumu (TS, 2011, s. 791) [< Tür. *elti* elti < *el* el, başkası + *ti* (Korkmaz, 2014, s. 142) + *lik*].

endogami *a. Fr. endogamie top. b.* İç evlilik (TS, 2011, s. 798) [< Fr. *endogamie* aşiret içi evlenme zorunluluğu (Yurdakul, 2011, s. 617); {Yun. *entos* içeride, içinde (Aksoy, 2003, s. 104)} + {< Yun. *gamos* evlilik (Aksoy, 2003, s. 61)}].

enişte *a.* (*eni'ste*) Bir kimsenin kız kardeşinin veya kadın hısımlarından birinin kocası (TS, 2011, s. 801). [< Far. *enkişte, ankišta* kız kardeş veya kadın akrabalarından birinin kocası, enişte (Steingass, 1998, s. 113)]

er (I) *a.* **5.** *hlk.* Koca (TS, 2011, s. 805) [< Tür. *er* adam, koca (Clauson, 1972, s. 192)].

er ekmeği *a.* **1.** Kocanın getirdiği ekmek (TS, 2011, s. 806) [< {Tür. *er* adam, koca (Clauson, 1972, s. 192)} + {Tür. *etmek, ekmek* ekmek (Clauson, 1972, s. 60) + *i* iyelik 3. t.}].

ergen *sf.* **2.** Henüz evlenmemiş, bekâr (TS, 2011, s. 807) [< Tür. *erñen, eringen, ergen* evlenmemiş, bekâr, boydak (Clauson, 1972, s. 235) < *er-, ér-* olmak, ortaya çıkmak, görülmek (Clauson, 1972, s. 193-194) *gen*].

erkek, -ği *a.* **3.** Koca (TS, 2011, s. 810) [< Tür. *erkek* erkek (Clauson, 1972, s. 223-224) < *irk, érk* koç (Clauson, 1972, s. 220-221) + *ek*].

erkekevi *a.* (*erke'kevi*) Oğlanevi (TS, 2011, s. 810) [< {Tür. *erkek* erkek (Clauson, 1972, s. 223-224) < *irk, érk* koç (Clauson, 1972, s. 220-221) + *ek*} + {Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *i* iyelik 3. t.}].

erkekli *sf.* Erkeği olan (TS, 2011, s. 811) [< Tür. *erkek* erkek (Clauson, 1972, s. 223-224) < *irk, érk* koç (Clauson, 1972, s. 220-221) + *ek+li*].

erkeksiz *sf.* **1.** Erkeği bulunmayan (TS, 2011, s. 811) [< Tür. *erkek* erkek (Clauson, 1972, s. 223-224) < *irk, érk* koç (Clauson, 1972, s. 220-221) + *ek+siz*].

erkeksizlik, -ği *a.* Erkeksiz olma durumu (TS, 2011, s. 811) [< Tür. *erkek* erkek (Clauson, 1972, s. 223-224) < *irk, érk* koç (Clauson, 1972, s. 220-221) + *ek+siz+lik*].

ersemek (*nsz*) *hlk.* Erkek istemek (TS, 2011, s. 813) [< Tür. *ersemek, ersimek* koca istemek (TDK, 1972a, s. 1776) < *er* adam, koca (Clauson, 1972, s. 192) + *se-mek*].

ersiz *sf.* Kocasız (TS, 2011, s. 813) [< Tür. **er** adam, koca (Clauson, 1972, s. 192) + **siz**].

ersizlik, -ği *a.* Kocasızlık (TS, 2011, s. 813) [< Tür. **er** adam, koca (Clauson, 1972, s. 192) + **siz+lik**].

eş *a.* 2. Karı kocadan her biri, hayat arkadaşı, refik, refika. 5. *hlk.* Kuma, ortak (TS, 2011, s. 821) [< Tür. **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254)].

eşli *sf.* 1. Eşi olan. 2. *zf.* Eşi ile birlikte (TS, 2011, s. 826) [< Tür. **eşlig, işli** eşli (Clauson, 1972, s. 262) < **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + **lig**].

eşlik, -ği *a.* 1. Eş olma durumu (TS, 2011, s. 826) [< Tür. **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + **lik**].

eşlilik, -ği *a.* Eşli olma durumu (TS, 2011, s. 826) [< Tür. **eşlig, işli** eşli (Clauson, 1972, s. 262) < **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + **lig+lik**].

eşsiz *sf.* 2. Eş bulamamış, eşinden ayrılmış veya yanında eşi olmayan (TS, 2011, s. 826-827) [< Tür. **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + **siz**].

ev *a.* 3. *mec.* Aile (TS, 2011, s. 834) [< Tür. **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4)].

ev adamı *a. mec.* Evine bağlı erkek (TS, 2011, s. 834) [< {Tür. **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4)} + {< Ar. **âdam** kara yağız kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) < ²-**d-m** kara yağız olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 390) < + **ı** iyelik 3. t.}].

ev bark *a.* 2. Aile, çoluk çocuk (TS, 2011, s. 834) [< {Tür. **ev bark** ev bark (Clauson, 1972, s. 360); **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4)} + {Tür. **bark** ev halkı (Clauson, 1972, s. 359-360)}].

evdeş *a. hlk.* 2. Eş (TS, 2011, s. 835) [< Tür. **evdeş** karı koca (TDK, 1972a, s. 1802) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **deş**].

evdeşlik, -ği a. Evdeş olma durumu (TS, 2011, s. 835) [< Tür. *evdeş* karı koca (TDK, 1972a, s. 1802) *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *deş+lik*].

everme a. Evermek işi (TS, 2011, s. 835) [< Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *er-* (Korkmaz, 2014, s. 174) *me*].

evermek (-i) hlk. Evlendirmek (TS, 2011, s. 835) [< Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *er-* (Korkmaz, 2014, s. 174) *mek*].

evlendirebilme a. Evlendirebilmek işi (TS, 2011, s. 837) [< Tür. {*evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-dir-e*} + {Tür. *bil-* *me*}].

evlendirebilmek (-i) 1. Evlendirme ihtimali veya imkânı bulunmak. **2.** Evlendirmeye gücü yetmek (TS, 2011, s. 837) [< {Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-dir-e*} + {Tür. *bil-* *mek*}].

evlendirilme a. Evlendirilmek işi (TS, 2011, s. 837) [< Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-dir-i-me*].

evlendirilmek (-le) Evlenmesi sağlanmak (TS, 2011, s. 837) [< Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-dir-i-mek*].

evlendirme a. Evlendirmek işi (TS, 2011, s. 837) [< Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-dir-me*].

evlendirmek (-i) Evlenmesini sağlamak (TS, 2011, s. 837) [< Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-dir-mek*].

evlenebilme a. Evlenebilmek işi (TS, 2011, s. 837) [< {Tür. *evlen-* evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < *evle-* (Clauson, 1972, s. 10-11) < *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *le-n-e*} + {Tür. *bil-* *me*}].

evlenebilmek (*nsz, -le*) 1. Evlenme ihtimali veya imkânı bulunmak. 2.

Evlenmeye gücü yetmek (TS, 2011, s. 837) [< {Tür. **evlen-** evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < **evle-** (Clauson, 1972, s. 10-11) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **le-n-e**} + {Tür. **bil-mek**}].

evlenilme *a.* Evlenilmek işi (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlen-** evlenme

(Clauson, 1972, s. 11) < **evle-** (Clauson, 1972, s. 10-11) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **le-nⁱ-l-me**].

evlenilmek (*nsz*) Evlenme işi yapılmak (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlen-**

evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < **evle-** (Clauson, 1972, s. 10-11) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **le-nⁱ-l-mek**].

evleniş *a.* Evlenme işi (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlen-** evlenme (Clauson,

1972, s. 11) < **evle-** (Clauson, 1972, s. 10-11) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **le-nⁱ-ş**].

evlenme *a.* Evlenmek işi, izdivaç (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlen-** evlenme

(Clauson, 1972, s. 11) < **evle-** (Clauson, 1972, s. 10-11) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **le-n-me**].

evlenmek (*nsz, -le*) Erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak

birleşmek, izdivaç etmek (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlen-** evlenme (Clauson, 1972, s. 11) < **evle-** (Clauson, 1972, s. 10-11) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **le-n-mek**].

evli *sf.* 1. Evlenmiş olan (kadın veya erkek) (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlig**

evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **lig**].

evli barklı *sf.* Evlenmiş, çocukları olan (kimse) (TS, 2011, s. 837) [< {Tür.

evlig evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **lig**} + {Tür. **bark** ev halkı (Clauson, 1972, s. 359-360) + **lı**}].

evlilik, -ği *a.* Evli olma durumu (TS, 2011, s. 837) [< Tür. **evlig** evli

(Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **lig+lik**].

evlilik akdi *a.* Nikâh (TS, 2011, s. 838) [< {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972,

s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **lig+lik**} + {Ar. ‘**akd** bağ,

düğüm, ahit (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 647) < ‘-**k-d** düğüm bağlamak, düğmek ve düğümlemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 647) + **i** iyelik 3. t.}].

evlilik birliği *a. huk.* Karı ve kocadan oluşan topluluk (TS, 2011, s. 838) [< {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g+lik**} + {Tür. **bir** bir (Clauson, 1972, s. 353) + **lik** + **i** iyelik 3. t.}].

evlilik dışı *sf.* Yasal olmayan, yasaya uygun olmayan, gayrimeşru (TS, 2011, s. 838) [< {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g+lik**} + {Tür. **taş** dışında, dışarıda, dışarı (Clauson, 1972, s. 556-557) + **i** iyelik 3. t.}].

evlilik sözleşmesi *a. huk.* Boşanma durumunda, evlenmeden önce edinilen malların tarafların kendisine ait olduğunu, evlilikten sonra edinilen malların ise karı kocaya eşit olarak paylaşılması gerektiğini içeren sözleşme (TS, 2011, s. 838) [< {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g+lik**} + {Tür. **sözleş-** söyleşmek (Clauson, 1972, s. 864) < **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+le-ş-me+ si** iyelik 3. t.}].

F

familiya *a. (fami'lya) İt. famiglia* 1. Aile 3. *hık.* Karı, eş (TS, 2011, s. 849) [< İt. **famiglia** aile, ocak, çoluk çocuk, soy, takım (Tanış, 2004, s. 396)].

flört *a. Fr. flirt* 1. Kadınla erkek arasındaki duygusal ilişki. 2. Birbirine duygusal ilgi duyan kadın ve erkek [< Fr. **flirt** flört, flört etme, aşk ilişkisi, kendisiyle flört edilen kişi (Yurdakul, 2011, s. 737) < **flirter** flört etmek, biriyle aşk ilişkisi içinde olmak (Yurdakul, 2011, s. 737) < İng. **flirt** hafif veya gevşek davranışa sahip bir kadın, şaka, alaycı söz (etymonline, 2017, *flirt*)].

G

gacı *a. argo* 1. Kadın, dost, sevgili, metres (TS, 2011, s. 897) [< Kıpti. **gaco**, **gaca** Çingene olmayan, yabancı kimse; kadın, metres (Ayverdi, 2011, s. 396)].

garsoniyer *a.Fr. garçonnière* Bazı erkeklerin, evlilik dışı ilişkiler için kendi konutlarından ayrı olarak tuttıkları özel konut (TS, 2011, s. 905) [< Fr. *garçonnière* (eski) garsoniyer, çoğunlukla aşk randevuları için kullanılan bekâr odası; eş (Yurdakul, 2011, s. 782) < *garçon* genç erkek, delikanlı; evlenmemiş bekâr erkek (Yurdakul, 2011, s. 782) + *ièr, ière* Fransızcada isimden isim yapan bir ektir].

gayret kuşağı *a.* Babaevinden çıkarken aile büyükleri veya erkek kardeşlerinden biri tarafından gelinin beline dolanan kırmızı kuşak (TS, 2011, s. 907) [< {Ar. *ğayrat* diyet (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 61)} ~ {Ar. *ğayrat, ğayr, ğiyâr* nam ve namusa hâlel verecek hâletten hamiyet eylemek, kıskanmak (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 62)} ~ {Ar. *ğayrat* kıskançlık, gayret, istek, şevk, azim (Baalbaki, 1995, s. 808) < *ğ-y-r* kıskanmak} + {Tür. *kurşağ, kuşak* kuşak, kemer, bel bağı (Clauson, 1972, s. 664) < *kurşa-, kuşa-* çevrelemek, bağlamak (Clauson, 1972, s. 665) *k* < *kur* kemer, kuşak (Clauson, 1972, s. 642) + *şa-k* + *ı* iyelik 3. t.}].

gayrimeşru *sf. (ga'yrimişru:)* Ar. *ğayr* + *meşrû* 2. Evlilik dışı (TS, 2011, s. 907) [< {Ar. *ğayr* ayrı, başka, özge (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 61) < *ğ-y-r* başka ve değişik olmak (Topaloğlu & Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kâmus, 2005, s. 305) + *i* terkip i'si} + {Ar. *maşrû* kanun yapmak, yasamak, yasallaştırmak (Baalbaki, 1995, s. 1047) < *şar* kanun < *ş-r-* dinin hükümlerine göre kanun vaaz etmek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 608)}].

gayrimeşruluk, -ğu *a.* Gayrimeşru olma durumu (TS, 2011, s. 907) [< {Ar. *ğayr* ayrı, başka, özge (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 61) < *ğ-y-r* başka ve değişik olmak (Topaloğlu & Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kâmus, 2005, s. 305) + *i* terkip i'si} + {Ar. *maşrû* kanun yapmak, yasamak, yasallaştırmak (Baalbaki, 1995, s. 1047) < *şar* kanun < *ş-r-* dinin hükümlerine göre kanun vaaz etmek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 608) + *luk*}].

gelin *a.* 1. Evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız veya yeni evlenmiş kadın. 2. Aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın (TS, 2011, s. 921) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 719)} < \mathbf{kel-}, \mathbf{gel-} \text{ gelmek (Clauson, 1972, s. 715)} \mathbf{i}_n\}$].

gelin abla *a. hlk.* Yenge (TS, 2011, s. 921) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 715)} < \mathbf{kel-}, \mathbf{gel-} \text{ gelmek (Clauson, 1972, s. 719)} \mathbf{i}_n\} + \{< \text{Tür. } \mathbf{aba}, \mathbf{apa} \text{ abla (Clauson, 1972, s. 5)}\}$].

gelin alayı *a.* Gelini damat evine götürmek için gidenlerin hepsi (TS, 2011, s. 921) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 719)} < \mathbf{kel-}, \mathbf{gel-} \text{ gelmek (Clauson, 1972, s. 715)} \mathbf{i}_n\} + \{< \text{Gr.; Yun. } \mathbf{alay} \text{ herhangi bir törende veya gösteride yer alan topluluk (Kara, 2011, s. 221)} + \mathbf{1} \text{ iyelik 3. t.}\}$].

gelin alıcı *a.* Gelini götürmek için oğlan evinden gelen kimse (TS, 2011, s. 921) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 719)} < \mathbf{kel-}, \mathbf{gel-} \text{ gelmek (Clauson, 1972, s. 715)} \mathbf{i}_n\} + \{< \text{Tür. } \mathbf{al-} \text{ almak (Clauson, 1972, s. 124)} + \mathbf{ıcı}\}$].

gelin hamamı *a.* 1. Evlenecek kız için düğünden birkaç gün önce hamamda yapılan tören. 2. Oğlanevindeki kadınların gelini düğünün ertesi günü hamama götürerek yaptıkları tören (TS, 2011, s. 921) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 719)} < \mathbf{kel-}, \mathbf{gel-} \text{ gelmek (Clauson, 1972, s. 715)} \mathbf{i}_n\} + \{< \text{Ar. } \mathbf{hammām} \text{ hamam (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 435)} < \mathbf{h-m-m} \text{ yakmak, ısıtmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 70)} + \mathbf{1} \text{ iyelik 3. t.}\}$].

gelin havası *a.* 1. *müz.* Gelin alayının kızın evinden ayrılıp oğlanın evine gidinceye kadar davul ve zurnanın çaldığı özel ezgi (TS, 2011, s. 921) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 719)} < \mathbf{kel-}, \mathbf{gel-} \text{ gelmek (Clauson, 1972, s. 715)} \mathbf{i}_n\} + \{< \text{Ar. } \mathbf{havā} \text{ 'yel, esinti, rüzgâr (Baalbaki, 1995, s. 1212)} + \mathbf{sı} \text{ iyelik 3. t.}\}$].

gelinlik, -ği *a.* 1. Gelin olma durumu. 2. Gelinin giysisi. 3. *sf.* Gelin giysisi yapmaya uygun (kumaş). 4. *sf.* Gelin olma çağına gelmiş (kız). 5. *sf.* Gelin için hazırlanmış (TS, 2011, s. 922) [$\{< \text{Tür. } \mathbf{kelin}, \mathbf{gelin} \text{ gelin (Clauson, 1972, s. 715)} \mathbf{i}_n\}$].

(Clauson, 1972, s. 719) < **kel-, gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) ^{*i*}**n+lik**].

gelinlik çağı *a.* Genç kızların evlenme dönemi (TS, 2011, s. 922) [< {Tür. **kelin, gelin** gelin (Clauson, 1972, s. 719) < **kel-, gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) ^{*i*}**n+lik**} + {Tür. **çağ, çak** çağ (Clauson, 1972, s. 403-404) < Moğ. **çag** zaman, süre, vakit, çağ, devir (Lessing, 2003, s. 251) + **ı** iyelik 3. t.}].

gelinlikçi *a.* Gelinlik diken veya satan kimse (TS, 2011, s. 922) [< Tür. **kelin, gelin** gelin (Clauson, 1972, s. 719) < **kel-, gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) ^{*i*}**n+lik+çi**].

gelinlikçilik, -ği *a.* Gelinlikçinin yaptığı iş (TS, 2011, s. 922) [< Tür. **kelin, gelin** gelin (Clauson, 1972, s. 719) < **kel-, gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) ^{*i*}**n+lik+çi+lik**].

gelinlik kız *a.* Evlenme çağına gelmiş kız çocuğu (TS, 2011, s. 922) [< {Tür. **kelin, gelin** gelin (Clauson, 1972, s. 719) < **kel-, gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) ^{*i*}**n+lik**} + {Tür. **kız** kız (Clauson, 1972, s. 679-680)}].

gelin teli *a.* Gelinlerin başlarına takılan, parlak, uzun, ince gümüş tel (TS, 2011, s. 922) [< {Tür. **kelin, gelin** gelin (Clauson, 1972, s. 719) < **kel-, gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) ^{*i*}**n**} + {Er. **tel** çeşitli madenlerden yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan, kopmaya karşı dayanıklı çok ince ve uzun nesne (Ayverdi, 2011, s. 1227); Er. **t'yel** tel, iplik (Parker, 2008, s. 135) + **i** iyelik 3. t.}].

gerdek, -ği *a.* *Far. girdek* Gelin ve damadın düğün gecesi baş başa kalmaları ve ilk kez birlikte olmaları (TS, 2011, s. 932) [< Far. **girdak** küçük saltanat çadırı; geniş, yuvarlak çadır, gelinin odası (Steingass, 1998, s. 1080) < **gard, gird** çadır (Steingass, 1998, s. 1078) + **ek** küçültme eki].

geyik, -ği *a. 2. argo* Karısının veya bir kadın yakınının ihanetine uğramış erkek (TS, 2011, s. 939) [< Tür. **kéyik, geyik** geyik (Clauson, 1972, s. 755)].

gezeleme a. 2. Gelin ve damadın düğünden sonra akrabalarına yaptıkları ziyaret (TS, 2011, s. 940) [< Tür. *kez-* gezmek (Clauson, 1972, s. 757) *ele-me*].

gondol a. Fr. gondole 2. Genellikle söz ve nişanlarda kız tarafına içine şeker, çikolata vb. konularak armağan olarak verilen, kesme cam veya gümüştan, yayvan, kayık biçiminde tabak (TS, 2011, s. 953) [< Fr. *gondole* gondol (Yurdakul, 2011, s. 807) < *gondoler* (gemi için) iki ucu da gondol gibi havaya kalkık olmak (Yurdakul, 2011, s. 807) < İt. *gondol/a* gondol (Tanış, 2004, s. 466)].

gönüllü 3. a. Seven kimse veya sevgili (TS, 2011, s. 966) [< Tür. *köñüllüg, köñüllü, gönüllü* gönüllü, gönülden, istekli (Clauson, 1972, s. 732-733) *köñül* gönül (Clauson, 1972, s. 731) + *lü*].

görücü a. Evlenmek isteyen erkek için kız görmeye giden kimse (TS, 2011, s. 970) [< Tür. *kör-, gör-* görmek (Clauson, 1972, s. 736) + *ücü*].

görücülük, -ğü a. Görücü olma durumu (TS, 2011, s. 970) [< Tür. *kör-, gör-* görmek (Clauson, 1972, s. 736) *ücü+lük*].

görümce a. Kadına göre kocasının kız kardeşi (TS, 2011, s. 971) [< Tür. *körümçi* gören, görücü; bir kadına göre kocasının kız kardeşi (Ayverdi, 2011, s. 432) < *kör-, gör-* görmek (Clauson, 1972, s. 736) *ü m+çi*].

görümcelik, -ği a. Görümce olma durumu (TS, 2011, s. 971) [< Tür. *körümçi* yıldızcı, kâhin gören, görücü (Clauson, 1972, s. 745) < *körüm* görme (Clauson, 1972, s. 745) *kör-, gör-* görmek (Clauson, 1972, s. 736) *üm+çi+lik*].

görümlük, -ğü a. 2. Nişanlanan kıza, ilk kez görmeye gidildiğinde erkek tarafından takılan veya verilen armağan (TS, 2011, s. 971) [< Tür. *körüm* manzara, görünüş (Clauson, 1972, s. 745) + *lük* < *kör-* görmek (Clauson, 1972, s. 736) *ü m+lük*].

gözü dışarıda *sf. mec.* Eşine bağlı olmayıp başkalarıyla da ilişki kuran (kimse) (TS, 2011, s. 988) [< {Tür. **köz, göz** göz (Clauson, 1972, s. 756) < **kö-** görmek **z** + **ü** iyelik 3. t.} + {Tür. **taş** dışında, dışarıda, dışarı (Clauson, 1972, s. 556-557) + **arı** yön eki + **da** bulunma h. e.}].

gümüş yıl *a.* Eşlerin evliliklerinin yirmi beşinci yılı (TS, 2011, s. 1002) [< {Tür. **kümüş** gümüş (Clauson, 1972, s. 723-724)} + {Tür. **yıl** yıl (Clauson, 1972, s. 917)}].

güveyi *a.* Damat (TS, 2011, s. 1014) [< Tür. **küdegü, güdegü** damat (Clauson, 1972, s. 703) < ***küde-** evlenmek (Taş, 2015, s. 135), ***küde-** (Clauson, 1972, s. 702) **gü** < **küd-, güd-** beklemek, gütmek (Clauson, 1972, s. 701) **e-gü**].

güveyilik, -ği *a.* Damatlık (TS, 2011, s. 1014) [< Tür. **küdegü, güdegü** damat (Clauson, 1972, s. 703) < ***küde-** evlenmek (Taş, 2015, s. 135), ***küde-** (Clauson, 1972, s. 702) **gü** < **küd-, güd-** beklemek, gütmek (Clauson, 1972, s. 701) **e-gü+lik**].

güveyi yemeği *a.* Erkekevi tarafından düğün akşamı akraba ve yakınlarla verilen yemek (TS, 2011, s. 1014) [< {Tür. **küdegü, güdegü** damat (Clauson, 1972, s. 703) < ***küde-** evlenmek (Taş, 2015, s. 135), ***küde-** (Clauson, 1972, s. 702) **gü** < **küd-, güd-** beklemek, gütmek (Clauson, 1972, s. 701) **e-gü**} + {Tür. **ye-** yemek (Clauson, 1972, s. 869-870) **mek** + **i** iyelik 3. tekil}].

H

hanım *a. 2.* Kadın, eş (TS, 2011, s. 1042) [< Tür. **han, kan** kağan, han, sultan (Clauson, 1972, s. 630) + ¹**m** iyelik1. t.].

hanımanne *a. (hani'manne) 1.* Kaynana (TS, 2011, s. 1042) [< {Tür. **han, kan** kağan, han, sultan (Clauson, 1972, s. 630) + ¹**m** iyelik1. t.} + {Tür. **ana** anne (Clauson, 1972, s. 169-170)}].

hanım evladı *a. 2. argo* Piç (TS, 2011, s. 1042) [< {Tür. **han, kan** kağan, han, sultan (Clauson, 1972, s. 630) + ¹**m** iyelik1. t.} + {Ar. **avlād** yavrular, çocuklar (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712) < **valad** döl, yavru

(Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712) < **v-l-d** doğurmak (Topaloğlu & Karaman, 2013, s. 504) + **ı** iyelik 3. t.}].

hanuman *a. (ha:numa:nı) Far. hānmān esk.* Ev bark, ocak (TS, 2011, s. 1043) [< Far. **hānmān**, **hān u mān** aile (Steingass, 1998, s. 444) ; {Far. **hān** ev, aile (Steingass, 1998, s. 443)} + {**u** ve} + {Far. **mān** aile, ev halkı (Steingass, 1998, s. 1144)}].

haramzade *a. (haramza:de) Ar. harām + Far. zāde* Piç (TS, 2011, s. 1045) [< {Ar. **harām** bir şeyin bir kimsenin üzerine yasak olması, yasak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424) < **h-r-m** yasak olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424)} + {Far. **zāda** doğmuş (Steingass, 1998, s. 606) **zādan** doğmak (Steingass, 1998, s. 606)}].

harem *a. Ar. harem tar. 3. esk.* Karı, eş (TS, 2011, s. 1049) [< Ar. **haram** bir adamın zevcesi (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 426) < **h-r-m** men etmek, mahrum etmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 425)].

haremlık, -ği *a. Karılık, eşlik* (TS, 2011, s. 1049) [< Ar. **haram** bir adamın zevcesi (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 426) < **h-r-m** men etmek, mahrum etmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 425) + **lık**].

hatun *a. (ha:tun) 3. Eş, zevce 4. tar.* Yüksek makamdaki kadınlara ve hakan eşlerine verilen unvan (TS, 2011, s. 1060) [< Tür. **hatun**, **katun**, **katın**, **kadın** bayan; evli kadın, eş; kuma; kraliçe (Clauson, 1972, s. 602-603)].

hayat arkadaşı *a. Eş* (TS, 2011, s. 1069) [< {Ar. **hayāt** canlılık, varoluş, yaşam (Baalbaki, 1995, s. 495) < **h-y-y** canlı olmak, yaşamak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 74)} + {Tür. **arka** arka, destekçi (Clauson, 1972, s. 215) + **daş** + **ı** iyelik 3. t.}].

helal, -li *sf. (hela:li, l ince okunur) Ar. halāl 4. a. mec.* Nikâhlı eş (TS, 2011, s. 1080) [< Ar. **halāl** haram olmayan şey (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182) < **h-l-l** helal olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182)].

helalli *sf.* Nikâhlı (eş) (TS, 2011, s. 1080) [< Ar. **halāl** haram olmayan şey (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182) < **h-l-l** helal olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182) + **li**].

helallik, -ği *a. esk.* 1. Nikâhlı eş (TS, 2011, s. 1080) [< Ar. **ḥalāl** haram olmayan şey (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182) < **ḥ-l-l** helal olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182) + **lik**].

helalzade *a. (helalza:de, I ince okunur)* Ar. **ḥalāl** + Far. **zāde** *esk.* 1. Nikâhlı bir ana ve babadan doğmuş kimse (TS, 2011, s. 1080) [< {Ar. **ḥalāl** haram olmayan şey (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182) < **ḥ-l-l** helal olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 182)} + {Far. **zāda** doğmuş (Steingass, 1998, s. 606) **zādan** doğmak (Steingass, 1998, s. 606)}].

herif *a. Ar. ḥarīf* 3. *tkz.* Evin erkeği (TS, 2011, s. 1085) [< Ar. **ḥarīf** meslektaş ve sanattaş veya arkadaşı (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 740) < **ḥ-r-f** çalışıp para kazanmak, çevirmek, değiştirmek (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 60)].

hısım, -smı *a. Ar. ḥiṣm huk.* Evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler (TS, 2011, s. 1095) [< **ḥiṣim** aynı soydan gelen veya evlenme yoluyla aralarında yakınlık bulunanlardan her biri; XIV. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimenin kökü belli değildir (Ayverdi, 2011, s. 504)].

hısmılık, -ği *a.* Hısım olma durumu, karabet (TS, 2011, s. 1095) [< **ḥiṣim** aynı soydan gelen veya evlenme yoluyla aralarında yakınlık bulunanlardan her biri; XIV. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimenin kökü belli değildir (Ayverdi, 2011, s. 504) + **lık**].

hülle *a. Ar. ḥulle esk.* Medeni Kanun'un kabulünden önce, kocasından üç kez boşanan kadının, yine eski kocasıyla evlenebilmesi için yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi (TS, 2011, s. 1120) [< Ar. **ḥulla, ḥilla, ḥillat** hatun iddetinden çıkmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 181) < **ḥ-l-l** mübah ve helal olmak, harem dışarı çıkmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 68)].

hülleci *a.* Hülle yoluyla evlenme işini gerçekleştiren kimse (TS, 2011, s. 1120) [< Ar. **ḥulla, ḥilla, ḥillat** hatun iddetinden çıkmak (Fîrûzâbâdî,

1855, s. 181) < **h-l-l** mübah ve helal olmak, haremde dışarı çıkmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 68) + **ci**].

hüllecilik, -ği *a.* Hülleci olma durumu (TS, 2011, s. 1120) [< Ar. **hulla, hilla, hillat** hatun iddetinden çıkmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 181) < **h-l-l** mübah ve helal olmak, haremde dışarı çıkmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 68) + **ci+lik**].

İ

iç evlilik, -ği *a. top. b.* Evlenecek kimsenin eşini, kendi boy veya soyu içinden seçmesi kuralına dayalı evlilik biçimi, içten evlilik, endogami (TS, 2011, s. 1145) [< {Tür. **iç** iç (Clauson, 1972, s. 17)} + {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g+lik**}].

iç güveyi *a.* İç güveyisi (TS, 2011, s. 1145) [< {Tür. **iç** iç (Clauson, 1972, s. 17)} + {Tür. **küdegü, güdegü** damat (Clauson, 1972, s. 703) < ***küde**-evlenmek (Taş, 2015, s. 135), ***küde**- (Clauson, 1972, s. 702) **gü** < **küd-, güd-** beklemek, gütmek (Clauson, 1972, s. 701) **e-gü**}].

iç güveyilik, -ği *a.* İç güveyi olma durumu (TS, 2011, s. 1145) [< {Tür. **iç** iç (Clauson, 1972, s. 17)} + {Tür. **küdegü, güdegü** damat (Clauson, 1972, s. 703) < ***küde**-evlenmek (Taş, 2015, s. 135), ***küde**- (Clauson, 1972, s. 702) **gü** < **küd-, güd-** beklemek, gütmek (Clauson, 1972, s. 701) **e-gü+lik**}].

iç güveyisi *a.* Eşinin ailesinin evinde oturan damat, iç güveyi (TS, 2011, s. 1145) [< {Tür. **iç** iç (Clauson, 1972, s. 17)} + {Tür. **küdegü, güdegü** damat (Clauson, 1972, s. 703) < ***küde**-evlenmek (Taş, 2015, s. 135), ***küde**- (Clauson, 1972, s. 702) **gü** < **küd-, güd-** beklemek, gütmek (Clauson, 1972, s. 701) **e-gü+si** iyelik 3. t.}].

içten evlilik, -ği *a. top. b.* İç evlilik (TS, 2011, s. 1149) [< {Tür. **iç** iç (Clauson, 1972, s. 17) + **ten** ayrılma h. e.} + {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g+lik**}].

ihānet *a. (iha:net) Ar. ihānet* 2. Evlilikte, sevgide aldatma, sadakatsizlik (TS, 2011, s. 1157) [< Ar. **ihānat** bir nesneyi hakir görmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 720) < **havān** hor ve zelil olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 720) < **h-v-n** aşağılık ve önemsiz olmak, hafif olmak, kolay olmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 475)].

ilanlaşk *a. (i:la:nlaşk, 1 ince okunur) Ar. i'lān + 'aşk* Karşı cinse aşkı bildirme işi (TS, 2011, s. 1171) [< {Ar. **i'lān** duyuru, ilan < 'l-n yayılmak, ortaya çıkmak, açık olmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 281) + 1 terkip i'si} + {Ar. 'işk bir kimsenin sevdiği mahbuptan gayri nazarında dilber ve mahbup olmayıp nazarı ona hasreylemek, aşk (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23) < 'ş-k çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23)}].

ilk göz ağrısı *a. mec. 2. İlk sevilen, âşık olunan kimse* (TS, 2011, s. 1178) [< {Tür. **ilk** ilk, birinci olarak, en başta (Clauson, 1972, s. 140)} + {Tür. **köz, göz** göz (Clauson, 1972, s. 756) < **kö-** görmek **z**} + {Tür. **agrığ, ağrı** ağrı (Clauson, 1972, s. 90) < **agrı-** ağrımak (Clauson, 1972, s. 91) **ğ** + **ı** iyelik 3. t.}].

imam nikâhı *a. İslami kurallara göre kıyılan nikâh* (TS, 2011, s. 1181) [< {Ar. **imām** imam, namazda kendisine uyulan kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 396) < 'm-m insanların önlerine geçmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 396)} + {Ar. **nikāh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + 1 iyelik 3. t.}].

imam nikâhlı *sf. İmam nikâhı olan* (TS, 2011, s. 1181) [< {Ar. **imām** imam, namazda kendisine uyulan kimse (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 396) < 'm-m insanların önlerine geçmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 396)} + {Ar. **nikāh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + **ı**}].

imparatoriçe *a. 1. İmparator eşi* (TS, 2011, s. 1183) [< Lat. **imperator** önder, imparator (Akderin, 2012, s. 268) < **impero, imperare** emretmek,

hükmetmek (Akderin, 2012, s. 269) + *ıçe* küçültme eki < Sırp. *tsa* küçültme eki]

imparatoriçelik, ği a. İmparatoriçe olma durumu (TS, 2011, s. 1183) [< Lat. *imperator* önder, imparator (Akderin, 2012, s. 268) < *impero, imperare* emretmek, hükmetmek (Akderin, 2012, s. 269) + *ıçe* küçültme eki < Sırp. *tsa* küçültme eki + *lik*]

ini a. hlk. Kayın (II). (TS, 2011, s. 1193) [< Tür. *ini* küçük erkek kardeş (Clauson, 1972, s. 170)].

istemek (-i) 5. Evlenmek dileğinde bulunmak (TS, 2011, s. 1212) [< Tür. *iste-, irte-, izde-* aramak, istemek (Clauson, 1972, s. 243) < *iz* iz, işaret (Clauson, 1972, s. 277) + *de-mek*].

isteşmek (nsz) Karşılıklı sevgi belirtileri göstermek, flört etmek (TS, 2011, s. 1213) [< Tür. *iste-, irte-, izde-* aramak, istemek (Clauson, 1972, s. 243) *ş-* < *iz* iz, işaret (Clauson, 1972, s. 277) + *de-ş-mek*].

izdivaç, -cı a. (izdiva:cı) Ar. izdivāc esk. Evlenme (TS, 2011, s. 1239) [< Ar. *izdivāc* ikilik, çiftlik, eşleştirilmişlik, çift yapma (Baalbaki, 1995, s. 78) < *zevc* eş, çift olan şeyin her biri, hatunun eri ve erin hatunu (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 408-409) < *z-v-c* evlenmek, yaklaştırmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 172)].

izinname a. (izinna:me) Ar. izn + Far. nāme esk. 2. Bir nikâhın kıyılması için kadı tarafından verilen izin kâğıdı (TS, 2011, s. 1240) [< {Ar. *izn* destur ve icâze (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 590) < 'z-n izin vermek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 590)} + {Far. *nāma, nāme* bir yazı, mektup (Steingass, 1998, s. 1380)}].

J

jübile a. Fr. jubilé 1. Evliliğin ellinci yılında düzenlenen kutlama şenliği (TS, 2011, s. 1246) [< Fr. *jubilé* meslekte ellinci yıl kutlaması, jübile (Yurdakul, 2011, s. 943) < *jubilair* meslekte ellinci yılı tamamlayan,

jübile yapan (Yurdakul, 2011, s. 943) < *jübiler* bir şeyden büyük sevinç duymak (Yurdakul, 2011, s. 943)].

K

kaçmak, -ar (-e) 14. (-den) Kız veya kadın yasalara ve aile isteklerine karşı gelerek evlenmek için evinden ayrılmak (TS, 2011, s. 1256) [< *kaç-* kaçmak (Clauson, 1972, s. 589-590) *mak*].

kadın a. 2. sf. Analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri olan (TS, 2011, s. 1258) [< Tür. *hatun, katun* bayan; evli kadın, eş; kuma; kraliçe (Clauson, 1972, s. 602-603)].

kadınsız sf. 2. Karısı olmayan, eşsiz. (TS, 2011, s. 1259) [< Tür. *hatun, katun* bayan; evli kadın, eş; kuma; kraliçe (Clauson, 1972, s. 602-603) + *sız*].

kadınsızlık, -ğı a. Kadınsız olma durumu (TS, 2011, s. 1259) [< Tür. *hatun, katun* bayan; evli kadın, eş; kuma; kraliçe (Clauson, 1972, s. 602-603) + *sız+lık*].

kalak, -ğı a. hlk. 2. Gelin tacı (TS, 2011, s. 1273) [< Tür. *kalak* gelin tacı (TDK, 1975, s. 2608) < **kal-* kalmak, durmak (Clauson, 1972, s. 615-616) *ak*].

kalık sf. hlk. 3. Evlenme çağı geçmiş, evde kalmış (kız) (TS, 2011, s. 1278) [< Tür. *kal-* kalmak, durmak (Clauson, 1972, s. 615-616) *k*].

kalıklık, -ğı a. 2. Kalık olma durumu (TS, 2011, s. 1278) [< Tür. *kal-* kalmak, durmak (Clauson, 1972, s. 615-616) *k+lık*].

kalın (II) a. hlk. Gelin olacak kıza erkek tarafından verilen para veya armağan, ağırlık (TS, 2011, s. 1279) [< Tür. *kalın, kalım* kalın, başlık parası, mihr (Clauson, 1972, s. 622)].

kan ayaklı sf. 3. a. Kanı ayaklı (TS, 2011, s. 1295) [< {Tür. *kan* kan (Clauson, 1972, s. 629-630)} + {Tür. *adak, ayak* ayak (Clauson, 1972, s. 45) *at-* atmak *ak+lık*}.].

kanı ayaklı *a. mec. 2.* Yeni evlenmiş kadın, kan ayaklı (TS, 2011, s. 1298) [\langle {Tür. **kan** kan (Clauson, 1972, s. 629-630) + **ı** iyelik 3.t.} + {Tür. **adak, ayak** ayak (Clauson, 1972, s. 45) **at-** atmak **ak** + **lığ**}].

kapama *a. 3.* Metres (TS, 2011, s. 1304) [\langle Tür. **kapıg** kapı (Clauson, 1972, s. 583) + **a-** kapamak **ma**].

kapatma *a. 2.* Metres (TS, 2011, s. 1306) [\langle Tür. **kapıg** kapı (Clauson, 1972, s. 583) + **a- t-** kapatmak **ma**].

kapatmak *(-i) 3.* Bir kadınla nikâhsız yaşamak (TS, 2011, s. 1306) [\langle Tür. **kapıg** kapı (Clauson, 1972, s. 583) + **a- t-** kapatmak **mak**].

karabaş *a. (kara'baş) 3.* Rahip. **4. mec.** Evlenmemiş, evlenmek istemeyen erkek (TS, 2011, s. 1314) [\langle {Tür. **kara** kara (Clauson, 1972, s. 643-644)} + {Tür. **baş** baş (Clauson, 1972, s. 375)}].

karabet *a. (kara:bet) Ar. qarābet esk. 2.* Hısımlık (TS, 2011, s. 1314) [\langle Ar. **qarābat** rahim cihetiyle olan yakınlık (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 226) \langle **k-r-** **b** yakın olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 225)].

karı *a. 1.* Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika, zevce (TS, 2011, s. 1328) [\langle Tür. **karı** yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) \langle **karı-** yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) **ğ**].

karı ağızlı *sf. mec. 2.* Karısının etkisiyle, karısının ağızıyla konuşan (erkek), karısı ağızlı (TS, 2011, s. 1328) [\langle {Tür. **karı** yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) \langle **karı-** yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) **ğ**} + {Tür. **ağızlıg** ağızlı (Clauson, 1972, s. 98) \langle **ağız** ağız (Clauson, 1972, s. 98) + **lıg**}].

karı ağızlılık, -ğı *a.* Karı ağızlı olma durumu (TS, 2011, s. 1328) [\langle {Tür. **karı** yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) \langle **karı-** yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) **ğ**} + {Tür. **ağızlıg** ağızlı \langle **ağız** (Clauson, 1972, s. 98) + **lıg+lık**}].

karı koca a. Birbirleriyle evlenmiş kadın ve erkek (TS, 2011, s. 1328) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ*} + {< Tür. *koca* ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX)}].

karı kocalık, -ğı a. Karı koca olma durumu (TS, 2011, s. 1328) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ*} + {Tür. *koca* ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + *lık*}].

karılı sf. Herhangi bir nitelik veya nicelikte karısı olan (TS, 2011, s. 1329) [< Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *lı*].

karılık, -ğı a. 2. Evli kadının kocasına göre olan durumu veya görevi (TS, 2011, s. 1329) [< Tür. *karılık* kadınlık (Clauson, 1972, s. 659) < *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *lık*].

karılı kocalı zf. Karı koca birlikte (TS, 2011, s. 1329) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *lı*} + {Tür. *koca* ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + *lı*}].

karım köylü sf. mec. Karısı köylü (TS, 2011, s. 1329) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *m* iyelik 1. t.} + {Far. *kūy* bir kasaba, köy, ilçe (Steingass, 1998, s. 1065) + *lū*}].

karısı ağızlı sf. mec. Karı ağızlı (TS, 2011, s. 1330) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *sı* iyelik 3. t.} + {Tür. *ağızlığ* ağızlı < *ağız* (Clauson, 1972, s. 98) + *lı*}].

karısı ağızlılık, -ği *a.* Karı ağızlılık (TS, 2011, s. 1330) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *si* iyelik 3. t.} + {Tür. *ağızlığ* ağızlı < *ağız* (Clauson, 1972, s. 98) + *lığ* + *lık*}].

karısı köylü *sf. mec.* 1. Karısının yakınlarını benimseyip kendi yakınlarını unutan (erkek). 2. Kılıbık (TS, 2011, s. 1330-1331) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *si* iyelik 3. t.} + {Far. *kūy* bir kasaba, köy, ilçe (Steingass, 1998, s. 1065) + *lū*}].

karısı köylülük, -ğü *a.* Karısı köylü olma durumu (TS, 2011, s. 1331) [< {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ* + *si* iyelik 3. t.} + {Far. *kūy* bir kasaba, köy, ilçe (Steingass, 1998, s. 1065) + *lū* + *lük*}].

kasap havası *a.* Marmara Bölgesi'nde özellikle Trakya'da düğünlerde oynanan bir tür halk oyunu (TS, 2011, s. 1341) [< {Ar. *kaşşāb* düdük, ney ve kaval çalan kimse; hayvan boğazlayıcı, kasap (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 233) < *k-s-b* kesmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 232)} + {Ar. *havā* hava < *h-v-y* rüzgar esmek, havalanmak, arzu etmek (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 475) + *si* iyelik 3. t.}].

kaşık düşmanı *a.* *şaka* Kadın, eş (TS, 2011, s. 1346) [< {Tür. *kaşuk*, *kaşık* kaşık (Clauson, 1972, s. 671) < *kaşı-*, *kaşa-* kaşımak, çıkarmak (Clauson, 1972, s. 671) *k*} + {Far. *duşmān* düşman (Steingass, 1998, s. 526) + *i* iyelik 3. t.}].

katır karı *a. hlk.* 1. Çocuğu olmayan evli kadın (TS, 2011, s. 1351) [< {Tür. *katır* katır, inatçı (Clauson, 1972, s. 604) < *kat-* sert, sıkı, katı, dayanıklı, sağlamlaşmak (Clauson, 1972, s. 595) *'r*} + {Tür. *karı* yaşlı, yaşlı kadın, bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika (Clauson, 1972, s. 644) < *karı-* yaşlanmak (Clauson, 1972, s. 645) *ğ*}].

katkı a. 4. hlk. Düğün günü davetlilerin öğleye kadar gönderdikleri armağan (TS, 2011, s. 1352) [< Tür. **kat-** katmak, karışmak (Clauson, 1972, s. 594-595) **kı**].

kavletmek, -der (-le) (*ka'vletmek*) Ar. *ķavl* + T. *etmek* Sözleşmek, anlaşmak, söz kesmek (TS, 2011, s. 1357) [< {Ar. **ķavl** söz, kelam (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 332) < **ķ-v-l** söylemek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 332)} + {Tür. **ēt-** etmek, yapmak (Clauson, 1972, s. 36) **mek**}].

kayın, -ynı (II) a. Kadın veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, kayınbirader, ini (TS, 2011, s. 1364) [< Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)].

kayınbaba a. (*kayı'nbaba*) Kaynata (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. **aba, apa** baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. **baba** baba (Steingass, 1998, s. 135)}].

kayınbabalık, -ğı a. Kayınbaba olma durumu (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. **aba, apa** baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. **baba** baba (Steingass, 1998, s. 135) + **lık**}].

kayınbirader a. (*kayı'nbira:der*) Kayın (II) (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Far. **birādar, birader** bir erkek kardeş (Steingass, 1998, s. 167)}].

kayınbiraderlik, -ğı a. Kayınbirader olma durumu (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Far. **birādar, birader** bir erkek kardeş (Steingass, 1998, s. 167)} + **lık**}].

kayınço a. (*kayı'nço*) Kayınbiraderlere sevgi yollu söylenen söz (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. **eçi, eçü** ağabey (Clauson, 1972, s. 20)}].

kayınlık, -ğı (II) a. Kayın (II) olma durumu (TS, 2011, s. 1364) [< Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602) + **lık**}].

kayınpeder a. (*kayı'npeder*) T. *kayın* + Far. *peder* Kaynata (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. **kadın, kayın** kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Far.

pidar, padar, peder bir baba, bir erkeğin karısının babası, kayınbaba, babalık, kocanın babası (Steingass, 1998, s. 238)}].

kayınpederlik, -ği *a.* Kayınpeder olma durumu (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Far. *pidar, padar, peder* bir baba, bir erkeğin karısının babası, kayınbaba, babalık, kocanın babası (Steingass, 1998, s. 238) + *lık*}].

kayınvalide *a.* (*kayı'nva:lide*) Kaynana (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Ar. *vālida* anne (Baalbaki, 1995, s. 1220) < *v-l-d* doğurmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712)}].

kayınvalidelik, -ği *a.* Kayınvalide olma durumu (TS, 2011, s. 1364) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Ar. *vālida* anne (Baalbaki, 1995, s. 1220) < *v-l-d* doğurmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712) + *lık*}].

kaynana *a.* (*ka'ynana*) Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne (TS, 2011, s. 1368) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. *ana* anne (Clauson, 1972, s. 169-170)}].

kaynanalık, -ği *a.* 1. Kaynana olma durumu. 2. Kaynanaya yakışır davranış (TS, 2011, s. 1368) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. *ana* anne (Clauson, 1972, s. 169-170) + *lık*}].

kaynata *a.* (*ka'ynata*) Kocaya veya kadına göre birbirlerinin babası, kayınbaba, kayınpeder, babalık (TS, 2011, s. 1369) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. *ata* baba (Clauson, 1972, s. 40)}].

kaynatalık, -ği *a.* Kaynata olma durumu (TS, 2011, s. 1369) [< {Tür. *kadın, kayın* kayın (Clauson, 1972, s. 602)} + {Tür. *ata* baba (Clauson, 1972, s. 40) + *lık*}].

kazak, -ğı (II) a. 2. sf. mec. Karısına söz geçirebilen, dediğini yaptırabilen erkek, **kılıbık** karşıtı (TS, 2011, s. 1370) [< Tür. karısına söz geçirebilen erkek; inatçı, erkek keklik (Gülensoy, 2007, s. 487)].

kazaklık, -ğı a. Karısına söz geçirme, dediğini yaptırma durumu (TS, 2011, s. 1371) [< Tür. karısına söz geçirebilen erkek; inatçı, erkek keklik (Gülensoy, 2007, s. 487) + **lık**]

kemer bağlama a. Aile büyüğünün, gelinin beline altın veya gümüş kemer bağlaması töreni, kuşak bağlama (TS, 2011, s. 1384) [< {Far. **kamar**, **kemer** kuşak, kemer (Steingass, 1998, s. 1048-1049)} + {Tür. **bağla**-bağlama (Clauson, 1972, s. 314-315) < **bağ** bağ (Clauson, 1972, s. 310) + **la-** < **ba-** bağlamak (Clauson, 1972, s. 292) **ğ+la-ma**}].

kepez a. hlk. 3. Gelin başlığı (TS, 2011, s. 1392) [< Tür. **kepez** gelin başlığı (Gülensoy, 2007, s. 498); **kebez** pamuk (Clauson, 1972, s. 692); **kepez** bazı kuşların başındaki sorguç < **kep** + **ez** (Korkmaz, 2014, s. 121)].

kerata a. Rum. 1. Karısı tarafından aldatılan erkek (TS, 2011, s. 1393) [< Yun. **keratas** deyyus, kavat, boynuzlu (Aksoy, 2003, s. 149)].

keşiş a. Far. keşiş Rahip (TS, 2011, s. 1402) [< Far. **keşiş**, **kaşiş** rahip, keşiş (Steingass, 1998, s. 1035)].

kılavuz a. 3. Evlenecek olan erkek veya kadına eş bulan kimse (TS, 2011, s. 1406) [< Tür. **kulavuz**, **kulağuz**, **kılavuz** rehber, kılavuz (Clauson, 1972, s. 617-618)].

kılıbık, -ğı sf. Karısının baskısı altında bulunan (TS, 2011, s. erkek), karısı köylü, **kazak** karşıtı (TS, 2011, s. 1407) [< Tür. **gilibik**, **gilibik** karısının baskısı altında bulunan erkek, kılıbık (TDK, 1972b, s. 2042-2043); ***kıl** + **ibik** (Gülensoy, 2007, s. 508)].

kılıbıklaşma a. Kılıbıklaşmak işi (TS, 2011, s. 1407) [< Tür. **gilibik**, **gilibik** karısının baskısı altında bulunan erkek, kılıbık (TDK, 1972b, s. 2042-2043); ***kıl** + **ibik** (Gülensoy, 2007, s. 508) + **la-ş-ma**].

kılıbıklaşmak (*nsz*) Kılıbık duruma gelmek (TS, 2011, s. 1407) [< Tür. *gilibik*, *gilibik* karısının baskısı altında bulunan erkek, kılıbık (TDK, 1972b, s. 2042-2043); **kıl* + *ibik* (Gülensoy, 2007, s. 508) + *la-ş-mak*].

kılıbıklık, -ğ**ı** *a.* Kılıbık olma durumu (TS, 2011, s. 1407) [< Tür. *gilibik*, *gilibik* karısının baskısı altında bulunan erkek, kılıbık (TDK, 1972b, s. 2042-2043); **kıl* + *ibik* (Gülensoy, 2007, s. 508) + *lık*].

kına gecesi *a.* Düğünden önceki gece kızın evinde gelinin parmaklarına kına yakılırken yapılan eğlence (TS, 2011, s. 1410) [< {Ar. *ḥinnā* kına (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 70)} + {Tür. *geçe*, *gece* gece (Clauson, 1972, s. 694-695) < *geç-* geçmek *e* + *si* iyelik 3. t.}].

kırık, -ğ**ı** (II) *a.* *hlk.* Kadının veya erkeğin yasalara ve törelere aykırı olarak ilişki kurduğu erkek veya kadın (TS, 2011, s. 1415) [< Tür. *kır-kırmak* (Clauson, 1972, s. 643) ¹*k*].

kırık dölü *a.* Evlilik dışı ilişkiden doğan çocuk (TS, 2011, s. 1415) [< {Tür. *kır-kırmak* (Clauson, 1972, s. 643) ¹*k*} + {Tür. *töl*, *döl* döl, soy (Clauson, 1972, s. 490) + *ü* iyelik 3. t.}].

kısmet *a.* Ar. *ḳismet* 2. Evlenme talihi (TS, 2011, s. 1425) [< Ar. *ḳismet* nasip, kader, kısmet; pay, hisse (Baalbaki, 1995, s. 860) < *ḳ-s-m* bölmek, hisse, nasip (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 538)].

kısmet kapısı *a.* *mec.* 2. Kızın evlenip gittiği yer (TS, 2011, s. 1425) [< {Ar. *ḳismet* nasip, kader, kısmet; pay, hisse (Baalbaki, 1995, s. 860) < *ḳ-s-m* bölmek, hisse, nasip (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 538)} + {Tür. *kapığ*, *kapu* kapı (Clauson, 1972, s. 583) < *kap-* kapamak, örtmek *ıg+si*}].

kızevi *a.* (*kı'zevi*) Evlenme sürecinde kız tarafı (TS, 2011, s. 1435) [< {Tür. *kız* kız (Clauson, 1972, s. 679-680)} + {Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *i* iyelik 3. t.}].

kız kilimi *a.* Göçebe kızların işledikleri süslü çeyizlik kilim (TS, 2011, s. 1437) [< {Tür. *kız* kız (Clauson, 1972, s. 679-680)} + {Tür. *kilim*

kilim (Eren, 1999, s. 243); Far. *gīlīm* keçi yününden yapılmış bir giysi, kilim, halı (Steingass, 1998, s. 1096) + *i* iyelik 3. t.}].

kız kurusu *a. alay* Evlenmemiş yaşlı kız (TS, 2011, s. 1437) [< {Tür. **kız** kız (Clauson, 1972, s. 679-680)} + {Tür. **kuruğ, kurığ** kuru (Clauson, 1972, s. 652-653) < **kuri-** kurumak (Clauson, 1972, s. 646) *ğ*+**su** iyelik 3. t.}].

kızlık, -ği *a. 2. sf.* Bir kadının evlenmeden önceki yaşantısıyla ilgili, o döneme özgü. *3. hlk.* Üvey kız (TS, 2011, s. 1437-1438) [< Tür. **kız** kız (Clauson, 1972, s. 679-680) + **lık**].

kişi *a. 4. hlk.* Eş, koca (TS, 2011, s. 1448) [< Tür. **kişi** kişi, adam, eş (Clauson, 1972, s. 752-753)].

koca (I) *a.* Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş, zevç (TS, 2011, s. 1454) [< Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX)].

kocalı *sf.* Kocası olan, evli (kadın) (TS, 2011, s. 1455) [< Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + **lı**].

kocalık, -ği *a.* Bir kadına koca olma durumu (TS, 2011, s. 1455) [< Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + **lık**].

kocalılık, -ği *a.* Kocalı olma durumu (TS, 2011, s. 1455) [< Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + **lı**+**lık**].

kocasız *sf.* Kocası olmayan (kadın) (TS, 2011, s. 1455) [< Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + **sız**].

kocasızlık, -ği *a.* Kocasız olma durumu (TS, 2011, s. 1455) [< Tür. **koca** ihtiyar (Arat, 2006, s. XXXIX) + **sız**+**lık**].

koltuğa girme *a.* Düğün sırasında gelinin damadın koluna girmesini sağlama merasimi (TS, 2011, s. 1465) [< {Tür. **koltuk** koltuk altı (Clauson, 1972, s. 619) < **kol** kol (Clauson, 1972, s. 614-615) + **tuk** (Taş, 2015, s. 36) + **a** yönelme h. e.} + {Tür. **kir-, gir-** girmek (Clauson, 1972, s. 735-736) **me**}].

koltuk, -ğu *a.* 3. Eski düğünlerde damatla gelinin eve girerken konuklar arasından kol kola geçmeleri töreni (TS, 2011, s. 1465) [< Tür. **koltuk** koltuk altı (Clauson, 1972, s. 619) < **kol** kol (Clauson, 1972, s. 614-615) + **tuk** (Taş, 2015, s. 36)].

koltukçu *a.* 5. Düğünlerde ev düzenlenmesine yardım edip gelinle damada destek olan kimse (TS, 2011, s. 1465) [<Tür. **koltuk** koltuk altı (Clauson, 1972, s. 619) < **kol** kol (Clauson, 1972, s. 614-615) + **tuk** (Taş, 2015, s. 36) + **çu**].

konfeti *a.* (*konfe'ti*) *İt.* *confetti* Düğün, balo vb. eğlencelerde, spor karşılaşmalarında serpilerek, küçük yuvarlak pul biçiminde kesilmiş renkli kâğıt parçaları (TS, 2011, s. 1471) [< İt. **confettare** şekerlemesini yapmak < **confettiere** şekerlemeci < **confetto** düğün şekeri (Tanış, 2004, s. 256)].

kontes *a.* *Fr.* *comtesse* Kontun karısı (TS, 2011, s. 1474) [< Fr. **comtesse** kontes, kont karısı (Yurdakul, 2011, s. 359) < **comte** kont (Yurdakul, 2011, s. 359) + **esse** dişilik eki].

korte *a.* (*ko'рте*) *İt.* *corte* Âşıқтаşlık, flört (TS, 2011, s. 1485) [< İt. **corte (y)i** tavlamaya çalışmak (Tanış, 2004, s. 282) **corteggiare** tavlamaya çalışmak, sevgisini göstermek (Tanış, 2004, s. 283)].

kör ocak, -ğı *a.* *mec.* Çocuksuz aile (TS, 2011, s. 1503) [< {Far. **kūr** kör (Steingass, 1998, s. 1060)} + {Tür. **oçok, oçak, ocak** ocak, aile, dernek, birlik (Clauson, 1972, s. 22); **oçak, oçuk, otçuk** ocak (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 362) < **ot** ateş + **ak** (Korkmaz, 2014, s. 120)}].

köroğlu *a.* (*kö'roğlu*) *hlk.* Kocanın karısına verdiği ad (TS, 2011, s. 1503) [< {Far. **gūr, gaur, gor** mezar (Steingass, 1998, s. 1101)} + {Tür. **oğul** oğul (Clauson, 1972, s. 83-84) < **oğ** tohum + **u** iyelik 3. t.}].

kraliçe *a.* *Sırpça* 1. Kral karısı veya krallığı yöneten kadın, ece (TS, 2011, s. 1510) [< Sırp. **kralitsa** kralın hanımı (Ayverdi, 2011, s. 705) < **kraljica** güzellik (Dindic, Slavoljub; Teodosijevic, Mirjana; Tanaskovic,

Darko, 1997, s. 631) < **kralj** kral (Dindic, Slavoljub; Teodosijevic, Mirjana; Tanaskovic, Darko, 1997, s. 631) + **tsa** küçültme eki].

kraliçelik, -ği a. Kraliçe olma durumu (TS, 2011, s. 1510) [< Sırp. **kralitsa** kralın hanımı (Ayverdi, 2011, s. 705) < **kraljica** güzellik (Dindic, Slavoljub; Teodosijevic, Mirjana; Tanaskovic, Darko, 1997, s. 631) < **kralj** kral (Dindic, Slavoljub; Teodosijevic, Mirjana; Tanaskovic, Darko, 1997, s. 631)+ **tsa** küçültme eki + **lik**].

kuma a. Aynı erkekle evli olan kadınların birbirine göre adı, ortak (TS, 2011, s. 1523) [Tür. **kuma** kuma (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 465)].

kumalı sf. Kuması olan (TS, 2011, s. 1523) [< Tür. **kuma** kuma (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 465) + **lı**].

kumasız sf. Kuması olmayan (TS, 2011, s. 1524) [< Tür. **kuma** kuma (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 465) + **sız**].

kurum (II) a. huk. Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese (TS, 2011, s. 1538) [< Tür. **kur-** kurma, inşa (Clauson, 1972, s. 643) **um**].

kuşak bağlama a. 1. Düğün sırasında baba veya başka bir aile büyüğü tarafından gelinin beline kırmızı kurdele dolama (TS, 2011, s. 1543) [< {Tür. **kurşak, kuşak** kuşak, kemer, bel bağı (Clauson, 1972, s. 664) < **kurşa-**, **kuşa-** çevrelemek, bağlamak (Clauson, 1972, s. 665) **k** < **kur** kemer, kuşak (Clauson, 1972, s. 642) + **şa-k**} + {Tür. **bağla-** bağlama (Clauson, 1972, s. 314-315) < **bağ** bağ (Clauson, 1972, s. 310) + **la-** < **ba-** bağlamak (Clauson, 1972, s. 292) **ğ+la-ma**}].

küçük hanım a. Evin kızı veya genç gelini (TS, 2011, s. 1553) [< {Tür. **kiçig, küçük** küçük (Clauson, 1972, s. 696)} + {Tür. **han, kan** kağan, han, sultan (Clauson, 1972, s. 630) + **'m** iyelik1. t}].

küldöken *a. (kü'ldöken) hlk.* Kadın, eş (TS, 2011, s. 1556) [< {Tür. *kül* kül (Clauson, 1972, s. 715)} + {Tür. *tök-, dök-* dökmek, saçmak, dağıtmak (Clauson, 1972, s. 477) *en*}].

M

mabude *a. (ma:bu:de) Ar. ma'büde esk. 2. mec.* Tapınırcasına sevilen kadın, sevgili (TS, 2011, s. 1598) [< Ar. *ma'büdâ'* tapınılan dişi varlık < *ma'büd* tapılan kimse, put, ilah, tanrı (Baalbaki, 1995, s. 1067) < '-*b-d* tapmak, kulluk eylemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 640)].

madam *a. Fr. madame* 1. Fransa'da evli kadınlara verilen san, madama. 2. Türkiye'de Müslüman olmayan evli kadın, madama (TS, 2011, s. 1599) [< Fr. *madame* önceleri sadece evli kadınlar için kullanılırken giderek evlilik çağındaki bütün kadınlar için söylenen saygı hitabı, madam, sayın bayan (Yurdakul, 2011, s. 1010)].

madama *a. Fr. madame* Madam (TS, 2011, s. 1599) [< Fr. *madame* önceleri sadece evli kadınlar için kullanılırken giderek evlilik çağındaki bütün kadınlar için söylenen saygı hitabı, madam, sayın bayan (Yurdakul, 2011, s. 1010)].

mahrem *sf. Ar. mahrem* 1. Yakın akrabadan olduğu için nikâh düşmeyen (kimse) (TS, 2011, s. 1607) [< Ar. *mahram* bir adama evliliği helal olmayan akraba (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 426) *harâm* bir şeyin bir kimsenin üzerine yasak olması, yasak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424) < *h-r-m* yasak olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424)].

manita *a. (mani'ta) Yun. 1. argo* Sevgili (TS, 2011, s. 1621) [< Yun. **mania* tutku, düşkünlük (Aksoy, 2003, s. 172) + *sai* senin (Aksoy, 2003, s. 605)].

markiz *a. Fr. Marquise* 1. Markinin karısı (TS, 2011, s. 1628) [< Fr. *marquise* markiz, marki eşi (Yurdakul, 2011, s. 1034) < *marquis* marki, dükten sonra konttan önce gelen soyluluk unvanı (Yurdakul, 2011, s. 1034) + *e, esse* dişilik eki].

matmazel a. Fr. Mademoiselle 1. Evlenmemiş Hristiyan kızlar için “bayan” sözü yerine kullanılan bir unvan (TS, 2011, s. 1635) [< Fr. *mademoiselle* evlenmemiş genç kız, kadın (Yurdakul, 2011, s. 1010) < *madam* kadın + *oiselle* saf ve cahil genç kız; eş (Yurdakul, 2011, s. 1151)].

medeni hâl, -li a. Evli olup olmama durumu (TS, 2011, s. 1643) [< {Ar. *madīnat* şehir < (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 707) < *madanî* şehre mensup olan insan (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 707) *-î* nispet eki < *m-d-n* şehir bina etmek, medeni yaşamak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 405)} + {Ar. *hâla* < *h-v-l* yıl, sene; bir nesne üzerine yıl geçmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 186-187)}].

medeni nikâh a. huk. Resmî nikâh (TS, 2011, s. 1643) [< {Ar. *madīnat* şehir < (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 707) < *madanî* şehre mensup olan insan (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 707) *-î* nispet eki < *m-d-n* şehir bina etmek, medeni yaşamak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 405)} + {Ar. *nikâh* cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < *n-k-h* evlenmek}].

melike a. Ar. melike esk. 2. Padişah karısı (TS, 2011, s. 1648) [< Ar. *malika* kraliçe, sultan (Baalbaki, 1995, s. 1106) < *malik, mâlik* mülk sahibi, padişah (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 116) < *m-l-k* malik ve sahip olmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 416)].

metres a. Fr. maîtresse Evli bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın, kapama, kapatma, zamazingo (TS, 2011, s. 1668) [< Fr. *maîtresse* metres, nikâhsız yaşayan kadın; eş (Yurdakul, 2011, s. 1015) < *maître* yönetici, şef, ev hizmetlilerinin efendisi (Yurdakul, 2011, s. 1015) + *esse* dişilik eki].

metreslik, -ği a. Metres olma durumu (TS, 2011, s. 1668) [< Fr. *maîtresse* metres, nikâhsız yaşayan kadın; eş (Yurdakul, 2011, s. 1015) < *maître* yönetici, şef, ev hizmetlilerinin efendisi (Yurdakul, 2011, s. 1015) + *esse* dişilik eki + *lik*].

metrukiyet *a. (metru:kiyet) Ar. metrūkiyyet esk. 2.* Ayrılma, boşanma (TS, 2011, s. 1668) [< Ar. **matrūk** terk edilmiş + **ıyyat** nispet eki < **t-r-k** bırakmak, terk etmek, boşlamak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 77-78)].

mıhr *a. Ar. mehr. huk. esk.* Müslüman bir erkeğin nikâh esnasında eşine vermeyi kabullendiği mal veya para (TS, 2011, s. 1680) [< Ar. **mahr** sadâk, hatun tezevvücünde tayin olunan (belirlenen) nikâh bedeli (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 114) < **m-h-r** nikâh akdinde zevce için ağırlık vermek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 114)].

mis (II) *a. İng. miss* Evlenmemiş kadın (TS, 2011, s. 1689) [< İng. **miss**, **misses** evlenmemiş kızlara hitapta soyadından önce kullanılır; kız, bekâr genç bayan (Atalay H. , 2004, s. 2238)].

misis *a. İng. mistress* Evlenmiş kadın (TS, 2011, s. 1690) [< İng. **missis**, **missus** eş, karı, zevce (Atalay H. , 2004, s. 2239) < **mistress** evli kadınlara verilen unvan (Atalay H. , 2004, s. 2240)].

monogam *sf. Fr. monogame* Tek eşli (TS, 2011, s. 1695) [< Fr. **monogame** tek eşli (Yurdakul, 2011, s. 1082); {< Yun. **mono** yalnız, sadece (Aksoy, 2003, s. 184)}+ {< Yun. **gamos** evlilik (Aksoy, 2003, s. 61)}].

monogami *a. Fr. monogamie top. b.* Tek eşlilik (TS, 2011, s. 1695) [< Fr. **monogamie** tek eşlilik (Yurdakul, 2011, s. 1082); {Yun. **mono** yalnız, sadece (Aksoy, 2003, s. 184)} + {< Yun. **gamos** evlilik (Aksoy, 2003, s. 61)}].

muaşaka *a. (mua:şaka) Ar. mu'âşaka esk.* Âşıқтаşlık (TS, 2011, s. 1700) [< Ar. **mu'âşaka** sevişme, birbirini sevmek < 'ş-k çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23)].

musahiplik, -ği *a. 2.* Yol kardeşliği (TS, 2011, s. 1712) [< Ar. **muşâhib** hem-dem ve hem-sohbet olan kişi (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 179) < **ş-h-b** dost ve beraber olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 179) + **lik**].

muta (II) a. *Ar. mut‘a esk. 2.* Muta nikâhı (TS, 2011, s. 1714) [< Ar. **mut‘a** fayda, bir hatunu tezevvüç edip bir vakit ondan faydalandıktan sonra serbest bırakmak, mut‘at nikâhı (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 670) < **m-t-‘** nef lendirmek, çıkar amaçlı faydalanmak (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 670)].

mutallaka a. (*1 ince okunur*) *Ar. muṭallaḳa esk.* Boşanarak dul kalmış kadın (TS, 2011, s. 1715) [< Ar. **muṭallaḳa** boşanmış (Baalbaki, 1995, s. 1062) < **taṭlīk** avrat boşamak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 14) < **ṭalāk** avrat zevcinden boş olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 13) < **ṭ-l-k** tahliye-yi men’ü'l-kayd bağlı bir kimseyi serbest bırakmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 13)].

muta nikâhı a. Bazı yerlerde kadına verilen para karşılığında yapılan geçici nikâh, muta (TS, 2011, s. 1715) [< {Ar. **mut‘a** fayda, bir hatunu tezevvüç edip bir vakit ondan faydalandıktan sonra serbest bırakmak, mut‘at nikâhı (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 670) < **m-t-‘** nef lendirmek, çıkar amaçlı faydalanmak (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 670)} + {Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + 1 iyelik 3. t.}].

mücerret, -di sf. *Ar. mucerred esk. 3.* Evlenmemiş, bekâr (TS, 2011, s. 1720) [< Ar. **mucarrad** soyutlanma, soykunluk (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 586) < **tacrid** bir nesnenin kabuğunu soyamak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 585) < **c-r-d** soyunmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 585)].

mürüvvet a. *Ar. muruvvet 1.* Bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk, sevinç (TS, 2011, s. 1731) [< Ar. **muruv‘at** erkeklik, mertlik, yücelik, cömertlik (Baalbaki, 1995, s. 1024) < **murū‘et** adamlık, insanîyet, mertlik; insanîyetli, merdane olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 53) < **mar’** adam, er kişi (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 53) < **m-r-’** yemek yemek, yemek hoş gitmek, boğazdan kolay geçmek (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 405)].

müzmin bekâr *a.* 1. Evlilik çağını geçmiş olup da henüz evlenmemiş olan kimse. 2. Evlenmeyi düşünmeyen kimse (TS, 2011, s. 1741) [< {Ar. *muzmin* sürekli, köklü, kökleşmiş, eskimiş, uzun süreli (Baalbaki, 1995, s. 1027) < *azmân* bir nesne üzerinden zaman geçmek, köhne ve kadim olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 644) < *z-m-n* yatalak hasta olmak, halsiz düşmek} + {Ar. *bikr* henüz bakire olan kız, henüz evlenmemiş oğlan (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) < *b-k-r* kız bekâr olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774)}].

müzmin bekârlık, -ğı *a.* Müzmin bekâr olma durumu (TS, 2011, s. 1741) [< {Ar. *muzmin* sürekli, köklü, kökleşmiş, eskimiş, uzun süreli (Baalbaki, 1995, s. 1027) < *azmân* bir nesne üzerinden zaman geçmek, köhne ve kadim olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 644) < *z-m-n* yatalak hasta olmak, halsiz düşmek} + {Ar. *bikr* henüz bakire olan kız, henüz evlenmemiş oğlan (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) < *b-k-r* kız bekâr olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 774) + *lk*}].

N

namahrem *sf.* (*na:mahrem*) *Far.* *nâ* + *Ar.* *maḥrem* 1. Evlenmelerinde yasa bakımından sakınca olmayan (TS, 2011, s. kadın ve erkek) (TS, 2011, s. 1748) [< {*Far.* *nâ* fiillere ve isimlere getirilen bir ön ektir; negatiflik anlamı katar (Steingass, 1998, s. 1365)} + {Ar. *maḥram* bir adama evliliği helal olmayan akraba (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 426) *ḥarâm* bir şeyin bir kimsenin üzerine yasak olması, yasak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424) < *ḥ-r-m* yasak olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424)}].

namahremlık, -ğı *a.* Namahrem olma durumu (TS, 2011, s. 1748) [< {*Far.* *nâ* fiillere ve isimlere getirilen bir ön ektir; negatiflik anlamı katar (Steingass, 1998, s. 1365)} + {Ar. *maḥram* bir adama evliliği helal olmayan akraba (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 426) *ḥarâm* bir şeyin bir kimsenin üzerine yasak olması, yasak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424) < *ḥ-r-m* yasak olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 424) + *lk*}].

namzet, -di *a.* *Far.* *nâmzed* 2. *hık.* Sözlü, yavuklu (TS, 2011, s. 1751) [< *Far.* *nâm-zad* aday, aday olarak gösterilen, atanmış, alında yazan, nişanlı

(Steingass, 1998, s. 1379); {Far. **nām** bir ad, ün, şan (Steingass, 1998, s. 1378)} + {Far. **zad** vuran, çatışan, savaşan (Steingass, 1998, s. 612) < **zadan** vurmak, çarpmak (Steingass, 1998, s. 612)}].

nesebi gayrisahih *sf. huk.* Yasal olmayan bir birleşme sonunda doğan (çocuk) (TS, 2011, s. 1765) [< {Ar. **nasab**, **nisbat** hısımlık, karabet, peder tarafından olan karabet (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 267-268) < **n-s-b** bir kimsenin bir kimseye kendi soyunu ve nesebini zikir ve beyan eylemek; bir kimse, başka bir kimsenin kendine intisap eylemesini istemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 268) + **i** iyelik 3. t.} + {Ar. **ğayr** ayrı, başka, özge (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 61) < **ğ-y-r** başka ve değişik olmak (Topaloğlu & Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kâmus, 2005, s. 305) + **i** terkip i'si} + {Ar. **şahîh** sağlık, sağlamlık < **ş-h-h** salim (sağlıklı) olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 488)}].

nesebi sahih *sf. huk.* Kanuna uygun bir evlenme sonunda doğan (çocuk) (TS, 2011, s. 1765) [< {Ar. **nasab**, **nisbat** hısımlık, karabet, peder tarafından olan karabet (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 267-268) < **n-s-b** bir kimsenin bir kimseye kendi soyunu ve nesebini zikir ve beyan eylemek; bir kimse, başka bir kimsenin kendine intisap eylemesini istemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 268) + **i** iyelik 3. t.} + {Ar. **şahîh** sağlık, sağlamlık < **ş-h-h** salim (sağlıklı) olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 488)}].

nikâh *a. Ar. nikāh* **1. huk.** Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi. **2. esk.** Nikâh sırasında erkeğin kadına borçlandığı para (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikāh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek]

nikâhlama *a. Nikâhlamak işi* (TS, 2011, s. 1771). [< Ar. **nikāh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + **la-ma**]

nikâhlamak *(-i)* **1.** Evlendirmek **2.** nikâh kıymak (TS, 2011, s. 1771). [< Ar. **nikāh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir

hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **la-mak**]

nikâhlanış *a.* Nikâhlanma işi (TS, 2011, s. 1771). [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **la-n-ş**]

nikâhlanma *a.* Nikâhlanmak işi (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **la-n-ma**].

nikâhlanmak (*nsz, -e; -le*) **1.** Bir kimseye nikâhla bağlanmak. **2.** Bir erkekle bir kadının yasal olarak nikâh işlemleri yapılmak (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **la-n-mak**].

nikâhlayış *a.* Nikâhlama işi (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **la-ş**].

nikâhlı *sf.* **1.** sf. Aralarında nikâh işlemi yapılan. **2.** *zf.* Nikâhlı olarak (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **lı**].

nikâhlılık *sf.* Nikâha uygun olan (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-ğ** evlenmek + **lık**].

nikâhlılık, -ğı *a.* Nikâhlı olma durumu (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla

evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + **lr+lk**].

nikâh memuru *a.* Kanunlara uygun olarak nikâh işlemini yapan, nikâh kıyan görevli (TS, 2011, s. 1771) [< {Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek} + {Ar. **ma 'mür** emredilen < **²-m-r** buyurmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 751) + **u** iyelik 3. t.}].

nikâhsız *sf.* 1. Aralarında nikâh olmadığı hâlde karı koca hayatı süren. 2. *zf.* Nikâhsız olarak (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + **sız**].

nikâhsızlık, **-ği** *a.* Nikâhsız olma durumu (TS, 2011, s. 1771) [< Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek + **sız+lk**].

nikâh şekeri *a.* Nikâh töreninde davetlilere dağıtılmak üzere özel olarak yaptırılan şeker (TS, 2011, s. 1772) [< {Ar. **nikâh** cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < **n-k-h** evlenmek} + {Far. **şakar, şakkar** şeker (Steingass, 1998, s. 752) < Sans. **şarkarā** şeker (Steingass, 1998, s. 752) + **i** iyelik 3. t.}].

nişan *a. Far. nişān* 2. Nişanlanma sırasında yapılan tören. 3. Evlenmek üzere birbirine söz verme, nişanlanma (TS, 2011, s. 1773-1774) [< Far. **nişān** nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403)].

nişan halkası *a.* Nişan yüzüğü (TS, 2011, s. 1774) [< {Far. **nişān** nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403)} + {Ar. **halka** yuvarlak şey, kapı halkası, yüzük (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 68) < **h-l-k** halkalamak, halkalanmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 68) + **si** iyelik 3. t.}].

nişanlama *a.* Nişanlamak işi (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-ma*].

nişanlamak *(-i, -le)* 1. Bir çiftin evlenme işinin kararlaştığına belirti olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-mak*].

nişanlanış *a.* Nişanlanma işi (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-n-iş*].

nişanlanma *a.* 1. Nişanlanmak işi, adaklanma. 2. Bir erkekle bir kadının ileride birbirleriyle evlenmek için yaptıkları sözleşme (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-n-ma*].

nişanlanmak *(nsz, -le)* 1. Nişanlı duruma gelmek, adaklanmak. 2. Evlenmeye söz verme belirtisi olarak nişan yüzüğü takmak (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-n-mak*].

nişanlayabilme *a.* Nişanlayabilmek işi (TS, 2011, s. 1774) [< {Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-Ya*} + {*bil-me*}].

nişanlayabilmek *(-i, -e)* Nişanlama ihtimali veya imkânı bulunmak (TS, 2011, s. 1774) [< {Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-Ya*} + {*bil-mek*}].

nişanlayıverme *a.* Nişanlayıvermek işi (TS, 2011, s. 1774) [< {Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-YI*} + {*ver-me*}].

nişanlayıvermek *(-i, -le)* (*nişanlayı' vermek*) Çabucak veya ansızın nişanlamak (TS, 2011, s. 1774) [< {Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *la-YI*} + {*ver-mek*}].

nişanlı *a.* 1. Evlenmek için söz verip yüzük takmış olan kimse, adaklı (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *l*].

nişanlılık, -ğı *sf.* 1. Nişan töreni için (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *lık*].

nişanlılık -ğı *a.* Nişanlı olma durumu, yavukluluk (TS, 2011, s. 1774) [< Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + *l*+*lık*].

nişan yüzüğü *a.* Evlenecek olan çiftin nişanlandıklarında taktıkları ve düğünden sonra da taşıdıkları halka biçiminde yüzük, nişan halkası, alyans (TS, 2011, s. 1774) [< {Far. *nişān* nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403)} + {Tür. *üzük, yüzük* kesik, parmak yüzüğü (Clauson, 1972, s. 285) < *üz-* parçalamak, koparmak (Clauson, 1972, s. 279-280) ^ü*k* + *ü* iyelik 3. t.}].

O

ocak, -ğı *a.* 10. *mec* Ev, aile, soy (TS, 2011, s. 1786) [< Tür. *oçok, oçak, ocak* ocak, aile, dernek, birlik (Clauson, 1972, s. 22); *oçak, oçuk, otçuk* ocak (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 362) < *ot* ateş + *ak* (Korkmaz, 2014, s. 120)].

odalık, -ğı *a. esk.* 1. Bir erkeğin nikâhsız olarak aldığı kadın. (TS, 2011, s. 1788) [< Tür. *otağ, otak* küçük, geçici bir bina, küçük ev (Clauson, 1972, s. 46) < *ot, od* ateş (Clauson, 1972, s. 34) + *ak+lık* yahut *a-* ateşle, ateş yakmak *k*].

oğlanevi *a.* (*oğla'nevi*) Evlenme sürecinde erkek tarafı, erkekevi (TS, 2011, s. 1789) [< {Tür. *oğlan* oğlan, oğul, çocuk, genç (Taş, 2015, s. 26) < *oğul* oğul (Clauson, 1972, s. 83-84) < *oğ* tohum + ^u*l+an*} + {Tür. *ev* ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + *i* iyelik 3. t.}].

oğulluk, -ğu a. 2. hlk. Üvey oğul (TS, 2011, s. 1790) [< Tür. *oğulluk* evlatlık oğul (Clauson, 1972, s. 86) *oğul* oğul (Clauson, 1972, s. 83-84) < *oğ* tohum + ^u*l+luk*].

okumak (-i) 10. hlk. Bir yere çağırmak, davet etmek, okuntu göndermek (TS, 2011, s. 1793) [< Tür. *okı-* yüksek sesle çağırmak, okumak (Clauson, 1972, s. 79) *mak*].

okunmak (nsz) 4. hlk. Davet edilmek, çağrılmak (TS, 2011, s. 1794) [< Tür. *okı-* yüksek sesle çağırmak, okumak (Clauson, 1972, s. 79) *n-mak*].

okuntu a. hlk. Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı (TS, 2011, s. 1794) [< Tür. *okın-* okunmak (Clauson, 1972, s. 87) + *tı* < *okı-* yüksek sesle çağırmak, okumak (Clauson, 1972, s. 79) *n-tı*].

okuyucu a. 4. hlk. Düğüne çağrı yapan kimse (TS, 2011, s. 1794) [< Tür. *okıçı* okuyucu (Clauson, 1972, s. 80) < *okı-* yüksek sesle çağırmak, okumak (Clauson, 1972, s. 79) ^y*ucu*].

okuyuculuk, -ğu a. Okuyucu olma durumu (TS, 2011, s. 1794) [< Tür. *okıçı* okuyucu (Clauson, 1972, s. 80) < *okı-* yüksek sesle çağırmak, okumak (Clauson, 1972, s. 79) ^y*ucu+luk*].

onunki sf. 2. zm. tkz. Üçüncü kişinin karısından veya kocasından söz ederken kullanılan söz (TS, 2011, s. 1806) [< Tür. *ol, o* (Clauson, 1972, s. 123-124) + *nun* ilgi eki + *ki* aitlik eki].

ortak, -ğı a. 3. Kuma (TS, 2011, s. 1815) [< Tür. *ortuk, ortak* ortak, partner (Clauson, 1972, s. 205) < *or* meydan + *ta* bulunma h. e. + *k* küçültme eki].

P

paça günü a. hlk. Paça çorbası ziyafeti çekilen düğünden sonraki gün (TS, 2011, s. 1874) [< {Far. *pāça* kasaplık hayvanların özellikle haşlaması yapılan ayağı, paça (Steingass, 1998, s. 229)} + {Tür. *kün, gün* gün (Clauson, 1972, s. 725) + *ü* iyelik 3. t.}]

paçalık, -ğı *a.* 4. *hık.* Gelinin paça günü giydiği giysi (TS, 2011, s. 1874) [< Far. *pāça* kasaplık hayvanların özellikle haşlaması yapılan ayağı, paça (Steingass, 1998, s. 229) + *lık*].

partner *a.* Fr. *partenaire* 1. Eş. (TS, 2011, s. 1894) [< Fr. *partenaire* partner, eş (Yurdakul, 2011, s. 1204); İng. *partner* ortaklık (etymonline, 2017, *partner*)].

piç *a.* Far. *piç* 1. Anası ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade, veledizina (TS, 2011, s. 1923) [< Far. *beççe*, *beçe* bebek, çocuk, oğul, hizmetçi bir çocuk (Steingass, 1998, s. 157) < *beççe-yi kû* sokak çocuğu]

piçlik, -ğı *a.* 1. Piç olma durumu (TS, 2011, s. 1923) [< Far. *beççe*, *beçe* bebek, çocuk, oğul, hizmetçi bir çocuk (Steingass, 1998, s. 157) < *beççe-yi kû* sokak çocuğu + *lık*].

poliandri *a.* Fr. *polyandrie* *top.* *b.* Çok kocalılık (TS, 2011, s. 1936) [< Fr. *polyandrie* çok kocalılık (Yurdakul, 2011, s. 1287); {Yun. *poli* çok (Aksoy, 2003, s. 237)} + {Yun. *antros* erkek, koca, eş, adam (Aksoy, 2003, s. 29)}].

poligam *sf.* Fr. *polygame* *top.* *b.* Çok eşli (TS, 2011, s. 1936) [< Fr. *polygame* poligam, birden fazla eşli erkek veya birden fazla eşli kadın (Yurdakul, 2011, s. 1288); {Yun. *poli* çok (Aksoy, 2003, s. 237)} + {< Yun. *gamos* evlilik (Aksoy, 2003, s. 61)}].

poligami *a.* Fr. *polygamie* *top.* *b.* Çok eşlilik (TS, 2011, s. 1936) [< Fr. *polygamie* çok eşlilik (Yurdakul, 2011, s. 1288); {Yun. *poli* çok (Aksoy, 2003, s. 237)} + {< Yun. *gamos* evlilik (Aksoy, 2003, s. 61)}].

polijini *a.* Fr. *polygynie* *top.* *b.* Çok karılılık (TS, 2011, s. 1936) [< {Yun. *poli* çok (Aksoy, 2003, s. 237)} + {Yun. *gyne* kadın, karı, eş (Çelgin, 2011, s. 136)}].

prenses *a. Fr. princesse* **2.** Hükümdar karısı (TS, 2011, s. 1945) [< Fr. *princesse* prenses, hükümdarlık ailesinden olan kadın veya kızlara verilen unvan; prensin karısı veya kızı (Yurdakul, 2011, s. 1324) < *prince* prens (Yurdakul, 2011, s. 1324) + *esse* dişilik eki].

prenseslik, -ği *a. 1.* Prenses olma durumu. (TS, 2011, s. 1945) [< Fr. *princesse* prenses, hükümdarlık ailesinden olan kadın veya kızlara verilen unvan; prensin karısı veya kızı (Yurdakul, 2011, s. 1324) < *prince* prens (Yurdakul, 2011, s. 1324) + *esse* dişilik eki + *lik*].

R

rahibe *a. (ra:hibe) Ar. rāhibe Kadın rahip* (TS, 2011, s. 1961) [< Ar. *rāhibā* “rahip”in müennesi < *rāhib* Nasârâ taifesinin papazları (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 150) < *r-h-b* korkmak, yılmak, çekinmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 149)].

rahip, -bi *a. (ra:hip) Ar. rāhib* Hristiyanlarda genellikle manastırda yaşayan evlenmemiş papaz, keşiş, karabaş (TS, 2011, s. 1961) [< Ar. *rāhib* Nasârâ taifesinin papazları (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 150) < *r-h-b* korkmak, yılmak, çekinmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 149)].

refik *a. (refi:ki) Ar. refīk esk. 2.* Eş, koca, zevç (TS, 2011, s. 1970) [< Ar. *rafīk* yoldaş (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 910-911) < *r-f-k* arkadaş olmak (Topaloğlu & Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kâmus, 2005, s. 146)].

refika *a. (refi:ka) Ar. refīka esk.* Eş, karı (TS, 2011, s. 1970) [< Ar. *rafīka* kadın yoldaş < *rafīk* yoldaş (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 910-911) < *r-f-k* arkadaş olmak (Topaloğlu & Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kâmus, 2005, s. 146)].

resmî nikâh *a. huk.* Kanunlara uygun olarak nikâh memurunun kıydığı, devlet kayıtlarına geçen nikâh, medeni nikâh (TS, 2011, s. 1976) [< {Ar. *resm* eser, nişan (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 465) < *r-s-m* bir adama bir nesne ile emreylemek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 465) + Ar. *î* nispet eki} + {Ar. *nikâh* cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması

için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530)
< *n-k-h* evlenmek}].

ruhbanîyet *a. (ruhba:niyet) Ar. ruhbāniyyet esk. 1. din b. Rahiplerin evlenmeyerek ve dünyadan el etek çekerek yaşamaları durumu (TS, 2011, s. 1986) [< Ar. ruhbāniyyet < -iyyet mec'ûl masdar (Timurtaş, 2014, s. 149) < ruhbān korkmak, yılmak, çekinmek < r-h-b korkmak, yılmak, çekinmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 149)].*

S

saç *a. hlk. 1. Gelinin başından aşağı saçılan çiçek, şeker, arpa, para vb. şeyler. 2. Düğün armağanı (TS, 2011, s. 1999) [< Tür. saçığ, saç, saç u kutlama günlerinde dağıtılan mücevher, para ve yiyecekler, saç (Clauson, 1972, s. 796) < saç- saçmak (Clauson, 1972, s. 794) ığ].*

sağdıç, -cı *a. Düğünde gelin veya damada kılavuzluk eden kimse (TS, 2011, s. 2004) [< Tür. sağdıç düğünde gelinle damada yardım eden kimse, sağdıç (Clauson, 1972, s. 806) sağdıç dost (Atalay B. , 1992, s. 374)].*

sağdıçlık, -ğı *a. Sağdıç olma durumu (TS, 2011, s. 2004) [< Tür. sağdıç düğünde gelinle damada yardım eden kimse, sağdıç (Clauson, 1972, s. 806); sağdıç dost (Atalay B. , 1992, s. 374) + lık].*

sefire *a. (sefî:re) Ar. sefîre esk. 2. Elçi karısı (TS, 2011, s. 2057) [< Ar. safîra “sefir”in müennes şekli < safîr miyancı (ara bulucu), elçi (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 896) < s-f-r yola gitmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 895)].*

seninki *2. zm. tkz. Yanındakinin karısından veya kocasından söz ederken kullanılan söz (TS, 2011, s. 2066) [< sen sen (Clauson, 1972, s. 831-832) + in ilgi durumu eki ki aitlik eki].*

servi boylu *2. mec. Sevgili (TS, 2011, s. 2076) [< {Far. sarv selvi ağacı (Steingass, 1998, s. 679) + Ar. ĩ nispet eki} + {Tür. bod, boy boy (Clauson, 1972, s. 296-297) + lu}].*

sevdalı *sf.* 1. Sevdaya tutulmuş olan, tutkun, vurgun, âşık (TS, 2011, s. 2080) [< Ar. *savdā*’ esved sözünün müennesi (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 627) < *savad* siyah (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 626) < *asvad* siyah olan şey (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 626) *s-v-d* kararmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 197) + *lı*]

sevdalılık, -ğı *a.* Sevdalı olma durumu (TS, 2011, s. 2080) [< Ar. *savdā*’ esved sözünün müennesi (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 627) < *savad* siyah (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 626) < *asvad* siyah olan şey (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 626) *s-v-d* kararmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 197) + *lı+lık*]

sevgili *a.* 1. Sevilen ve âşık olunan kimse, yavuklu, dost, yâr, canan (TS, 2011, s. 2081) [< Tür. *sevig, sevgü* sevgi (Clauson, 1972, s. 787) < *sev-* sevmek (Clauson, 1972, s. 784) + *gi+lı*].

sevgililik, -ğı *a.* Sevgili olma durumu (TS, 2011, s. 2081) [< Tür. *sevig, sevgü* sevgi (Clauson, 1972, s. 787) < *sev-* sevmek (Clauson, 1972, s. 784) + *gi+lı+lık*].

seyyibe *sf.* Ar. *seyyibe esk.* Dul (kadın) (TS, 2011, s. 2085) [< Ar. *şayyiba* < *şayyib* gerek ölüm, gerek talak sebebiyle zevcinden ayrılmış dul hatun (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 86) < *s-y-b* dönmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 84)].

sihri *sf.* (*sihri:*) Ar. *şihri esk.* Evlilik yoluyla meydana gelen (akrabalık) (TS, 2011, s. 2091) [< Ar. *şihr* hısımlık, karabet, zevcenin anası ve kız karındaşı ve yeğeni gibi kimselerle olan akrabalık; kaynana, kaynata, baldız (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 942) < *ş-h-r* yaklaşmak, damat olmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 230) + Ar. *î* nispet eki].

sihriyet *a.* Ar. *şihriyyet esk.* Evlenme sonucu oluşan yakınlık, dünürlük, hısımlık (TS, 2011, s. 2091) [< Ar. *şihr* hısımlık, karabet, zevcenin anası ve kız karındaşı ve yeğeni gibi kimselerle olan akrabalık; kaynana, kaynata, baldız (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 942) < *ş-h-r* yaklaşmak, damat olmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 230) + Ar. *ıyyet* mec’ül masdar (Timurtaş, 2014, s. 149)].

söz kesimi *a.* Gençlerin evlenmeleri için ön anlaşma yapılması, sözlenme (TS, 2011, s. 2156) [< {Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z**} + {Tür. **kes-** kesmek ^{*i*}**m** + *i* iyelik 3. t.}].

sözleme *a.* Sözlemek işi (TS, 2011, s. 2156) [< Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+le-me**].

sözlemek (*-i*) Evlendirmek üzere söz kesmek (TS, 2011, s. 2156) [< Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+le-mek**].

sözlenme *a.* Sözlenmek işi (TS, 2011, s. 2156) [< Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+le-n-me**].

sözlenmek (*nsz*) Evlenmek için anlaşarak kesin karar vermek (TS, 2011, s. 2156) [< Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+le-n-mek**].

sözlü **2.** *a.* Evlenmek için birbirine söz vermiş olan kimse, yavuklu (TS, 2011, s. 2157) [< Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+lü**].

sözlülük, -ğü *a.* Sözlü olma durumu (TS, 2011, s. 2157) [< Tür. **söz** söz (Clauson, 1972, s. 860) < **sö-** söylemek, demek **z+lü+lük**].

sultan *a.* (*sulta:nı*) *Ar. sulṭān tar. 2.* Padişahların erkek ve kız çocukları ile anne ve eşlerine verilen unvan (TS, 2011, s. 2169) [< *Ar. sulṭān* hüccet, burhan ve delil; padişahın kudret ve satveti (sindirici güç); vali, padişah (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 482) < **s-l-ṭ** tagallüp, galip gelmek, yenmek, zorla almak (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 482)].

sülale *a.* (*süla:le, 1 ince okunur*) *Ar. sulāle 2. mec.* Ev, aile (TS, 2011, s. 2178) [< *Ar. sulāla* zürriyet, nesil, soy, yuva, aile (Baalbaki, 1995, s. 639) < **s-l-l** çekip çıkarmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 191)].

Ş

şartlı *sf. 3.* Şart etmiş olan (koca) (TS, 2011, s. 2206) [< *Ar. şart* ilzam ve iltizam olunan (sabit ve devamlı) hüküm (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 485) <

ş-r-ţ muamelatta bir nesneyi mevkufun aleyh kılmak (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 485) + **İ**].

şebiarus a. (*şe'biaru:su*) *Far. şeb* + *Ar. 'arūs esk.* Düğün gecesi (TS, 2011, s. 2209) [< {*Far. şeb* gece, karanlık (Steingass, 1998, s. 729) + *i* terkip i'si} + {*Ar. 'arūs* düğün esnasında olan yeni gelin ve güvey (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 260) < '*r-s* mülazemet etmek (bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma) (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 260)}].

şerbet a. *Ar. şerbet* **4.** Sözlenmek veya nişanlanmak üzere tarafların anlaşması durumunda tören yapılarak içilen içecek (TS, 2011, s. 2216) [< *Ar. şarbat* çokça sulamak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 169) < '*ş-r-b* içmek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 168)].

T

taallukat ç. a. (*taalluka:ti, 1 ince okunur*) *Ar. ta'allukât esk.* Hısımlar, yakınlar (TS, 2011, s. 2235) [< *ta'alluk* bir nesneyi bir şeye geçirip asmak ve bir adamın aşk ve muhabbetine giriftar olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 29) < '*-l-k* bir nesneye ilişip tutulmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 26) + *Ar. ât* çokluk eki].

taaşşuk a. *Ar. ta'aşşuk esk.* Karşılıklı âşık olma (TS, 2011, s. 2235) [< *Ar. ta'aşşuk* aşk eylemek, aşk ve alakası çok olan adam (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23) < *a-ş-k* yapışmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23)].

taç, -cı (I) a. (*ta:cı*) *Ar. tâc* **2.** Gelinlerin başlarına takılan süs (TS, 2011, s. 2240) [< *Ar. sultanların başlarına giydikleri mücevher kisve* (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 378) < '*t-v-c* taç giydirmek (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 34)].

takı a. 1. Çoğunlukla evlenen veya nişanlanan birine armağan olarak verilen küpe, bilezik, yüzük, zincir gibi şeylerin tümü (TS, 2011, s. 2248) [< *Tür. tak-* takmak, iliştmek (Clouston, 1972, s. 464) **İ**].

takmak, -ar 2. (-e, nsz) Dügün vb. törenlerde takı armağan etmek (TS, 2011, s. 2251) [< Tür. **tak-** takmak, iliştiirmek (Clouston, 1972, s. 464) **mak**].

talak a. (*tala:kı, 1 ince okunur*) Ar. *ṭalāk huk. esk.* Evliliğin sona ermesi, erkeğin karısını boşaması (TS, 2011, s. 2254) [< Ar. **ṭalāk** avrat zevcinden boş olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 13) < **ṭ-l-k** tahliye-yi men'ü'l-kayd bağılı bir kimseyi serbest bırakmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 13)].

talakıselase a. (*tala:kıselâ:se, 1'ler ince okunur*) Ar. *ṭalāk + ṣelāṣe esk.* Mecelle'ye göre, kocanın ayrı ayrı üç kez veya bir arada üç kez karısını boşadığını bildirmesiyle gerçekleşen boşanma (TS, 2011, s. 2254) [< {Ar. **ṭalāk** avrat zevcinden boş olmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 13) < **ṭ-l-k** tahliye-yi men'ü'l-kayd bağılı bir kimseyi serbest bırakmak (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 13) + *i* terkip *i'si*} + {Ar. **ṣalāṣa** üçer üçer (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 341) **ṣ-l-ṣ** bir nesne üç tane olmak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 341)}].

talip,-bi sf. (*ta:lîp*) Ar. *ṭālib 2. a.* Genellikle evlenmek isteyen ve bu isteğini evleneceği kimseye bildiren erkek (TS, 2011, s. 2256) [< Ar. **ṭālib** isteyici (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) < **ṭ-l-b** istemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191)].

talipli sf. hlk. 1. Talip olan, talip. 2. Talibi bulunan (TS, 2011, s. 2256) [< Ar. **ṭālib** isteyici (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) < **ṭ-l-b** istemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) + *lî*].

taliplik, -ği a. Talip olma durumu (TS, 2011, s. 2256) [< Ar. **ṭālib** isteyici (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) < **ṭ-l-b** istemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) + *lîk*].

taliplilik, -ği a. Talipli olma durumu (TS, 2011, s. 2256) [< Ar. **ṭālib** isteyici (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) < **ṭ-l-b** istemek (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 191) + *lî+lîk*].

taygeldi a. (*ta'ygeldi*) *hlk.* İkinci kez evlenen kadının beraberinde getirdiği çocuk veya çocuklar (TS, 2011, s. 2291) [< {Far. **tāy** yarım yük, denk

(Steingass, 1998, s. 278)} + {Tür. **kel-**, **gel-** gelmek (Clauson, 1972, s. 715) **dî** görülen g. z.}].

teehhül a. Ar. *te'ehhul esk.* Evlenme (TS, 2011, s. 2298) [< Ar. **ta'ahhul** evlenme < Ar. **ahl** bir adamın aşiret ve akrabası ile evlat ve ayali (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 136) < **a-h-l** evlenmek, alışmak (Sarı, 1980, s. 56)].

tek eşli sf. Eşi bir tek olan, tek evli, monogam (TS, 2011, s. 2304) [< {Tür. **tek** tek (Clauson, 1972, s. 475)} + {Tür. **eşlig**, **işli** eşli (Clauson, 1972, s. 262) < **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + **li_g**}].

tek eşlilik, -ği a. top. b. Kadının veya erkeğin karşı cinsten yalnız bir kişiyle evlenebilmesini onaylayan, birden çok kadınla veya erkekle evlenmeyi yasaklayan evlilik biçimi, tek evlilik, monogami (TS, 2011, s. 2304) [< {Tür. **tek** tek (Clauson, 1972, s. 475)} + {Tür. **eşlig**, **işli** eşli (Clauson, 1972, s. 262) < **eş** eş, yoldaş, karı kocadan her biri (Clauson, 1972, s. 253-254) + **li_g+lik**}].

tek evli sf. Tek eşli (TS, 2011, s. 2304) [< {Tür. **tek** tek (Clauson, 1972, s. 475)} + {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g**}].

tek evlilik, -ği a. top. b. Tek eşlilik (TS, 2011, s. 2304) [< {Tür. **tek** tek (Clauson, 1972, s. 475)} + {Tür. **evlig** evli (Clauson, 1972, s. 10) < **ev** ev (Clauson, 1972, s. 3-4) + **li_g+lik**}].

telli duvaklı sf. Duvakla ve telle süslenmiş olan (gelin) (TS, 2011, s. 2314) [< {Er. **tel** çeşitli madenlerden yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan, kopmaya karşı dayanıklı çok ince ve uzun nesne (Ayverdi, 2011, s. 1227); Er. **t'yel** tel, iplik (Parker, 2008, s. 135) + **li**} + {Tür. **tuğ** saltanat sembolü (Clauson, 1972, s. 464) + **ak** küçültme eki + **li**}].

tezevvüç, -cü a. Ar. *tezevvuc esk.* Evlenme (TS, 2011, s. 2344) [< Ar. **tazavvuc** çiftlenmek ve eş olmak, bir hatunu nikâhla almak (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 409) < **zavc** eş, çift olan şeyin her biri, hatunun

eri ve erin hatunu (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 408-409) < **z-v-c** evlenmek, yaklaştırmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 172)].

toyucu *a.* Toy veren kimse, düğüncü (TS, 2011, s. 2376) [< Tür. **toy** büyük topluluk, düğün yemeği (Clauson, 1972, s. 566-567) + **cu**].

U

uzatmalı nişanlı *a.* Nişanlılık süresi gereğinden çok uzamış olan kadın veya erkek (TS, 2011, s. 2436) [< {Tür. **uzat-** uzatmak (Clauson, 1972, s. 282) < **uza-** uzamak (Clauson, 1972, s. 281) < **uz** yol, geçit (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 620) + **a-t-ma+lı**} + {Far. **nişân** nişan, iz, işaret, mühür (Steingass, 1998, s. 1402-1403) + **lı**}].

uzatmalı sevgili *a.* Evlenmeye karar veremeyip çok uzun süre sevgili olarak kalan kadın veya erkek (TS, 2011, s. 2436) [< {Tür. **uzat-** uzatmak (Clauson, 1972, s. 282) < **uza-** uzamak (Clauson, 1972, s. 281) < **uz** yol, geçit (Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M., 1969, s. 620) + **a-t-ma+lı**} + {Tür. **sevig, sevgü** sevgi (Clauson, 1972, s. 787) < **sev-** sevmek (Clauson, 1972, s. 784) + **gi+lı**}].

Ü

üçten dokuza *a. esk.* İslam hukukuna göre kocanın üçerli aralıklarla üç kez “boş ol” sözünü tekrarlayıp boşanma konusundaki kararlılığını göstererek karısını boşaması (TS, 2011, s. 2443) [< {Tür. **üç** üç (Clauson, 1972, s. 18) + **ten** ayrılma h. e.} + {Tür. **tokkuz, tokuz** dokuz (Clauson, 1972, s. 474) + **a** yönelme h. e.}].

üvey *sf.* 1. Yalnız yasaca akraba sayılan, aralarında kan bağı bulunmayan, öz olmayan. (TS, 2011, s. 2457) [< Tür. **ögey** üvey (Clauson, 1972, s. 119) < **ög** anne (Clauson, 1972, s. 99) + **ey** yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)].

üvey ana *a.* Üvey anne (TS, 2011, s. 2457) [< {Tür. **ögey** üvey (Clauson, 1972, s. 119) < **ög** anne (Clauson, 1972, s. 99) + **ey** yok, değil, yokluk,

eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. *ana* anne (Clauson, 1972, s. 169-170)}].

üvey anne *a. 1. a.* Öz olmayan anne, analık, üvey ana, cicianne (TS, 2011, s. 2457) [< {Tür. *ögey* üvey (Clauson, 1972, s. 119) < *ög* anne (Clauson, 1972, s. 99) + *ey* yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. *ana* anne (Clauson, 1972, s. 169-170) *anne* çocuk dilinde ana}].

üvey baba *a. 1.* Öz olmayan baba, babalık (TS, 2011, s. 2457) [< {Tür. *ögey* üvey (Clauson, 1972, s. 119) < *ög* anne (Clauson, 1972, s. 99) + *ey* yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. *aba, apa* baba (Clauson, 1972, s. 5); Far. *baba* baba (Steingass, 1998, s. 135)}].

üvey çocuk, -ğu *a.* Üvey evlat (TS, 2011, s. 2457) [< {Tür. *ögey* üvey (Clauson, 1972, s. 119) < *ög* anne (Clauson, 1972, s. 99) + *ey* yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. *çocuk, çocuk* domuz yavrusu, çocuk (Clauson, 1972, s. 400)}].

üvey evlat, -dı *a. 1.* Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan evlat, üvey çocuk (TS, 2011, s. 2457-2458) [< {Tür. *ögey* üvey (Clauson, 1972, s. 119) < *ög* anne (Clauson, 1972, s. 99) + *ey* yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Ar. *avlād* yavrular, çocuklar (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712) < *valad* döl, yavru (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712) *v-l-d* doğurmak (Topaloğlu & Karaman, 2013, s. 504)}].

üvey kardeş *a.* Anaları veya babaları ayrı olan kardeşlerden her biri (TS, 2011, s. 2458) [< {Tür. *ögey* üvey (Clauson, 1972, s. 119) < *ög* anne (Clauson, 1972, s. 99) + *ey* yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. *karındaş, kardaş* aynı anadan kardeş (Clauson, 1972, s. 662) < *karın* karın (Clauson, 1972, s. 661) < **kar-¹n+daş*}].

üvey kız *a.* Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan kız çocuk (TS, 2011, s. 2458) [< {Tür. *ögey* üvey (Clauson, 1972, s. 119) < *ög* anne (Clauson, 1972, s. 99) + *ey* yok,

değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. **kız** kız (Clauson, 1972, s. 679-680)}].

üvey oğul, -ğlü a. Karı kocanın her birine göre öbürünün ayrı bir eşinden dünyaya gelmiş olan erkek çocuk (TS, 2011, s. 2458) [< {Tür. **ögey** üvey (Clauson, 1972, s. 119) < **ög** anne (Clauson, 1972, s. 99) + **ey** yok, değil, yokluk, eksiklik (Li, 1999, s. 79)} + {Tür. **oğul** oğul (Clauson, 1972, s. 83-84) < **og** tohum + **ʉl**}].

V

varmak, -ir (-e) 6. Kadın, evlenmek (TS, 2011, s. 2471) [< Tür. **bar-** varmak, gitmek (Clauson, 1972, s. 354) **mak**].

veledizina a. (vele'dizina:) Ar. *veled* + *zinā kaba* Piç (TS, 2011, s. 2478) [< {Ar. **valad** döl, yavru (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 712) < **v-l-d** doğurmak (Topaloğlu & Karaman, 2013, s. 504) + **i** terkip i'si} + {Ar. **zinā** zina < **z-n-y** zina etmek (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 171)}].

vermek, -ir (-i, -e) 8. Kızı, kadını biriyle evlendirmek (TS, 2011, s. 2481) [< Tür. **bér-, vér-** vermek (Clauson, 1972, s. 354-355) **mek**].

vikontes a. Fr. vicomtesse Kadın vikont veya vikont karısı (TS, 2011, s. 2486) [< Fr. **vicomtesse** vikontes, vikont karısı (Yurdakul, 2011, s. 1680) < **vicomte** vikont, kontun altında olan bir soyluluk unvanı (Yurdakul, 2011, s. 1680) + **esse** dişilik eki].

Y

yağlıkçı a. hlk. 2. Gelinlik, tel, duvak vb.ni kiraya veren kimse (TS, 2011, s. 2502) [< Tür. **yağlık** mendil, çevre (TDK, 1982, s. 4808) < **yağ** yağ (Clauson, 1972, s. 895) + **lık+çı**].

yaldızlamak (-i) 4. mec. Boynuz takmak (TS, 2011, s. 2512-2513) [< Tür. **yılduz** parlayan, parlak, ışıltılı (Clauson, 1972, s. 922) ~ **yal-, yalı-** parlamak, ışıldamak (Clauson, 1972, s. 918) < **yal-l-t-** parlatmak, ışıldamak **ʉz** yıldız + **la-mak** < ***ya-** yalmak, parlamak (Clauson, 1972, s. 869) **l-** (Taş, 2015, s. 194) **ʉt-ʉz**].

yapıştırma *a. 3. esk.* Gelinlerin yüzüne yapıştırılarak yapılan süs (TS, 2011, s. 2528) [< Tür. *yapşur-*, *yapıştır-* tutmak, birleştirmek, yapıştırmak (Clauson, 1972, s. 881) < *yapış-* yapışmak (Clauson, 1972, s. 880) < *yap-* yapmak, kurmak, yapıştırmak, yerleştirmek (Clauson, 1972, s. 870-871) ⁱ*ş-tır-ma*].

yapmak, -ar **15.** (-i, -e) Evlendirmek (TS, 2011, s. 2529) [< Tür. *yap-* yapmak, kurmak, yapıştırmak, yerleştirmek (Clauson, 1972, s. 870-871) *mak*].

yâr, -ri *a. (yâ:ri) Far. yâr* **1.** Sevgili (TS, 2011, s. 2531) [< Far. *yâr* sevgili, dost, yoldaş, yardımcı, metres (Steingass, 1998, s. 1525)].

yârlık, -ği *a. Yâr olma durumu* (TS, 2011, s. 2541) [< Far. *yâr* sevgili, dost, yoldaş, yardımcı, metres (Steingass, 1998, s. 1525) + *lık*].

yasak aşk *a. Hukuk, din, töre bakımından uygun görülmeyen, reddedilen aşk* (TS, 2011, s. 2542) [< {Far. *yāsāk* ‘düzenleme, Moğol kanunu’ (Steingass, 1998, s. 1526) < Moğ. *yasak* [= casag] ‘yönetim, idare, bey; yasa, kanun, yargı, ceza’ (Lessing, 2003, s. 1606-1607) < *casa-* ‘yasamak, düzenlemek’ (Lessing, 2003, s. 1606-1607) *g*} + {Ar. ‘aşk aşk < ‘-ş-*k* çok sevmek (Fîrûzâbâdî, 1855, s. 23)}].

yasak ilişki *a. Gelenek, göreneklere ve yasalara aykırı olarak yaşanan gönül ilişkisi* (TS, 2011, s. 2542) [< {Far. *yāsāk* ‘düzenleme, Moğol kanunu’ (Steingass, 1998, s. 1526) < Moğ. *yasak* [= casag] ‘yönetim, idare, bey; yasa, kanun, yargı, ceza’ (Lessing, 2003, s. 1606-1607) < *casa-* ‘yasamak, düzenlemek’ (Lessing, 2003, s. 1606-1607) *g*} + {Tür. *iliş-* bağlamak (Clauson, 1972, s. 153-154) < *il-* takılmak, bağlanmak (Clauson, 1972, s. 125) ⁱ*ş-ki*}].

yavuklama *a. Yavuklamak işi* (TS, 2011, s. 2553) [< Tür. *yağuk*, *yavuk* yakın, hısım (Clauson, 1972, s. 901) < *yağ-*, *yavu-*, *yak-* yaklaşmak (Clauson, 1972, s. 898-899) ^u*k+la-ma*].

yavuklamak (-i, -e) *hlk.* Nişanlamak (TS, 2011, s. 2553) [< Tür. *yağuk*, *yavuk* yakın, hısım (Clauson, 1972, s. 901) < *yağ-u-*, *yav-u-*, *yak-* yaklaşmak (Clauson, 1972, s. 898-899) ^u*k+la-mak*].

yavuklanma *a.* Yavuklanmak işi (TS, 2011, s. 2553) [< Tür. *yağuk*, *yavuk* yakın, hısım (Clauson, 1972, s. 901) < *yağ-u-*, *yav-u-*, *yak-* yaklaşmak (Clauson, 1972, s. 898-899) ^u*k+la-n-ma*].

yavuklanmak (*nsz*, -e) *hlk.* Biriyle nişanlanmak (TS, 2011, s. 2553) [<Tür. *yağuk*, *yavuk* yakın, hısım (Clauson, 1972, s. 901) < *yağ-u-*, *yav-u-*, *yak-* yaklaşmak (Clauson, 1972, s. 898-899) ^u*k+la-n-mak*].

yavuklu *a. hlk.* 1. Sözlü. 2. Sevgili (TS, 2011, s. 2553) [< Tür. *yağuk*, *yavuk* yakın, hısım (Clauson, 1972, s. 901) < *yağ-u-*, *yav-u-*, *yak-* yaklaşmak (Clauson, 1972, s. 898-899) ^u*k+lu*].

yavukluluk, -ğu *a.* Yavuklu olma durumu (TS, 2011, s. 2553) [< Tür. *yağuk*, *yavuk* yakın, hısım (Clauson, 1972, s. 901) < *yağ-u-*, *yav-u-*, *yak-* yaklaşmak (Clauson, 1972, s. 898-899) ^u*k+lu+luk*].

yazıcı kadın *a. hlk.* Gelinlerin yüzünü boyayıp süsleyen kadın (TS, 2011, s. 2560) [< {Tür. *yaz-* yazmak (Clauson, 1972, s. 984) *ıcr*} + {Tür. *hatun*, *katun* bayan; evli kadın, eş; kuma; kraliçe (Clauson, 1972, s. 602-603)}].

yazıcılık, -ği *a. 3. hlk.* Gelinlerin yüzünü boyayıp süsleme işi (TS, 2011, s. 2560) [< Tür. *yaz-* yazmak (Clauson, 1972, s. 984) *ıcr+lık*].

yazmak,-ar (I) (-i) 10. *hlk.* Gelinin yüzünü süslemek (TS, 2011, s. 2562-2563) [< Tür. *yaz-* yazmak (Clauson, 1972, s. 984) *mak*].

yenge *a. 1.* Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı. 2. Bir erkeğin kendi karısından söz ederken kullandığı ad. 4. *hlk.* Düğünde geline kılavuzluk eden kadın (TS, 2011, s. 2571) [< Tür. *yenge* yenge (Clauson, 1972, s. 950)].

yengelik, -ği *a. 1.* Yenge olma durumu. (TS, 2011, s. 2572) [< Tür. *yenge* yenge (Clauson, 1972, s. 950) + *lık*].

yetişkin *sf.* 2. Evlenme çağına gelmiş (kimse) (TS, 2011, s. 2585) [< Tür. *yetiş-* yetişmek, erişmek, ulaşmak (Clauson, 1972, s. 894) < *yét-* yetişmek (Clauson, 1972, s. 884-885) ⁱ*ş-kin*].

yıldırım nikâhı *a.* Özel durumlarda işlemlerin hızlandırılmasıyla yapılan nikâh (TS, 2011, s. 2591) [< {Tür. *yaldırım, yıldırım* şimşek, yıldırım < *yaltır-, yıldıra-, ıldıra-* parlamak, ışıldamak (Clauson, 1972, s. 923-924) < *yal-, yalı-* parlamak, ışıldamak (Clauson, 1972, s. 918) < **ya-* yalmak (Clauson, 1972, s. 869) *l-dır,-m*} + {Ar. *nikâh* cima eyleme, cimanın yasak ve haram olmaktan çıkması için bir hatunla evlenerek kendine eş yapma (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 530) < *n-k-ḥ* evlenmek + *ı* iyelik 3. t.}].

yol *a.* 12. *hlk.* Düğünde, oğlanevinin kızevine verdiği para, mal veya armağan (TS, 2011, s. 2602) [< Tür. *yol* yol, seyahat (Clauson, 1972, s. 917)].

yoldaş *a.* 3. Eşlerden her biri (TS, 2011, s. 2604) [< Tür. *yol* yol, seyahat (Clauson, 1972, s. 917) + *daş*].

yol kardeşliği *a. din b.* Evli iki aile arasında kurulan kardeşlik bağı, musahiplik (TS, 2011, s. 2605) [< {Tür. *yol* yol, seyahat (Clauson, 1972, s. 917)} + {Tür. *karındaş, kardaş* aynı anadan kardeş (Clauson, 1972, s. 662) < *karın* karın (Clauson, 1972, s. 661) < **kar-¹n* + *daş+lık* + *i* iyelik 3. t.}].

yuvalanmak (*nsz*) 1. Ev bark, yuva sahibi olmak, yuva kurmak (TS, 2011, s. 2619) [< Tür. *uyala-, yuvala-* yuva yapmak (Clauson, 1972, s. 273) < *uya, yuva* yuva (Clauson, 1972, s. 267) + *la-n-mak*].

yüz görümlüğü *a.* Damadın düğün günü geline verdiği armağan (TS, 2011, s. 2634) [< {Tür. *yüz* yüz (Clauson, 1972, s. 983)} + {Tür. *körüm* manzara, görünüş (Clauson, 1972, s. 745) + *lük* < *kör-* görmek (Clauson, 1972, s. 736) ^ü*m+lük* + *ü* iyelik 3. t.}].

yüz yazısı *a. hlk.* Köylerde gelinin yüzüne yapıştırılan telli, pullu süsler (TS, 2011, s. 2637) [< {Tür. *yüz* yüz (Clauson, 1972, s. 983)} + {Tür. *yaz-*

yazmak (Clauson, 1972, s. 984) **ıg** (Korkmaz, 2014, s. 153) + **si** iyelik 3. t.}].

Z

zamazingo *a. argo* 2. Dost. 3. Metres (TS, 2011, s. 2642) [< *Hosa (Hausa Dili) **zamazingo** denemeler < **zama** denemek].

zevce *a. Ar. zevce esk.* Karı (TS, 2011, s. 2652) [< Ar. **zavca** eş, çift olan şeyin her biri, hatunun eri ve erin hatunu (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 408-409) < **z-v-c** evlenmek, yaklaştırmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 172)].

zevcelik, -ği *a. Zevce olma durumu, karılık, eşlik* (TS, 2011, s. 2652) [< Ar. **zavca** eş, çift olan şeyin her biri, hatunun eri ve erin hatunu (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 408-409) < **z-v-c** evlenmek, yaklaştırmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 172) + **lik**]

zevç, -ci *a. Ar. zevç esk.* Koca (TS, 2011, s. 2652) [< Ar. **zavca** eş, çift olan şeyin her biri, hatunun eri ve erin hatunu (Fîrûzâbâdî, 1852, s. 408-409) < **zavc** karı, koca, çift (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 172) < **z-v-c** evlenmek, yaklaştırmak (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 172)].

zılgıt *a. 2. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bazı yerlerinde genellikle düğünlerde eğlenmek amacıyla dili ağız içinde değişik bir biçimde oynatarak ahenkli bir ses çıkarma* (TS, 2011, s. 2654) [< Ar. **zalgûta** şiddetli bağırış, çığlık (Ayverdi, 2011, s. 1387)].

zifaf *a. (zifa:fi) Ar. zifâf* Gerdek (TS, 2011, s. 2658) [< Ar. **zifâf** gelini düzüp, koşup gerdek için güveyi hanesine iletmek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 772) < **z-f-f** gerdeğe iletmek (Fîrûzâbâdî, 1853, s. 772)].

zina *a. (zina:) Ar. zinā* ² Aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki (TS, 2011, s. 2660) [< Ar. **zinā** zina < **z-n-y** zina etmek (Topaloğlu & Karaman, 2005, s. 171)].

SONUÇ

Yazı dilimizin ilk örneklerinden itibaren takip edebildiğimiz evlilik kavramları Türkçenin söz varlığında önemli bir yere sahiptir ve iç ögeler bakımından çok zengindir. Bu kavramlar içerisinde yabancı dillerden alıntı sözcükler olduğu gibi Türkçeden de başka dillere geçmiş olanlar mevcuttur.

Bu çalışma, 2011 yılında yayımlanan TDK *Türkçe Sözlük* taranarak oluşturulmuştur. Evlilik kavramına dair madde başı olarak 581 ad ve eylemin geçtiği tespit edilmiştir. Bu kavramlardan 305 sözcük isim sınıfından, 87 sözcük fiil sınıfından, 188'i söz öbeği hâlinde, 1'i de cümle hâlinde sayılmıştır.

Üst kavramların bizim çalışmamızda olduğu gibi alt anlamlarının belirlenmesi ve incelenmesi, dil öğrenimini kolaylaştırması ve dilin ses, yapı, anlam yönüyle işlerliğini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Tezimizde *Türkçe Sözlük*'te tespit ettiğimiz evliliğe dair sözcükler kavram alanı içerisinde *evlilik sürecine*, *evlilik-zaman ilişkisine*, *kayın hısımlığına*, *evlilik çeşitlerine*, *evlilikte hediye göreneğine*, *aldatmaya*, *unvanlara*, *eşi olmayanlara*, *evliliğin sonlanmasına*, *gayrimeşruluğa* göre on ana başlık hâlinde tasnif edilmiştir.

Evlilik -her şeyden önce bir süreç olarak düşünüldüğü için- öncesi, gerçekleşmesi ve evlilik birliğinin kurulması, sonlanması temeline dayandırılmış, sözcükler buna göre belirlenmiştir. Ailenin ayrı bir kurum olarak ele alınması gerektiği düşüncesiyle kan bağına dayalı akrabalık adları incelememiz dışında bırakılmıştır; ancak aile ve evlilik bağıntısından hareketle belirlediğimiz sözcükler ve kayın hısımlığı adları evlilik kavramı içerisinde sayılmıştır.

Evlenme sürecine göre evlilik kavramları dokuz alt bölümde incelenmiş, sevgili ve eş aramaya dair 1 madde başından, evlilik birliğine dair 149 madde başına ele alınan kavramlardan “*sevgili*”yle (*gönül verilmiş olan kadın*), “*gelin*”le, “*kadın*”la ilgili kavramların sayıca çokluğu tespit edilmiştir.

Kayın hısımlığı tasnifinde *baba, ata, ana, valide* sözcükleri ile kurulu öbekler sayıca dikkat çekicidir ve *kayın* kavramı ön plandadır. *Kayın* sözcüğü *TS*'de kök, gövde ve söz öbeği hâlinde 15 kez madde başı olarak geçmektedir.

Evlilik-zaman ilişkisine göre hazırladığımız tasnifte belirleyici olan kavramlar *süre, çağ, yıl, ay, gün, gece* sözcükleri ile kurulu öbeklerdir.

Evlilik çeşitlerine göre kavramlar; geleneğe göre, eş sayısına göre, grup ilişkilerine göre, çiftlerin yerleşim yerine göre dört grupta tasnif edilmiştir. Buna göre *TS*'de geleneğe göre yapılan evlilik kavramlarının hepsine yer verilmediği görülmüştür. Eş sayısına ve grup ilişkilerine göre evlilik çeşitlerinde *Türkçe Sözlük*'te dikkat çeken bir husus da toplum bilimine ait bu terimlerin hemen bütün karşılıklarının Türkçe kökenli kavramlarla dilimize kazandırılmış olmasıdır.

Evlilikte hediye göreneğine göre belirlediğimiz kavramlar içinde *gelin için hazırlanan her türlü eşya* anlamına gelen *çeyiz* sözcüğü dilimize Arapçadan geçen *cihaz* sözcüğünden ses değişikliği ve anlam genişlemesi yoluyla kavramlaşmıştır ve “*cihaz*”la birlikte *TS*'de 7 kez geçmektedir. Bununla birlikte İslam Öncesi Dönem'den itibaren yazı dilinde takip edebildiğimiz *kalın* sözcüğü de bu geleneğin önemli bir parçası konumundadır. “*Drahoma*”, Türkçenin söz varlığında *Hristiyan ve Musevilerde gelinin damada verdiği para veya mal* anlamında kavramlaşmış, yine bu tasnif içerisinde yer almıştır.

Evlilikte aldatmaya göre hazırladığımız tasnifte dilimizde kadının veya erkeğin aldatılmasına karşılık kavramlaşan *boynuzlamak* fiilinden türetilen veya öbekselen sözcüklerin sayısı dikkat çekicidir. Bu sözcüğün dışındaki diğer kavramların da temel anlamlarıyla değil yan ve mecaz anlamlarıyla kullanımı söz konusudur.

Evlilikte unvanlara göre de kavramlar *evlenme öncesinde, evlenme esnasında, evlenme sonrasında ve nikâhsızlıkta* olmak üzere dört alt başlıkta tasnif edilmiştir. Ayrıca, “evlenme sonrasında alınan unvanlar” *kadınlar için, erkekler için, hem kadın hem erkekler için* ve *diğer unvanlar* olmak üzere yine dört alt başlıkta tasnif edilmiştir. *Başı bağlı* unvanı *TS*'de hem

nişanlı hem evli olan kimse için kullanıldığından iki tasnifte de yer almıştır. Kadınlara dair unvanların erkeklere göre oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bunlar arasında kadınlar için kullanılan *kan ayaklı, kaşık düşmanı, katır karı, köroğlu, küldöken, ortak* kavramları ile erkekler için kullanılan *ayvaz, geyik, karı ağızlı, karısı köylü, kazak, kılıbık* kavramları Türkçenin kavramlaştırma gücünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Çalışmada; hiç evlenmemiş, eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kimselere göre belirlenen kavramlar *eşi olmayanlara göre* ana başlığında üç alt başlıkta tasnif edilmiştir. Tasniflerde *karabaş, çöpsüz üzüm* kavramlarıyla Türkçenin mecaz yapmadaki yetkinliği görülürken; “*bekâr*” sözcüğü ile oluşturulmuş söz öbekleri de kavram zenginliğini ortaya koymuştur.

Evliliğin sonlanmasına göre tasnif edilen 42 kavramdan 32’si “*boş*” sözcüğü ile oluşturulmuş gövde ya da söz öbeği hâlindeki kavramlardır.

Evlilik kavramını düşünmeksizin adlandırmanın neredeyse mümkün olmadığı evlilik dışı saydığımız kavramları *gayrimeşruluğa göre* sınıflandırdık. Bu tasnifte “*evlilik dışı doğan çocuk*” anlamında kavramlaşmış *hanım evladı, haramzade, kırık dölü, nesebi gayrisahih, piç, piçlik, veledizina* madde başları gerek sayıca gerekse yapı ve köken bakımından dikkati çekmektedir.

Türkçe Sözlük’te yer alan evlilik kavramı ad ve eylemleri; yapı bakımından da tasnif edilmiştir. *TS*’de evlilik kavramı ad ve eylemleri sözcük ve söz öbeği hâlinde bulunur. Çalışmada, yabancı dillerden dilimize geçen sözcükler Türkçenin türetme sistemine ve söz öbekleri kuruluşuna dâhil olmadıklarından kök hâlinde sayılmıştır. Buna göre 146 ismin kök, 159 ismin gövde; 10 fiilin kök, 77 fiilin gövde hâlinde olduğu belirlenmiştir. Türkçe kuruluşlu söz öbekleri isim ve fiil odaklı olarak incelenmiştir. Buna göre isim odaklı öbeklerden 67’si belirsiz ad tamlaması, 1’i eksiz ad tamlaması, 69’u sıfat tamlaması 12’si kısaltma öbeği, 8’i tekrar öbeğidir; fiil odaklı öbeklerden 23’ü birleşik fiil öbeği, 8’i fiilimsi öbeğidir. 1 madde başı cümle hâlinindedir.

Kökenbilim incelemesine göre yapılan tasniflerde Türkçe kökenli sözcüklerin 215, yabancı kökenli sözcüklerin ise 153 olduğu tespit

edilmiştir. Sözcük hâlinde saydığımız yabancı kökenli sözcüklerden 94'ü Arapça, 1'i Hausa Dili, 24'ü Farsça, 15'i Fransızca 4'ü İngilizce, 4'ü İtalyanca, 1'i Kıptice, 2'si Latince, 2'si Moğolca, 2'si Sırpça, 4'ü Yunanca kökenlidir. *Hısım* sözcüğünün kökeni tespit edilememiştir.

Türkçe Sözlük'te söz öbeği oluşturan kavramlar köken bakımından incelenmiş ve şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Türkçe + Türkçe	103	Arapça + Arapça	19
Türkçe + Arapça	11	Arapça + Farsça	4
Arapça + Türkçe	7	Arapça + Sanskritçe	1
Türkçe + Farsça	22	Arapça + İtalyanca	1
Farsça + Türkçe	16	Moğolca + Arapça	1
Türkçe + Moğolca	1	Farsça + Arapça	4
Moğolca + Türkçe	1	Farsça + Farsça	3
Türkçe + İtalyanca	1	Yunanca + Farsça	2
Türkçe + Ermenice	1	Yunanca + Fransızca	1
Ermenice + Türkçe	1	Yunanca + Yunanca	8
Türkçe + Yunanca	2		

Cümle hâlindeki madde başının kökeni incelendiğinde Farsça + Türkçe kuruluşunda olduğu belirlenmiştir.

Sonuç itibarıyla çalışmada ele aldığımız sözcüklerin ezici çoğunluğunun Türkçe kökenli olduğunu; kültürel etkileşimle Doğu ve Batı dillerinden geçen sözcüklerin dahi Türkçenin etkisinde kaldığını; şekil, ses ve anlam yönüyle Türkçeye birleşip kaynaştığını, iç içe geçtiğini görmekteyiz. Bu durum Türkçenin türetme ve birleştirme gücünün bir sonucudur. *Türkçe Sözlük*'teki sözcük hâlindeki evlilik kavramlarında Doğu dillerinden Arapçanın, Batı dillerinden Fransızcanın; söz öbeği hâlindeki kavramlarda Doğu dillerinden yine Arapçanın, Batı dillerindense Yunancanın etkisinin diğer dillere oranla daha fazla olduğunu görmekteyiz. Evlilik kavramı din olgusu ile çok ilgili olduğundan özellikle Arapçanın bu kavram üzerinde

Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonraki tesirini göz ardı etmememiz gerekmektedir. Ayrıca Fransızca ve Yunancadan geçen kavramların daha çok kendi kültürümüzde olmayan fakat evlilik kavramıyla ilişkilendirdiğimiz âdet ve unvanları yahut bazı terimleri karşılamak amacıyla dilimizin söz varlığında yer aldığını belirtmeliyiz. Bu durum yaptığımız tasniflerde ve *Sözlük* bölümünde açıkça görülmektedir.

Toplumun ve bireylerin yaşamında önemli bir etkiye sahip evliliğin kavramsal çalışması Türkçenin söz varlığını aydınlatmakla beraber geleceğe taşınması bakımından da önem arz etmektedir. Türk kültüründe evlenme geleneğine ilişkin kavramlar çok daha zengindir. Yine de Türkçede evliliğe dair sözlük birimi çapında hazırladığımız bu çalışma hem dil öğrenimine hem Türk halk bilimine faydalı bir kaynak olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akderin, F. (2012). *Latince Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Akerson, F. E. (2008). *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*. İstanbul: Multilingual.
- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil* (Cilt 1.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2008). *Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, A. (2003). *Yunanca-Türkçe Türkçe-Yunanca Sözlük*. İstanbul: Alfa.
- Akyılmaz, G. (2002). Osmanlı Aile Hukukunda Kadın. *Türkler* (Cilt 10., s. 664-685). içinde Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Arat, R. R. (2006). *Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki Atebetü'l-Hakayık*. Ankara: TDK.
- Atalay, B. (1992). *Divanü Lûgat -İt- Türk Tercümesi* (Cilt III). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atalay, H. (2004). *İngilizce-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Atar, F. (2007). Nikâh. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 33., s. 112-117). içinde Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aydemir, A. (2013, Yaz). Türk Dünyasında Bazı Düğün Terimleri ve Al Duvak Geleneği Üzerine. *Turkish Studies*, 8(9), 619-655.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (2 b.). İstanbul: Kubbealtı-Milliyet.
- Baalbaki, R. (1995). *al-Mawrid a Modern Arabic-English Dictionary*. Beyrut: Dar El-İlm.
- Balaman, A. R. (1982). *Sosyal Antropolojik Yaklaşımla Akrabalık Evlilik ve Türleri*. İzmir: Karınca Matbaacılık ve Tic. Koll. Şti.
- Bangi, İ. (1971). *Farsça Dil Bilgisi Grameri*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London : Oxford University Press.
- Çelgin, G. (2011). *Eski Yunanca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kabalcı.
- Çimen, Ş. E. (2007). *Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Y., & Durmuş, E. (2015, Şubat). Uzun Evlilikler: Bir yastıkta Kırk Yıl. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 636-645.
- Dindic, Slavoljub; Teodosijevic, Mirjana; Tanaskovic, Darko. (1997). *Türkçe-Sırpça Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- En Son Değişiklikleriyle Güncellenmiş Türk Medeni Kanunu*. (2007). İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Eren, H. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Erol, H. A. (2002). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri (Doktora Tezi)*. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi .
- etymonline*. (2017, Mart 13). <http://www.etymonline.com> adresinden alınmıştır
- Fîrûzâbâdî. (1852). *al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati'l-Kâmûsu'l-Muhît* (Cilt 1). (M. Asım, Çev.) İstanbul.
- Fîrûzâbâdî. (1853). *al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati'l-Kâmûsu'l-Muhît* (Cilt 2). (M. Asım, Çev.) İstanbul.
- Fîrûzâbâdî. (1855). *al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati'l-Kâmûsu'l-Muhît* (Cilt 3). (M. Asım, Çev.) İstanbul.
- Gökalp, Z. (1976). *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Gronbech, K. (1995). *Türkçenin Yapısı*. (M. Akalın, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü Birinci Cilt A-N*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İçli, T. G. (2003). Cumhuriyet Döneminde Kadının Sosyal Konumu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIX, 583-595.
- İslâm'a Giriş*. (2006). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- İzoli, D. (1992). *Ferheng Kurdi-Türki Tırki-Kurdi*. İstanbul: Deng.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kara, M. (2011). *Ayrı Düşmüş Kelimeler*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Birimleri Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Lessing, F. D. (2003). *Moğolca-Türkçe Sözlük*. (G. Karaağaç, Çev.) Ankara: TDK.
- Li, Y. S. (1999). *Türk Dillerinde Akrabalık Adları*. İstanbul: Simurg.
- Nadelyayev V. M., Nasilov D. M., Tenişev E. R., Şçerbak A. M. (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar*. Leningrad: İnstatelstvo "Nauka".
- Naskali, E. G., & Koç, A. (2007). *Kültür Tarihimize Çeyiz*. İstanbul: Picus Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
- Ögel, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş (Cilt III)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özder, M. Â. (1981). *Türk Halk Biliminde Düğün-Evlilik-Akrabalık Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Aslımlar Matbaası.
- Özkalp, E. (2000). *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayın No: 140.

- Özkiraz, A., & Baş İşçi, G. (2016). Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumunda Aile Yapısı ve Boşanma. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(30), 87-95.
- Parker, P. M. (2008). *Webster's Armenian-English Thesaurus Dictionary*. San Diego: ICON Group International.
- Sağol, G. (2005). Türklerde Evliliğin Algılanışı -Evlenmek Karşılığı Kullanılan Kelimelerden Hareketle-. *Şinasi Tekin'in Anısına - Uygurlardan Osmanlıya* (s. 661-684). içinde İstanbul.
- Samat, M. (2010). *Evlilik Birliğinin Korunması (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, M. (1980). *el-Mevârid Arapça-Türkçe Lûgat*. İstanbul: Bahar.
- Steingass, F. (1998). *A Comprehensive Persian-English Dictionary* (New Printed b.). Beirut: Typopress.
- Tacoğlu, T. P. (2011, Aralık). Türkiye'de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 114-143.
- Tanış, A. (2004). *İtalyanca-Türkçe Büyük Öğretici Sözlük*. İstanbul: İnkılâp.
- Taş, İ. (2015). *Kutadgu Bilig'de Söz Yapımı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (1965). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Cilt II-B). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TDK. (1969). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Cilt IV-D). Ankara: Türk Dil Kurumu .
- TDK. (1972a). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Cilt V E-F). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TDK. (1972b). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Cilt VI-G). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TDK. (1975). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Cilt VIII-K). Ankara: Türk Dil Kurumu.

- TDK. (1982). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (Cilt XII Ek:1). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tietze, A. (2002). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı Birinci Cilt A-E*. İstanbul-Viyana: Simurg.
- Timurtaş, F. K. (2014). *Osmanlı Türkçesine Giriş* (Cilt 1). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Topaloğlu, B., & Karaman, H. (2005). *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus*. İstanbul: Ensar.
- Topaloğlu, B., & Karaman, H. (2013). *Arapça-Türkçe Yeni Kamus* (23 b.). İstanbul: Ensar.
- Yılmaz, B. (2007). *Türkçe Sözlük'teki Kavramların Tasnifi ve İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Yurdakul, D. (2011). *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.